

800 980

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

800980

KÖNNYVIRÁG.

ELBESZÉLÉSEK.

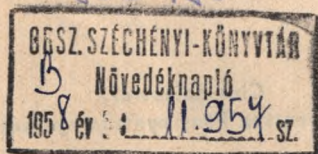
IRTA: MAEL FERENC.

Cluj-Kolozsvár,
Szent Bonaventura könyvnyomda nyomása 1934.

Könnyvirág... hálaharmatos, köszönetmosolyos szerény bokréta... köszönts azokat, kik csokorba szedéssel túlon túl megjutalmazták huszonöt évi próbálkozásomat, jót akarásomat... köszönts azokat, akik nem sajnáltak érted lehajolni, hogy el ne toposódj a nemtörődés otromba csizmái alatt... Könnyvirág... köszönts mindenkit és vigyél mindenüvé lélekilletot. Ne bánd, hogy egyszerűcske vagy, igénytelen, cicomátlan, olyan, amilyennek termettél... mert termettél te, nem formáztak papirosból mesterkedő kezek... élsz, ha csupán addig is, mig illatod betölti azt a hajlékot, ahol szives otthonra találsz...

Mael Ferenc.

Klárcsi kisasszony.

*Arany János ötvenéves sirjára
küldöm egy szál virágnak.*

Az izaparti kisváros aludt már. Hepehupás uccáin a késői hazatérőt mogorván fenytették a sötét ablakszemek.

Csak a játékszin környéke háborgatta kissé az éjszaka csendjét. Ami azt illeti, ebben a játékszinben nappal csizmát árultak s a szinpad néhány kölcsönként deszkából, a nézőtér pedig néhány szintén kölcsönként korcsmapadból állott. De jobb híján ez is megfelelt annak a közönségnek, mely az Úr 1836. esztendejében komédiás-mutatványok bámulására vetemedett.

A vándortrupp ép most végezte be előadását s a publikum hangoskodva oszlott széjjel. A szinjátszók legtöbbje átvonult a vendéglőbe, hogy a gázsifizetés gaudiumát megünnepelje s a hervatag babért karcos vinkóval locsolgassa.

A szin bejáratánál egy kopottas, deákforma fiatalember őgyelgett, akit a teátristákhoz tartozónak vélne az ember, ha egész mivoltáról nem rína le az alakoskodás nélküli szerénység és komoly egyszerűség.

Szemei mintha messze révedeznének. Gondolatai talán a debreczeni kollégium táján kalandoznak, melyet oly hebe-hurgyán, ép tanév közepén hagyott faképnél. Talán a szalontai házikót simogatta önvádoló emlékezéssel. Vagy az elmúlt éjszaka álomlátása rémítgetné még mindig? A ravatal, melyen édesanyja feküdt...

Ha mindezek békén is hagynák, ne fájna-e a csalódás, mely könyörtelenül kijózanította, úgyszólván kilökte Thália templomából. Mert be kellett látnia, hogy a szedett-vedett társaságnál nincs mit keresnie. Itt mindenre fölhasználják. A szinlapot nemcsak megíratják, de szét is hordatják vele. Neki kell összekéregetni az előadáshoz szüksé-

ges butorzatot. Gondoskodnia kell a mécsesek megöntéséről, még az elszakadt kordinát is ő varrja meg. A diszletek megfestéséhez pedig éppenséggel senki sem ért jobban nálánál. Szerephez annál ritkábban jutattják s örvendenie kell, ha néha-néha statisztálhat.

Merengéséből csengő női hang ébresztette fel.

— Megvárakoztattam-e, Jani?

— Örömet vártam, Klárcsi kisasszony.

— Megengedem, hogy hazakisérjen, ha segít cipelni ezt a batyut.

Jani udvariasan vállalta a csomagot, melyben Klárcsi kisasszony, a mindig mosolygó szubrett szinpadi öltözékét vitte haza.

A lány jókedvűen karolt Janiba s elindultak a néptelen uccán, melyre a júliusi éj hintette holdezüstjét. Klárcsi sóskiflit evett — ez volt nem épen bőséges vacsorája. Jani Irénéből szavalt s a csillagokat nézte, melyek oly csodásan ragyogtak.

— A maga szemei szebben ragyognak a legragyogóbb csillagnál is — szólt elfogódottan.

Klárcsi kacagott.

— Szép bókjáért kap egy kifliharapást. Ne szabódjék, tudom, hogy maga se vacsorázott.

— Nem vagyok éhes — hazudta Jani. Vagy nem is hazudta, hiszen nem érzett mást, csak első szerelmének fellobbanását, azt a felejthetetlen érzést, mikor először dobban meg a szív és egy mosolygó arcocskát ideállá avat. Jani hófehér álmainak trónján a kicsi szubrett ült és ő tizenkilenc évének rajongásával várt erre az alkalomra, hogy hazakisérje és megmondja Klárcsinak: Utálok ezt a léha, komédiás életet, de szeretem magát és szeretném elvinni innen, haza, a szalontai kunyhó meleg tűzhelyéhez.

Klárcsi még mindig kínálhatta a kiflidarabkát.

— Ejnye, de kéreti magát — szólt durcásan.

— Köszönöm, igazán nem vagyok éhes. Hanem mondani szeretnék valamit Klárcsi kisasszony. Hallgasson meg, kérem.

— Persze, azt szeretné mondani, hogy kedves Klárcsi kisasszony, szeretem magát... de hát édes barátom, mit akar tudákos elmélyülésével, halálos komolyságával. Színésznek nem jó, mert inas szerepekbe is belesül. Cimborának sem jó, mert kerüli a társaságot. Hát mihez kezdjek én magával, János?

Különös hangsúly, finoman éles gúny terpeszkedett ezen a János szón. Fájt Janinak, hogy a lány semmibe veszi. Ha színésznek, cimborának nem jó, lehet még belőle neves ember. Thália papjának nem való, de úgy érzi mégis, hogy múzsák szülöttje, ki lelkének forrongásában lázasan keresi, hogy mi adatott számára: lant, véső vagy ecset?

— Szeretem Klárcsi kisasszony, valóban ezt akarom megmondani — szólt és mint kincses ajándékokat rakta elébe jövő terveit. — Tanítói vagy irnoki állás egyelőre valahol csak adódna számomra s mi kell egyéb ahhoz, hogy két szerető szív fészket rakjon?

A lány gúnyosan fölnevetett.

— Tanítóné vagy irnokné... én, aki minden este legalább baroneszt játszom, aki a rivalda fényében esténként boldogan hajlongok a tapaszviharban s akire epedő pillantással tekint egy ország aranyifjúsága. Tanítónénak skatulyázzam be magam nyafogó gyerekek közé, karicsáló baromfiak közé, rőfögő süldők közé? Nem, kedves barátom, ezt még a maga kedvéért se teszem meg.

Hallgatagon mentek egymás mellett.

A júliusi éj virágillattal ölelte körül őket: a naivan őszinte, nagy gyereket és az élni, élvezni vágyó nőt.

Jani meglátta a kettejük közt tátongó szakadékot. Egészséges ösztönével megérezte, hogy ez a szerelem nem az, mely két egybekapcsolódott embersorsnak az élet mélységei fölött átvezető viaduktja lehetne.

Nem sirt, nem toporzékolt, mint a gyermek, kitől elszedik kedves játékát, csak hóvirág szerelmét sajnálta, melyet a csalóka februárvégi napfény csak azért csókolt életre, hogy fagyos karjaival halottá ölelje.

Klárcsi észrevette Jani lehangoltságát, békíteni próbálta.

— Megbántottam?

— Nem, nem bántott meg Klárcsi. De higgye el, nincs igaza. Nagy árat kell fizetnie szinpadi érvényesüléséért. Túlontul nagy árat, életének igazi boldogságát, az otthon melegét, a családi élet sok-sok bájos örömét. És higgye el, hogy a legtöbb tanítóné vagy irnokné nagyon is elégedett, nem irigyli s nem áhítja a legünnepelebb primadonnák sikereit. Nem bizony.

— Nem vitatkozom. Különbén is úgy látom, hogy ma a szokottnál is paprikásabb hangulatban van. Megengedem, hogy hazakisérjen, s ahelyett, hogy — amint egy tehetségtelen kezdő színészhez illik — udvarolna nekem, feleségül kér, egy holdban levő tanítói állásra alapozva kilátástalan jövőjét.

Jani hallgatott, annál bőbeszédűbben folytatta Klárcsi.

— Maga fiam a tejeles szájával mit ért az élethez, azt hiszi, hogy annak a rengeteg tudománynak, mit a kollégiumban a fejébe gyömöszöltek, hasznát veszi az életben? Az élet iskoláját is végig kell járnia, hogy a maga szemével lásson, a maga fejével gondolkozzon. Nézze Jani, én jót akarok. Én jóban vagyok a direktorral. Ha akarja... meglátja minden másképp fog menni... ha akarja szólok az érdekében...

— Köszönöm, ne fáradjon.

— Ez maga. Gyámoltalan, élhetetlen fráter. Más két kézzel kapna ajánlatomon s maga visszaútasítja.

— Én a magam erejéből akarok emberré lenni — mondta Jani szinte ünnepélyesen. — Engem abból a fából faragtak, mely bokorrá nem törpül, hanem törzsét vad viharok számára neveli.

Klárcsi szállásához értek. Jani átadta a ruhás csomagot. A lány szavaiban szemrehányás remegett, ahogyan mondta:

— Menjen, haragszom. Így elrontani ezt a szép, csillagfényes estét. Világfájdalmaskodni, mikor még mindketten fiatalok vagyunk és örülnünk kellene az életnek.

— Bocsásson meg, többé nem teszem. Jó éjt Klárcsi kisasszony!

— Várjon csak, Jani... az imént azt mondta, hogy szeret, most úgy érzem, hogy én is tudnám egy kicsit szeretni.

Szeme tűzben égett, szája megvonaglott, hirtelen a fiú füléhez hajolva suttogta:

— Jöjjön be Jani.

Jani elsápadt.

Mintha ökölrel sujtottak volna rá e szavak. Előtte már nem Klárcsi állt, az eszmény, az ideál, hanem a szerelem komédiása, az éhes asszony, aki talán másoknak is így szokta felkinálni olcsó kegyét.

A lány sürgetésére rekedten válaszolta:

— Késő van már... a szerelem, amiről az imént beszéltem, elmult, elhervadt, mint a hóvirág a télutó jégkarja-
inak ölelésében.

Még hallotta a sértődött szubrett bosszus ajtócsapását. A kettős csalódás friss sebe még sajgott, de ahogy lassan elindult, távoli orgonaszó elhozta gyermek-korának zsoltár-énekét, a bogárhátú viskó mindig hazahívó képét, hol öreg szülője hamuba irt betükön tanitgatta irás-olvasásra.

Majd a szörnyü álom jutott eszébe, mely az elmúlt éjjel szinte beteggé rémitette: a ravatal, melyen édes anyja feküdt. Öntudatának kigyói marták, amiért öreg szüleinek sanyaru nyugtalanságot szerzett kóbor lumpok közé állásával.

Pillanatig sem maradhat itt tovább, mielőbb otthon kell lennie, érlelődött meg benne az elhatározás.

Zsebében egy árva húszas lézengett. Fuvarra biz ebből nem telik, de telik fiatalságának minden akadályt legyőző erejéből.

S még azon az éjszakán nekivágott a mármárosi hegyeknek. Elindult Szalonta felé, ahol már ékes szép virággá serdült Ercsey Juliánna, hogy nemzetének büszkeségét hű szerelmével elkísérje a halhatatlanság útján.

A pokol üzen . . .

Szeme a távolba révedt a végeláthatatlan hómező vakító fehérségébe.

Sehol egy mozdulat, lábnym, hangfoszlány, amiből életet sejthetne. Sehol egy földbe vájt házikó, kémény, mely füstlobogójával vendéglátóan integetne, vagy ablak, mely mécsvilágát hívogatón az érkező elé küldené.

Mintha Holtak szigetén kötött volna ki hajója, mely idáig hozta és a mögötte maradt tenger jégszikklaival mintha fehér kísérteteit küldözgetné utána.

Szeme a távolba meredt, de gondolatai hazaszökdöstek, az otthoni kolostort simogatta emlékezése, ahol most virágvasárnapi passiót énekelnek.

Eszébe jutott, hogy rendtársai kérlelték, marasztalták: ne kísértse az Istent. Lelkében még égtek a lángoló szavak, melyekkel vállalkozását védelmezte:

— Krisztus az eszkimókért is meghalt, miért ne hirdethetném nekik az ő evangéliumát?

Szive átmelegedett újrалobbant lelkesedésében. Meggyorsította lépteit. Kell valakivel találkoznia, aki elvezeti a sarkvidék egyetlen kolostorához, vagy legalább megjelöli az irányt, melyen haladnia kell, hogy mihamarább odaérjen.

A nap sápadt korongja részvétlenül szemlélte a hősi-vatagot, majd egykedvűen odébbállt s az ég szürkesége egybeolvadt a fakó táj dermedtő hangulatával.

Brandanus páter csizmái szaporán ropogtatták a havat.

Távolba révedő szeme előtt megmozdult a hószőnyeg. Színes karikák kergetőztek, piros alakok táncoltak a lilás-szürke térben.

Mindezt eltakarta a fekete füstoszlop, mely a földből gomolygott elő s hatalmas lángnyelv hajlongott ide-oda, mint-

ha mesebeli szörny nyaldosná szájszéleit pompás lakoma végzetével.

Tűztelt szakadék örvényéből, messziről tampa moraj hallszott, mintha millió torokból üvöltene az elkárhozottak kétségbeesése.

— Hiszen ez a pokol — riadt meg Brandanus páter. Szénné égett alak tántorgott felfelé a mélységből.

— Uram, irgalmazz méltatlan szolgáltnak — könyörgött a szerzetes.

A tűzsebekkel borított, felismerhetetlenségig összeégett roncs egyenesen feléje tartott.

Brandanus páter keresztet vetve menekülni próbált, homlokáról hideg veríték csurgott le.

— Maradj — kérlete az elkárhozott. — Nem ismerse rám? Lehetetlen. Akit mindenki átkoz, aki a legégbekiáltóbb bűnt követtem el, elárultam az igazat... Ne ismernéd Judást? A páter összeresztent.

— Ismerlek, szégyene a földnek, hóhéra az ártatlanságnak, utálatos förtelme az elveteműltségnek... Menj... és gyötörjön a kinok gyehehnája örökkön örökké, időtlen időkig.

— Elvettem méltó büntetésemet. De hallgas meg oh ember, aki jámbor, szentéletű férfiúnak látszol és hivatásod szerint a lelkek pásztora vagy...

Brandanus páter ámulva nézett szánalmas alakjára, ugyan mit mondhatna neki ez a pokollakó.

— Kezdetben vásott kölyök voltam, de korántsem annyira mint az emberi érzésekből kivetkőzött csemeték. Megsajnáltam én is a szegényt és alamizsnát vettem markába. Kovásztalan kenyér ünnepén állatot áldoztam a Jehovának. A jaffai uton egyszer bélpoklossal találkoztam, meztelen testének sebeit a sírokkó tüzes porral szitálta be. Keservesen jajveszékelt. Állati kinjában körmével vájta fekélyeit. Megsajnáltam. Leoldottam köntösömet és betakartam vele. Aztán felvillant előttem a pénz. Szívembe marta sárga csillogását. Nem hagyott békén. Éheztem rá és éjjeleken át a hold sápadt fényénél gyönyörködtem csillogásukban... Hozzányul-

tam a jószivü adományokhoz, amit a tanítványok részére adtak össze. Eltulajdonítottam... Azután ez sem volt elég. A Mestert halálra kereste a főpapok tanácsa... Fülemben csörgött a harminc pénzdarab... a vérdíj... A pénz vitt rá...

Üszkös mellét megrázta a zokogás.

— Te jámbor, szentéletü férfiunak látszol — folytatta mélységes keserőséggel — vidd hirül az embereknek találkozásunkat. És mondd el üzenetemet az én ivadékaimnak. Mert mindannyian az én leszármazottaim, akik a pénz bálványa előtt fetrengenek. Judások mindnyájan, akik elárulják az igazat, nyomort vetnek és jajt aratnak, örömök részegségébe fojtják a mardosó önvád szavát — a pénz rabszolgái ők és Judás-sors lesz a részük, kinok gyehennája időtlen időkg.

Könny tolult Brandanus páter szemébe. Fejét lehajtotta, hogy imát rebegjen. Mikor föltekintett ismét, csak a vége láthatatlan hó ölekezett az égbolt szürkeségével.

A völgyben megkondult a harang, a sarkvidék egyetlen kolostorának virágvasárnapra kongó harangja...

A tészta-recept.

Barótiék háza előtt szekér állt, amolyan terühordó alkalmatosság, mellyel az öreg Menyák szokott fuvarozgatni lakásváltoztatások idején butorokat, máskor meg gabonát, lisztet, tűzifát, mikor mit. A szekérnek mindegy, az öreg Menyáknak még inkább, hogy mi a fuvar, csak fuvar legyen, mert anélkül nincs se abrak, se enivaló.

A szekér előtt ló lógatta fejét nagy szomorán. Ki tudná, mi az oka buslakodásának. Mintha őt bízták volna meg, hogy szomorkodjék az emberiség kifogyhatatlan nyomorán, a könnyözön mindent elborító hullámain, melyre ugyancsak rákivánczozik egy békésebb jövő felé evező bárka.

Négy lábán úgy állt ott, mint néma fájdalom eleven szobra. Még akkor se nézett hátra, mikor a házból butorokat hoztak ki s raktak fel a szekérrre. Ágy, szekrény, bőrszékek sorakoztak fel a stráfon. Otthoni kényelemhez szokott, öreg butorok. Ezek se gondolták, hogy erre a sorsra jutnak, előbb költöznek el mint gazdáik, illetve gazdájuk, mivelhogy csak Baróti Bálint költözött Baróti Bálintnétől, a feleségétől.

Nem mondta ezt senki az öreg Menyáknak, dehát az ilyesmit meglátja az, aki nem vak. Nem is izlett neki ez a fuvar s a körülötte szemtelenkedő szobalányra ráripakodott:

— Tágulj, te rongyos. Azt hiszed, hogy a másvilágra költözünk? De nem ám, visszaszállítok én mindent annak rendje és módja szerint. Ki tehet róla, hogy ma ilyen bolond a divat, pusztult volna el, aki feltalálta.

— Mehetünk, instálom? — kérdezte Barótitól, mikor mindent felpakoltak.

Baróti a legszivesebben ezt mondta volna:

— Hordjon vissza öreg mindent, hiszen csak komédiáztunk.

De nem mondta, nem mondhatta, s torkán alig fért ki rekedten a szó:

— Mehetünk.

Nyakát hátra szegte, mint aki semmit se bán, mint aki-nek minden mindegy. Előre lépegetett, mintha nem is hozzátartozna a szekér rakománya, csak a szeme tüzelt... a szomorú könnyvárós szeme.

Az öreg Menyák behüppent az ülésbe s megfogta a gyepplőt.

— Gyi nó, hogy a kutyák egyenek meg.

* * *

Este lett, mire elrendezkedett szobájában.

Tűz duruzsolt a kályhában, mégis fázott. Bőrszékében ült, ismerős, kedves butorok közt, csak a falak bámultak rá ridegen.

Ezt akarta... így akarta az asszony — zuhantak kábult egyedülvalóságára a gondolatok.

Egyik cigarettát a másik után szivta.

Nem... nem ő a hibás... nem az asszony akarta ezt... ő szereti és a szeretet elnéző, megbocsátó, kiengesztelődik az apró botlásokon, ha ugyan megtörtént a botlás.

A névtelen levelek, az alattomos besugások, a jóakaratu figyelmeztetések feszítették pattanásig féltékenységének húrját. Nem volt senki körülötte, aki kikökkentette volna elkeseredésének kátyujából. Aki szépen, okosan megmagyarázta volna neki, hogy verebekre nem szokás ágyuval lőni és a névtelen levélírók és besúgók mérges lehellete ellen öltse magára tizenöt év boldogságának gázmaszkját.

Hiába hitették el a feleségével, hogy a férfi 40—45 év között új szerelemre szokott lobbanni, még mielőtt rálépne a lehiggadt öregedés kényelmes útjára. Hiába hitették el, hogy az a fiatal lány veszedelmes vetélytársnő, aki más asszony boldogságán szeretne boldogulni... Nem igaz, hazug-

ság. Lelkiismeretének törvényszéke a legelső pillanatban fölmentette e csúnya vádak alól. Nehányszor együtt láthatták, párszor elbeszélgetett vele. Ebbe kapaszkodtak bele a rémlátók és verték fel vaklármával családi életének zavartalan csendjét. Hát férfi és nő, ha találkoznak, más témájuk nem lehet csak a szerelem? Nőt és férfit csak szeretkezés hozhat össze? Hiszen akkor beteg az egész társadalom, dinamitot alája, hogy felrobbanjon.

A bérház vékony falai a legkisebb zajt is átengedték a szomszéd lakásokból. Jobboldali lakásban a gyermeknevelés módszereiről vitatkoztak pofonok és gyerekbögés helyszini közvetítésével. Balról egy szerelmében csalódott cseléd énekelt nagyon keservesen és nagyon hamisan. Ezt az egyveleget ajtócsapkodások, villanycsengő berregések tarkították.

Elmenni hazulról nem mert... Bizonyára az egész város az ő esetét csemegézi. Az emberről könnyebben elhiszik a rosszat, mint a jót s még nincs elég ereje, hogy szembenézzen a gúnyosan kérdő pillantásokkal.

Közel állt a siráshoz, ha arra gondolt, hogy most otthon vajjon mit érezhet a felesége. Tetszik neki az új helyzet, vagy fölengedett a büszkesége, a megbántottsága, hogy kibuggyanjanak könnyei. Belátja-e már, hogy ilyen moziszerű gyorsasággal nem lehet életszakadékokat áthidalni. Nem lehet a multat eltemetni, a boldog órák visszajárnak, hogy számonkérjék az elrontott jelent. Mit tegyen?

Alvásról szó sem lehet. A különféle lármák zagyvaléka nemhogy csökkenne, de még inkább fokozódik.

Kihuzta íróasztalának fiókját. Ide gyömöszölte az asztalán levő fényképeket és leveleket a csomagolás tudatalatti hirtelenségében.

Jegyeskori fényképük akad kezébe.

Eszébe jut, hogy mennyi boldogságvággal, lendülettel indultak el az élet útján, milyen szépnek, ígéretesnek álmodták a jövőt és hova jutottak.

Aztán egy levél... karácsonyra hívják... Özv. Barótiné

írja reszkető kézzel... a nyáron is vártunk... nem jöttetek... talán már el is feledtétek öreg anyátokat...

Hát ez mi?... a felesége kézírása... tészta-recept... Dobos torta... 10 tojás sárgáját cukorral elkeverni... Ezt a tortát csak a felesége tudja remekbe készíteni... a lapokat úgy megsütni... a tölteléket úgy összeállítani, a tetejét égetett cukorral úgy bevonni nem tudja senki az egész földkerekségen.

Nézi az apró gyöngy-betűket. Akkor is nézi, amikor már nem látja, mert könnyfátyol takarja el.

Verje meg az Isten azokat, akik elmarták asszonyától — tör ki belőle a keserűség. No-no, hiszen az asszony sem anygal, hirtelen haragu és az a féltés mindig benne lappangott. De ettől békeességben élhettek volna, úgy amint esküdték, jóban és rosszban.

Megtörülte szemét. Levélpapírt vett elő. Mégegyszer megpróbálja. Ha igazán szereti az asszony, akkor nem fog nehezen menni a kibékülés.

Írta... írta a könnyes sorokat... Éjfélre készült el vele. Alig virradt meg, már ment is a levél Baróti Sándorné nagyságos asszonynak. Nem émelegős szerelmi vallomás, hanem a becsületes férfiszív megnyilatkozása.

Délfelé megjött a válasz. Nagyságos Baróti Sándor úrnak... ilyen végződéssel:

— A tészta-receptet pedig ne felejtse ott...

Az öreg Menyák lova époly csüggedten lógatta fejét a bérház kapuja előtt, mint előző reggel. De a munka annál vidámabban, serényebben folyt. A szekrény politurja szaporán táncoltatta a délutáni nap sugarait. A bőrszékek boldogan ágaskodtak, mintha tudnák, hogy hazafelé visz az út.

Menyák bácsi egy-kettőre lespárgázta a rakományt, felpattant az ülésbe s megrántotta a gyeplőt:

— Gyi nó, a kutyák egyenek meg!

A Baróti-ház előtt pedig kidüllesztette a mellét, mint a csatanyertes hadvezér s csak foghegyről vetette oda a szobalánynak:

— Mondtam úgye... mit bámulsz, rongyos...

Csikász a trónon.

Az igen jóra való, derék férfiak mintaképe, Csikász Kálmán számvevőségi iktató levelet intézett hozzám, melyben közölte, hogy lányának eljegyzési ünnepélyére szívesen lát. Nagyon megtisztelném őt és becses családját, ha szíves meghívásukat elfogadnám.

A szíves meghívást elfogadtam és a kitűzött időben a Rottenbiller ucca 12. II. em. 4. ajtón becsöngettem.

Csikász úr hajlongva nyitott ajtót és öt percig rázogatta kezemet.

— Végtelenül lekötelez.

— Részemről a megtisztelő szerencse — udvariaskodtam.

— Erre parancsoljon Halász úr.

Hozzávetőleges számítás szerint harmincan szorongtunk a szűk lakásban, amelyből erre az alkalomra áttelepítették a fölösleges butorokat.

Harminc bemutatkozás. Harminc meg nem értett név és harminc rejtélyes ismeretlen.

Kicsodák — nem tudom. Milyen összeköttetésben állnak a Csikász familiával — nem tudom.

Kopottas pianinó mellett a sarokban széket fedeztem föl és egyelőre megfigyelő álláspontra helyezkedtem.

Ott ültömbea megállapítottam, hogy a menyasszony — Csikász úr bájos leánya — elhamarkodta a dolgot, mert vőlegénye diplomáján kívül egy csunyasági verseny elismerő oklevelével is rendelkezik, amelyben hivatalosan igazolják, hogy Koszinusz Lajos úr besüppedt arcán kiálló csontjaival, alsó ajkának előretolt helyzetével az összes versenyzők közt a legvisszataszítóbb hatást váltotta ki a pártatlan zsűri előtt.

Tévedtem. A menyasszony alapos megfontolás után nagyon helyesen választotta férjül Koszinusz urat.

Csikász úr bájos leánya ugyanis az idén már huszonhatodszor látja kizöldülni a népligetet, ahol hiába várt sutgó vallomásokra, kérdésekre, amikre a boldogító igent elrebegette volna.

De a huszonhatodik májussal egyidejűleg Koszinusz úr is megjelent és matematikai pontossággal kiszámította, hogy fizetése és a Dóra kisasszony napidija, amit a postától kap, fedezik leendő háztartásuk költségeit.

Dóra kisasszony mamájához sietett, a mama Csikász urat értesítette az örvendetes családi eseményről és én ott ültem a sarokban, a pianinó mellett.

Megnyugvással állapítottam meg azt is, hogy a társaság egy részének szintén először van szerencséje egymáshoz. És az egész eljegyzési ünnep nagyon hasonlított a vasuti kocsihoz, melyben az utasok különös véletlen folytán kerülnek össze életükben először látott alakokkal.

Az egyre feszültebbé váló helyzeten végre a Csikász mama megjelenése változtatott.

Az étkezés ugyanis némileg összébb hozott, legalább is témákkal szolgált s a beszélgetés megkezdődhetett.

Csikász úr kifogyhatatlan szivességgel kínálkozott.

Szomszédom, nyilván szeretett házigazdám nővére Csikász úrról mondott olyan dolgokat, amelyek derék barátomat még nagyrebecsültebbé tették előttem.

— Igen, Kálmánka nem rég iktatja a számvevőség poros aktáit. Azelőtt hajós kapitány volt a Folyamhajózási részvénytársaságnál. Husz évig kormányozta a vásárcsarnok és Tabán közt közlekedő propellert. Oda és vissza. Nyugdíjazása után került a számvevőséghez. Egyetlen vágya volt, hogy az Adriára helyezték át. S mikor ezt elérte volna, Fiume olasz uralom alá került.

Közben megindult a pohárköszöntők lavinája.

Koszinusz úr sokat evett, keveset ivott, még kevesebbet beszélt, de egyáltalán nem mosolygott. Még véletlenségből se.

— Ha nagy örömet akar szerezni Kálmánkának — ajánlotta nekem bizalmasan Csikász úr nővére — majd va-

csora után kérje meg, hogy olaszországi utazásairól meséljen. Életének legkedvesebb emlékei fűződnek ezekhez a kirándulásokhoz.

Kötelező ígéretet tettem szomszédnőmnek, bár alapjában véve már otthon szerettem volna lenni és titokban sajnálkoztam, hogy Csikász urat és becses családját látogatásommal megtiszteltem.

Véget ért a vacsora, de a toasztok még csak az örömszülők életetésénél tartottak.

Az egyik szónok Csikász úr hajóskapitányi érdemeit méltatta. Háromnegyed órája beszélt már és éjfél előtt nem szándékozta befejezni az élet hullámainak emlegetését.

Mit lehet itt tenni, hogy ennek a végtelenbe nyuló beszédnek vége szakadjon — töprengtem. Köhécselés, helyeslés, ugyanozás meddő kísérlet maradt.

A vőlegény egykedvűen bámult a fehér abroszra.

— „Mert az élet hullámai, mélyen tisztelt ünneplő asztaltársaság, csak erős kezű kormányosok előtt hajolnak meg. Kálmán barátom mindenhol megállta a helyét, a dunai propelleren ép úgy, mint az iktatóban. Maga alá gyűrte a hullámtornyokat és hogy rövid legyenek, mindnyájunk nevében őszintén óhajtom, hogy az élet hullámain kedves barátunk mindenkor a leghelyesebb irányba kormányozza kis családjának hajóját s az örömeik kikötőjébe mielőbb vezesse be...”

Kényelmetlen mozgolódás, feszengés. Csikász urnak kellett közbelépnie, hogy a közunalom lidércétől megszabaduljon a társaság.

— Köszönöm, kedves komám, de közbe igyunk egyet, mert pip nő a torkunkba.

Én is nekibátorodtam és Csikász urat ünnepélyesen felkértem, hogy olaszországi emlékeiből mondjon el egyet-mást.

Ajánlatomat mindenki helyeselte és Csikász úr apai örömeitől, az elfogyasztott borocskától meghatottan emelkedett szólásra:

— Sajnálom, hogy nem azt a világot éljük. Az akkori

pénz szaporább volt. Minden elsején huszonöt koronát a spórba tettünk félre. Ugye mamuskám?

Csikász mama fáradtan mosolyogva bólogatott.

— Egy esztendő alatt háromszáz koronát rakosgattunk össze. Augusztus elsején kivettem a szabadságot, s meg se álltunk Rómáig. Abbáziát, Velencét, Nápolyt úgy ismerem, mint a tenyeremet. A kék ég, a narancsfák, a tenger, a meseteri képek, művészi szobrok, a lágy zene, a festői romok... Ki tudná mindezt hamarjában elmondani?

— Halljuk, halljuk — zengett kórusban a társaság.

— Hanem egy kedves epizódot szives engedelmmel elmesélek. Hihetetlenül hangzik, de megtörtént. A Quirinálban egy lakáj kalauzolt a fényes, királyi termeken keresztül, bőbeszédű magyarázattal vélte hiányos ismereteimet kibővíteni. Én azonban csak minden második szavát értettem meg, ugyanis minden második szava monsignore volt. Így értünk a trónterembe.

Csikász úr arcán végigömlött a lelkesültség.

— Magam se tudtam, mit bámuljak meg előbb. Kisérőm a piros bársonyos, aranyozott királyi szék felé vonzolt és hevesen gesztikulált olyformán, mintha udvariasan helyet kínált volna. Előbb vonakodtam, majd elhelyezkedtem a kényelmes trónon. Római csatángolásaim minden fáradalma ebben a pillanatban tört ki rajtam. A lakáj nem zavartatta magát mondókájában, én pedig elaludtam az olasz király trónusán. Azt álmodtam, hogy engem, a Folyam hajózási r. t. propellerkapitányát I. Csikász néven királlyá koronáztak a taliánok.

Az ünneplő társaság Koszinusz úrat kivéve elmosolyodott.

— Százegy diszlövés jelezte, hogy I. Csikász trónra lépett. Gyönyörködve néztem a mamuska vállairól leomló hermelin palástot, midőn a koronázási ebédre hajtattunk.

— Felség, tálalva van — hajlongott a személyem körüli miniszter.

— Hanem a koszt körül bajok támadtak. Csupa csiga,

kolibri, árticsóka és egyéb undortkeltő inyencségek diszelegtek az aranytálakon. Becsületes magyar gyomrom tiltakozott ez ellen a menü ellen. Magamhoz intettem az egyik tányérnyalót:

— Töltött káposztát!

— Felség, kegyelem... szakácművészetünk előtt ismeretlen ez a kuruc nemzeti eledel.

— Gulyást akarok, azt a rézangyalát — döngettem a koronázási ebédlő márványasztalát.

— Felség, kegyelem...

— Pörköltöt!.. — ordítottam — micsoda ország ez, hogy királyát éhen veszni hagyja. — Végre sajtos makaróniért könyörögtem.

A talián miniszter ábrázata halálos sápadtságából fölragyogott:

— Parancsára, felség.

Éppen hozzá akarok fogni a csőtésztahegy eltüntetéséhez, midőn vállamon enyhe rándítást érzek. Fölnyitom szememet, kidörzsölöm belőlük az álmot: a lakáj áll előttem és — hallgat. Bizonyára mondanivalója végére ért ez az élő prospektus. Markát borra valóért görbitette.

Egy lirát vettem neki.

— Eviva monsignore! — köszönte majd földig hajolva.

Szeptember elsején már a dunai propeller parancsnoki hidján álltam és szállítottam a Vásárcsarnokból Tabánba és vissza a hajókázó közönséget...

Péterke hazajön.

I.

Erneyi Péternek időelőtt kiserkedt a bajusza. Válla kiszélesedett, megizmosodott. Huszonöt esztendő's legényembert mutatott a formája, holott Péter-Pálkor mégcsak a tizen-nyolcadik évébe fordult.

Ámde a külső növekedéssel nem mindig tart lépést az észbeli állapot. Péterkénél is ez volt a baj.

Kiszélesült vállaira férfias gondok helyett kamasz éretlenségek ülepedtek.

Duhajkodás, rászédő csalafintaság, fosztóka, kötöke, kaláka, táncos multság és miegymás nem eshetett Péterke nélkül a környéken.

Hiába pattogtatta az öreg Erneyi feddő szavát:

— Hej Péter, Péter, sohase jön meg már az eszed?

A Péterke fejéből ez a hiányzó valami nemhogy megjött volna, de még ami kevéske volt belőle, az is inkább eltávolodott.

Emigy megérthető könnyen, ha egész heti immel-ámmal nyekergetett munkája hajitófát sem ért.

Jámbor lelkek egyhanguan állapították meg róla, hogy alighanem megszállta az ördög. Vagy istenes cselekedet volt-e, hogy a szegény, félénk anyóka, Babos néni ablaka alatt éjfél-tájon meggyújtott két zsákba való szalmát s amikor a lángnyelvek bevereslettek Babos néni ablakán, éktelen lármát csapott:

— Tűz van, tűz van Babos néni, keljen föl!

Mire feltápáskodott az öregasszony, Péterke a harmadik kapumélyedésből vigyorgott a félig öltözött anyóka széttekintgető ijedelmén, majd szitkozódásán.

*

Búcsú volt-e, vagy sokadalom, már nem emlékszem pontosan, amikor a Péterke szeme megakadt a szomszédfalusi Tamás Anikón.

Lángot fogott Péterke szive az Anikó mosolyos nézésétől.

— Kell-é vizita, Anikó, mert szombat este hozzátok mennék.

— Ne fáradjon Péterke, sáros a mi utcánk — évődött a lány.

— Az én bajom lesz, Anikó.

— Megtámadják az úton, Péterke, a nem odavalósít.

— Ne félts te attól, Anikó, nem ijedezek én az árnyékomtól.

— Nem árnyékok ám ezek, Péterke, híres verekedők, akiknél kacor is villan néha.

— Majd elvállik, kacor-e a kacor, ha ólmos bottal kerül szembe — büszkélkedett Péterkében a virtus.

II.

Ejnye, hová vezetett el Erneyei Péter? — röffent össze a fiatalság, mint a kolompos nélkül maradt birkanyáj. Nem nyelhetette el a föld. Megjámborult volna, s most Erneyeiné szoknyáján kergeti magától az ördögöt? Vagy mi lelte Péterkét?

Az öreg Erneyei épenséggel nem győzött eleget csodálkozni.

— Kicszerélték, asszony, a fiadat, ha mondom. Versenyt dolgozik a napszamosokkal. Ugy forgatja fejében a tennivalót, rendezgeti a mezei munkát, hogy gyönyörűség ránézni. El-elkódorog erre-arra szombat estére, vasárnapi időtöltésre, de hétfői pitymallatkor színjózanul, frissen lépked az aratók előtt.

Péterke valóban megváltozott. Hámba fogta Anikó.

— Meg ne halljam, hogy korcsmázik, vagy nélkülem megy el a táncba, mert akkor magára sem nézek többé,

Péterke. Aztán a tétlenséget is veasse ki magából, mert én dologtalan legénnyel nem parolázok.

Szombat este, vasárnap délután kiültek Anikóval a kicsi padkára az utcaajtó elé.

Nézegették a falu ünnepnap arcukatját, a kiöltözött lányokat, bokkrétás legényeket. FÜRGE álompók színes selyemszálból szövögette eléjük a jövő boldogságot.

Öt esztendőket kell várni, míg Péterke kiszolgálja a katonaságot. Nem is olyan sok, hiszen még fiatalok, Péterke huszonnégy éves lesz, Anikó huszonegy.

— Eltelik valahogy, Anikó.

— El, Péterke.

Rájuk esteledett... Az ég csillagruhába öltözött.

— Nézd, Péterke, csillag futott le az égről, valaki meghal...

Péterke nevetett.

— Mindig meghal valaki, Anikó. Mégis tele a föld emberekkel és teli az ég csillagokkal.

— Bánnád, Péterke, ha meghalnék? Ugye nem. Más kapu padkájára ülnél, más lánynak vinnél vásárfiába tükrös pogácsa-szívet.

A csipkelődésre Péterke megharagudott.

— Nem igaziból mondtam, nó — kérlelte a leány.

— Te se rínál sokáig, Anikó, ha hirtelen főbe kólintana a csontváz-ember. Egyszeribe más legényre mosolyognál ugye?

Most Anikóra került a duzzogás sora.

Igy édes a kibékülés.

*

Előbb-utóbb napfényre kerül a legelrejtettebb titok is. A megjámborult Péterke Pál-fordulásának titkát is hirúlvitték az Ernyei portára.

— Hm — dörmögött maga elé Ernyei Dániel és öszsze ráncolta homlokát a háborgó indulat.

— Mégse jött meg az esze... Sőt tisztára megbolondult a kölyök... Hát hozzá való a kódís Tamás lánya? És

ha hozzá való volna is, itt van-e már az ideje. Sze tacskozó még az ebadta. Majd ha elvásik rajta a katonamundér. De Anikót akkor se. Nem ám.

Erneyei Dániel uram hangosan szokott gondolkozni, s így Péterke, ha nem dugta bé a fülét, hallhatta az egyszersmindenkorra kimondott szentenciát. De elővette a jobbik esztét. Mit pörlekedjék az öreggel, hiszen öt év hosszú idő. Addig másként is foroghat a világ kereke. Hát még az Erneyei Dániel észjárása?

III.

Forgott is a világkerék, de akkorát, hogy elállt még az emberek lélezete is.

Anikó csak várta, várta Péterkét, hátha haza jön abból a véres csillaghullásból.

Tavaszból ősz lett, őszből tavasz, Péterke mégse jött. Fonókában, fosztókában Anikót is felszinre vetette a szóbeszéd.

Hogy hiába vár, Erneyeiéknek nem kell a kódís Tamás leánya. Anikó szive összefacsarodott. Addigra Péterke is elfelejti. Talán már most se gondol rá, hiszen sohase ír. Pedig Szócs Máriskónak is hozott a pósta rózsaszín tábori levelező lapot.

Sírós arc lett a Juli nevetős orcájából, lehullottak róla az örömrózsák.

És ha Péterke hazajön, szülői akarat ellenére úgysem viheti oltárhoz.

Aztán a halálhírért hozták. Kovácpál Jani hozta. Mellette bukott le Péterke véres fejjel, neki mondta elhaló hangon:

— Mondd meg Tamás Anikónak... — hogy mit, azt már nem tudta elmondani.

Tamás Anikó megsiratta, meggyászolta. De szegény szülein, a sok gyermekes háztáj gondján könnyíteni kellett. A Kovácpál Jani asszonya lett.

Esztendőre rá virág bimbózott a szive alól.

Amikor megszületett a fiú, Anikó örökre elaludt. Jóskának keresztelték a gyereket és mostohaanya karján nevelkedett.

*

Péterke hét év múlva kerekedett haza muszka fogságból. Vidán füstöt eregált az Erneyi ház kéménye, volt sütés-főzés. Hiszen otthon is holtnak hitték Péterkét. Holnap — gondolta — átsétálok Anikóhoz. Istenem, megvárt-e?.. Nem kérdezősködött senkitől. Csak leste a lassu percek cammogását...

Reggel, ahogy kivilágosodott, elindult hazulról.

— Körülnézek egy kicsit a faluban — mondta anyjának.

Ment, ment... Meggyorsította lépéseit. Homlokán kigyöngyözött a fáradtság.

Nem messzire a szomszéd falu szélétől egyik kapuban fiucska játszadozott. Három éves lehetett. Péterke véletlenül ránézett. Ejnye, de hasonlít ez a gyerek Anikóhoz.

— Hogy hívják kis öcskös? — kérdezte kíváncsi izgalommal.

— Árva Jóskának.

— Itthon van édes anyád?

— Nekem nincs édes, meghalt, csak mostohám van. Árva Jóska vagyok. És elkacagta magát, mikor a bácsi csillogó pénzt adott neki.

— Istenem, mintha csak Anikót látnám — nyilalt Péterke szívébe a szomorú sejtés.

Tamáséknál mindent megtudott.

— Bizony sokat szenvedett szegény Anikó — panaszkolta szemét törülgetve Tamásné. — S talán még a földben sincs nyugalma Árva Jóska miatt. Gonosz a mostohája, iszákos az apja. Most is valahol a regátban csavarog. Ott többet keres — azt mondja — mégse küld a feleségének, a gyermekének. Az asszony az ártatlan gyermekén tölti ki bosszuját.

*

Péterke nem nősült meg. De Árva Jóskát magához vette, nevére íratta, édes fiaként nevelte föl, hogy Anikónak csendes nyugalma legyen a föld alatt...

Nem említette soha egy szóval se, csak tekintetén szomorkodott a vád öreg szülei felé:

— Milyen más lett volna talán minden, ha Tamás Anikó megvárhatta volna az ő Péterkéjét... És könnyes szeretettel ölelte magához árva Jóskát, egyedüli vigaszát és örömét ebben az életben.

A tűz.

Az ember szomoruan ült barlangja előtt.

Sűrű köd ereszkedett a hegyek ölébe. Azt nézte fürkésző idegenséggel. Mintha meg akarná fojtani a nyugvóra készülő életet. Körülöleli a fákat s a falevelek ijedt zörgéssel ájulnak karjaiba. Ráhajlik a patak csobogó vizére s az ezüstös fodrok tompa morgással csittulnak el hideg csókjától.

Szomoru tekintetével fölfelé révedt az Ember. Előző alkonyatokon Égország mezőin csillagnyájákat látott legelészni. Most hiába kereste, a köd elnyelte Égországot is.

Hátha gonosz szellemek tanyája — riadt meg benne a sejtés. — Fölállt, léptei alatt dobbant a föld. Kitépett az erdőszélről egy fiatal fát és a köd felé suhintott. Belfáradt a láthatatlan ellenséggel való viaskodásba, testéről verejték csurgott le. Hiába... Visszaült előbbeni helyére.

Tul a nagy hegyeken, ahol atyjának fiai sokasodnak és ahonnan asszonyával idevándorolt, ott nincs köd. Ott mindig mosolyog az ég. Csak néha támadnak felhőóriások, hogy birokra keljenek az ég vándorával. S amikor már úgy látszik, hogy övék a győzelem, fölülkerekedik a nap és csurogni kezd a felhők vére...

Nyöszörgő hang ütődött füléhez. A barlang felé nézett és lelkébe mardosott a vád.

Mert úgy volt annak előtte, hogy ha éhes volt asszonya, ijjával vadat ejtett el, hogy kielégítse társa éhét. Ha szomjazott, vizet mert a patakból, hogy enyhítse társa szomjuságát.

Most hiába tépelődik, gyötrődik tehetetlenségében.

Bebotorkált a barlangba, a mohás fekvőhely elé térdelt és forró leheletével melengette asszonyát.

Társa hálásan simult hozzá, de a köd közéjük furako-

dott s az asszony ismét fázott és mellette borzongott a férfi is.

Ismét fölkel, hogy több mohát keressen fekvőhelyük számára és belefuródva rejtsék el fázó testüket a köd karmai elől.

Amint a sötétben tapogatózott, kezébe került a ma el ejtett vad bőre. Örömkialtás tört ki ajkán és a bőrtakaró mindkettőjüket megvédte a láthatatlan ellenségtől.

Másnap még ott szunnyadt a köd a hegyek ölében, míg a nap sugarai kiráncigálták a lustálkodót.

Ámde az Ember megérezte, hogy a nap ereje legyöngült. Tegnap felfedezése lázas munkára ösztönözte. Egész nap dolgozott. Bőrökét hasogatott önmaga és asszonya számára. A madárcsontokból kőszerszámaival túformájú szilánkokat faragott, hogy összeölthesse a bőrruházat széleit.

A bőrökből sarut szijjaztak lábaira, hogy jártukban-keltükben ne érezzék a föld éles kövének hasogatását.

És alkonytájt, mikor a hegyek ölében lomhán ismét szélterpeszkedett a köd, két szempár villant össze, mosolyogva, magabizóan.

Az Embernek mégis fáj, hogy esténként nem látja a lefelészó csillagnyáját az égi mezőn. Öntudatlan sejtésében megérezte, hogy ott fenn is él az élet. Talán az él, kié a föld, a hegyek, az erdők, a patakok, a madarak és a sok-sok virág...

Halálos ellensége lett a ködnek, mely orvul támad rá, hogy elveszítse.

Hanem a holnapi vadászathoz ijzhegyet kellett képzítenie. Amint kőszerszámát élesítette, szikra pattant egyik kövéből. Még nagyobb erővel ütötte össze a két ködarabot, s még nagyobb szikrát vetett a kő. Mintha apró csillagocskák születnének az ütődésekből. Szeretné megfogni, hogy el ne szaladjanak, ki ne aludjanak.

Száraz hulladékot halmozott össze, gallyat, mohát, falevelet, hogy a csillagocskák el ne menekülhessenek.

Lehajolt a rakás fölé és gyorsan, erősen ütötte össze a köveket. Nem tudta, hogy mit tesz, azt sem, hogy mi fog történni, de tennie kellett a szent alkotás hevületében.

Szikrázott a kő és egyszer csak lángot fogott a rőzse. Apró lángnyelvek táncoltak előbb lassan, majd egyre gyorsabban, hevesebben.

Tűz... tűz... Az ember uj gallyakat hordott az égő rakásra, mint többet és többet. A lángok oszloppá magasultak, s bevilágítottak a barlang sötétjébe.

Tűz... tűz... ujjongott az asszony és ugrándozva szaladta körül a lángoszlopot.

A köd ijedten menekült odébb s az égi mezőn legelésző csillagnyáj ismét az Ember szemébe ragyogott. Tűz, Ember, Csillag üzengettek egymásnak a ködös éjszakában.

Tűz, Ember, Csillag...

És a mindenség-trónján gyönyörűséggel nézte a lángok játékát az Alkotó...

A névnapi vacsora.

I.

Kati néni a bérpalota háztartási alkalmazottainak társadalmában az arisztokrata elemet képviselte. Már a helye is különb a többinél. Első emelet. Úri népek. Családtagnak számít. Kijár a kosztja, fizetése és jelentékeny borralaló mellett még szövetruhát, kényelmes cipőt is kap néha ajándékba. Meg is ül a helyén már nyolcadik esztendeje, míg a többi cseléd nyolc hónapig se marad, egyik-másik úgy cserélgeti gazdáját, mint a vasárnapi változót.

A Kati néni előkelőségénél még az is számításba jön, hogy csak addig szolgál, míg a fia tanár úr lesz. Akkor búcsut vesz a mosogató rongytól, meg a padlókefétől és beáll a fia mellé nagyságának.

Mindezen körülmények folytán a bérpalota cselédsége érthetően irigykedett Kati nénire és ha elveszett a közös mosókonyha kulcsa, feldült a szemetes kosár, vagy egyéb hanyagság gazdátlan kártevőjét szívesen keresték Kati néniben.

— Már megint bennem laktok, hé — mordult rájuk és ilyenkor mintha magasabbra görbült hátán a pupja, mely egy gyermekkori esésnek örökös emléke. Eredjetek dolgotokra pudersárik, kencefencerózsik, nyughassatok tőlem.

A természet egyébként is mostohán bánt Kati nénivel. Kerek ábrázatán nem egy bibircsók éktelenkedett, lapos, vastag orra alatt széles szája sohasem fedte be a sárga, zongorabillentyű nagyságu fogakat. Némelyik nyelvelő szobalány a veszekedés hevében ki is bökte:

— Maga se járt ott, ahol a szépséget osztogatták.

— De nem ám — sietett a tromffal Kati néni — mégis a falu legszebb legénye kötötte be a fejem. Azt a lako-

dalmat megnézhetette akárki. Nem aféle összeállítás volt részeges semmiházikkal, mint a mostani hűtetlen férhezmenés, mint amilyen lesz a tiéd is, te táncos ugriborka.

Azt azonban elhallgatta, hogy a falu legszebb legényét addig keserítették a púpos mátkájával, mignem szégyenében világgá bujdosott alig pár heti együttlétük után.

Kati búsult, búslakodott, míg meg nem vigasztalta a csöpp legényke, aki esztendő múltán megérkezett.

Aranyosnak látta még a bölcső kopott fáját is, a szöttes vánkost pedig drága selyem-bársonynak, az olcsó pólyatakarót valódi hermelinnek, hiszen az ő királyfiacskája szunynyadott alatta édesen. Szötte, szövögette a szebbnél szebb terveket. Kitaníttatja, úrnak nevelteti. Akkor az ő nyomorékságát se nevetik ki a csufondáros népek.

Lackóból Laci lett, Laciból meg László. A pesti gimnázium padjait koptatta. Kati néni is akkor szedelőzködött össze s állt szolgálatba, csakhogy a fia közelében lehessen.

Gyűjtött, kuporgatott, fogához verte a garasokat, pedig Lacinak nem kellett sok. Jól tanult, tandíjmentességet kapott, privátórákat adott pénzes zsebü szülők gyenge észjárásu gyerekeinek. Kati néni zsugorgatta a pénzt. Ha vásárnap délután kiment a népligetbe, a megálló papirkosarából kotorászott ki még egy utazásra érvényes vilamosjegyet. Csak kívülről nézegette a sok látványosságot, a cirkuszokat, a panorámákat. Világért se költött magára. Ki tudja, mikor lesz szükség a pénzre. Mikor fog kelleni Lacikának. (Kati néninek márcsak mindig Lacika maradt a fia.)

II.

— A tanár úr még nincs itthon — fogadta a csinos fiatal lányt Kati néni. — Tessék megvárni, parancsoljon beljebb, ide az ebédlőbe. Nemsokára hazajön.

— Óh köszönöm, a néni édes anyja ugyebár a tanár úrnak?

— Igen, az vagyok.

Asszonyos sejtésükkel mindketten megérezték, hogy ez a pillanat egész életükre döntő hatással lesz.

Az anya legjobb esetben megosztozik a fia szivén, mely azelőtt teljesen az övé volt.

A mennyasszony a szerelem jogán teljes szívet követel.

Ahogy az ebédlő félhomályában szemben ültek egymással, még nem tudták nevén nevezni az érzést, amely bensejükben sűrű ködként gomolygott. Ki az a másik? Ellenség-e, jóbarát-e? Utegyengetője lesz további életének, vagy kerékkötője?

Eilenszenves külsejü — állapította meg magában a lány, aki csak Lacitól hallott néhány gyöngéd szót édes anyjáról.

Kikent fruska ez is, mint a többi, dohogott magában Kati néni — nem ért a dologhoz ez annyit se, mint a galamb a füttyüléshez. Még a keze se úgy áll. Nem feleségnek való, pláne szegény tanárember feleségének.

Kati néni törte meg a csendet.

— Nagyon szereti?

A lány nem pirult el, nem babrált idegesen a rediküjével, hanem ránézett az öreg asszonyra s halkán ejtette ki a választ:

— Nagyon...

— Most nagyon szereti. Elhiszem. Ma. Holnap. Holnapután. De azután is szeretni fogja? Ha gondok furakodnak be a csókjaik közé. Ha elmaradoznak a cifra ruhák és mindig sűrűbb vendégük lesz a nincs. Gyerekek neveltetése szakad a nyakukba, én is terhükre leszek. Akkor is szeretni fogja a fiamat?

— Dolgozni fogok, tanítónői oklevelem van. És nincsenek magas igényeim. Nem akarok többnek látszani, mint ami vagyok. A néninek sem kell aggódnia, ezután ketten fogjuk szeretni. A Laci, meg én.

Kati nénit készületlenül találta ez a meleg, természetes hang.

— Nő, nő, lelkem, nem úgy értettem. De — ügye megengeded, hogy tegezzek...

— Csak tessék, néni.

— De változhatnak a sziv érzelmei és az élet nem egy-két nap ám, sok-sok hosszú nap. Aztán olyanok ezek a napok, mint az ég boltozata: derüsek is, borusak is, hébehóba zivatarok is kerekednek. Nem szabad ám minden levélzörrenéstől megijedni, sem a villámlástól, de még a mennydörgéstől se. Ha elvonul felettünk a vihar, annál szebben süt ki a nap a ronggyá szakadozott felhők mögül.

Kati néni úgy belemelegedett a beszédbe, mint az újfalvi pap a búcsúztatóba. A lány kevesebb prédikációt és több kedvességet várt. S ugyancsak készülődtek a kis gyémántcsöppek kiülni a bársonyos szempillákra. Hanem Juliskában az okosság a női elérzékenyülés fölé kerekedett. Le kell fegyverezni ezt a makacs öreg asszonyt.

— Aranyos néni még nem tudja, hogy miért alkalmatlankodom. Meg akarom lepni Lacit, én akarom elkészíteni a névnap vacsoráját. A szilvás gombócot nagyon szereti... Kati néninek leesett az álla ámulatában.

— Te és a főzőkanál? Hát miért nem mondtad ezt hamarabb lelkem, gyöngyvirágom. — Karját bizalmasan a Juliska karjába fűzte, hogy átvezesse a konyhába.

— Valamicskét konyítok a szakácsművészethez. A néni segítségemre lesz, hogy teljesen elsajátítsam azt. És most siessünk. Laci minden pillanatban megjöhet.

III.

Villamoscsengő berregett a konyhai sürgés-forgásba.

— Én megyek ajtót nyitni, anyám.

— Maradj csak, lányom... nagyobb lesz a meglepetés.

Kati néni boldogan tipegett keresztül a szobákon.

— Kezít csókolom, édesanyám — köszönt jókedvűen Laci.

Kati néni karjaiba hullt, örömeben sirni kezdett. Hiszen ő is így álmodta-tervezgette valamikor és minden szépen valóra vált.

— Mi bántja édesanyám? — kérdezte ijedten Laci.

— Semmi, semmi fiacskám, csak nagyon boldog vagyok. Az Isten áldjon meg mindkettőtöket.

— Kicsodát?

Kibontakozott a fia karjaiból és vitte, vonszolta magával a konyha felé.

— Téged is fiacskám, meg Juliskát is. Az Isten áldjon meg, hogy ilyen boldoggá tettek.

Juliska már meg is jelent a konyhaajtóban:

— Ugye igazi névnapi meglepetés... és még hozzá szilvás gombóc lesz vacsorára...

A mintaférj.

Bogyó Jani elmosogatta az edényeket. A lábasokat a polcokra rakosgatta, a tányérokot és poharakot a konyhaszekrénybe rendezte, a kés-villa félét egyenkint helyezte a fiókba a többi evőeszköz mellé, nehogy azok csörgetésével felébressze feleségét délutáni szendergéséből. Aztán a konyha cementjét felsikálta, az asztalt leterítette s éppen a sparhertet smirglizte olyan szakértelemmel, melyet csak hétevi gyakorlat után sajátíthat el a jobb sorsra érdemes férj, midőn hangokat hallott, melyekben a felesége hangszálainak rezgésére ismert.

— Jani, Jani — csengett ki a szobából elég üdén, de annál kevésbé nyájasan.

Bogyó Jani abbahagyta a smirglizést és szolgálatkészen lépkedett be a szobába.

— Tiszta-e a sosonom? — kérdezte őnagysága, kék füstkarikákat eregetve a heverő párnái közül.

— Azonnal megtakarítom drágám — készségeskedett Jani s már is indult a konyhába.

— Azzal a kis mosogatással vacakoltál annyit — zsörtölt az asszony. — Jól tudod, hogy ma szerda van és minden szerdán Fenyőéknél teázom. Szégyen, hogy miattad mindig utolsónak érkezem oda.

— Kérlek alásan...

— Ne kérj semmit. Neked még egy sosontisztítás is órákba kerül. Igen. S ha tudni akarod, a hivatalban is azért vesztegelsz a kilencedik fizetési osztály legalsó fokán, azért ugrálnak át a legprotektíótlanabb számgyakornokok, mert lusta vagy, mert a munkát nem lehet kivájni belőled, elalszol mellette.

— Nó, nó, fiacskám...

— Nyugodtan szerződtehetnének az Állatkertbe a ki-döglött lajhár helyett... És én egy ilyen emberrel éltem le fiatalságom éveit...

— Ne izgasd magad, drágám. A soston azonnal itt lesz. Addig is talán készülhetnél, hiszen tudomásom szerint a sostonra legutoljára kerül sor.

— Nem erről van szó, hanem a rendről, a házi rendről, amiről neked halvány sejtelked sincs. Nálunk minden fordítva megy a te balkezed miatt. Ha picikét ideges lennék, azt mondanám, hogy elegendem van már belőled. No gyerünk azzal a sostonnal.

Jani behozta a sárcipőt és együgyü észjárásával úgy vélte, hogy most már átlapozhatja ujságát, amire kora reggel óta nem futotta idejéből.

Az asszony még mindig eregette a kék füstkarikákat a heverő párnái közül.

— Mégsem megyek el Fenyőékhez. Árvayék sem lesznek ottan, csak az a kis béka Mancsi, a lehetetlen színű frizurájával. Egyébről se tud beszélni, csak az udvarlójáról, hogy az Középeurópa legcukibb pártija s állandóan a körmeit mutogatja, hogy neki pont olyan vérpirosra lakkozott körme van, mint Árvay Tótónak.

— De drágám, az effélék igazán nem érdekelnek — mentegetőzött Jani.

— Nem érdekel? Hát mi érdekel téged, te kaukázusi medve? Talán a Dunamedence népeinek együttműködése, a leszerelési konferencia, Paul-Boncour nyilatkozata?

— Á dehogy.

— Ugy hát akkor a napi hírek. Hogy Pipás Pista kegyelmet kapott, hogy csecsemő hullát találtak a Keleti pályaudvaron, vagy a sport-rovat, hogy a Ferencváros kikapott Argentínában.

— Csöppet sem érdekel.

— Közgazdaság. Sörárpa árák. A Fuchs cég bukása. Közmunkák, részvények, valuta árfolyamok, valami csak érdekel a mindennapi tíz filléres ujságból?

— Ugyan, minek faggatsz?

Az asszony felkönyökölt.

— Add csak ide az ujságot. Most már gyanitom, hogy miért böngészed olyan figyelemmel.

Forgatja, nézegeti a betüoszlopos oldalakat.

— Mondtam úgye, hogy nem jársz egyenes úton. Itt a levelezésben kié ez a B. J. jeligés apróhirdetés, te nyomorult? B. J. — Bogdy János jeligére úriember szőke, molett nő ismeretségét keresi. Megcsiptelek, te gazember.

Jani felkacagott.

— Én? Én úgy nézek ki, mint aki szőke, molett nő ismeretségét keresem? Van nekem időm ismeretéseket kötni? Nekem, aki hajnalban kelek, a reggelit az ágyadhoz készítem, aztán piacra szaladok bevásárolni. Nyolcra hivatalba megyek. Kettőkor rohanok haza ebédet főzni, aztán elmosogatok. Este oda hurcolsz magaddal, ahová akarsz. Hát ráérek én apróhirdetni? randevuzni?

— Az ilyen alattomos fráter mindenre ráér és minden aljasságra képes.

— Egyáltalában nem értem, miért gorombáskodol velem és miért gyanusitgatsz? Elvégre az én türelmem is elfogyhat.

— Na és ha elfogy, megijedek talán. Ahelyett, hogy megbecsülnéd magad és hálát adnál az Istennek, hogy ilyen megértő, gondos és hű feleséggel áldott meg, még te beszélsz türelemfogytáról? Igenis, alapos okom van gyanakodni rád. Egy idő óta elhanyagolsz. Megfeledkezel arról, hogy a nő nem rabszolga s testi igényei mellett szellemi igényei is lehetnek, amiket kielégíteni férji kötelesség.

— Nem értelek, — bátortalankodott közbe Jani.

— Persze, hogy nem értesz. Te nem tehetsz arról, hogy mikor az Uristen az emberi értelmet osztogatta, te valahol a legutolsó sorban állingáltál. Különbén nincs vesztegetni való időm. Moziba megyünk. Árvayék is ott lesznek.

— Moziba?

— Igen. Mozgóképszínházba, ha úgy tetszik. A reménytelen szerelmet adják Gusztáv Frölichchel.

— Éppen ma, amikor ötvenszázalékos jegyet szereztem a Belvárosiba és a Tatárjárást adják?

— Adhatják. A könyökömön jön ki már ez az ócska operett.

Janival ekkor különös dolog történt. Nevezhetném csodálatos dolognak is, mert hiszen ő maga sem tudta, hogyan csöppent bele. De úgy érezte, hogy minden elfojtott keserűség a torkába szalad s minden lenyüggözött akarat széttépi bilincseit és föllázad benne. Vajszivü engedékenysége elpárolgott s keményen, szinte komoran vágta oda az asszonynak:

— Márpedig ma színházba megyünk!

Maga is megrettent szavaitól, de már kimondta, nem lehetett visszaszívni.

A dermedt csöndben egykedvűen ketyegett a falóra s a második emeleti lakáéba felszüremlett a villamos kocsik és autóbuszok lármája.

Az asszony egy pillanatra elsápadt a szokatlan erélytől, de készen állt az ellentámadásra.

— Moziba megyünk, mert moziba akarok menni... te... te... pimasz.

— Színházba megyünk, mert színházba akarok menni... te... te pilyatévesztett hisztérika — replikázott Jani. — Elvégre hét esztendő után egyszer én is akarhatok valamit, egyszer én is kitérhetem a számat, egyszer én is lehetek úr a háznál a teremtésit ennek a megveszekedett életnek.

Vette a kabátját és kalapját s elrohant hazulról.

A lépcsőházban majdnem fellökött valakit. Az uccán utánanézték az emberek s valami büntény résztvevőjére gondoltak.

A hópihék vigan kergetőztek, körültáncolták Bogyó Janit. Mintha szólanának is hozzája:

— Egyet se búsulj Jani. A hideg levegő lassan pirosra csipkedte arcát és hét esztendő után először betért egy bormérésbe.

A kiszolgáló leány rávigyorgott, mikor bátortalanul kérte a bort. Két decit, a legjobból.

Az ital aranysárgán kínálkozott, mintha az is így vigasztalná: Egyet se búsulj Jani. Az első pohár valahogy lecsúszott a torkán, de már a második nem izlett. Arra gondolt, hogy mégsem kellett volna hazuról elrohannia. Ezt még sohasem tette s általában ilyen goromba még sohasem volt asszonyához. Minek is nevezte... igen... pályatévészeit híztérikanak. Igaz, hogy ő is lepimaszozta... de hát az asszonyok nyelve hamarforgásu, eszetelőző, nem kell arra sok ügyet vetni... Bizonyára megszorította, talán sir is a szegény otthon... Ej, ej, Jani, hol volt az eszed? Nem vagy te éretlen tacskó. Kamaszokban buzdul így neki valaminek az ember...

Kifizette a bort. A kiszolgáló leány ismét rávigyorgott, amikor a huszfillér borraivalót félszegen a kezébe csúsztatta. De Janit mindez nem érdekelte, felkapaszkodott egy villanyosra, hogy hamarabb hazaérjen. Utközben meglátta a mozi az emelet magasságú képreklámokkal: A reménytelen szerelem — Gusztáv Frölichchel... a következő megállónál leszállt a villamosról s a mozi pénztáránál megváltotta a két jegyet.

Alig várta, hogy hazaérjen. Szidta a házmestert, hogy a lift is mindig akkor romlik el, mikor az embernek sürgős dolga akad. A lépcsőket kettesével ugrotta át. Halkan kinyitotta az előszobát, majd az ebédlőt. Sötét volt a szobában. Felcsavarta a villanyt, a felesége sehol... Elment... itthagytta. Az ebédlő asztalon cédulát talált:

— Moziba mentem — és ha úgy tetszik, pukkadj meg!
És Jani lehajtott fejjel lassan elindult, hogy megértő, gondos és hű feleségét megvárja a mozi kijáratánál...

A székvári ütközet.

Túri kapitány különös regimenthez tartozott. Nem a gyalogsághoz, sem a tüzérséghez, sem a lovassághoz, másféle katonai alakulathoz sem.

De aki ránézett, könnyen megállapíthatta szolgálatának mineműségét. Kopottas egyenruháján a gyanus származásu medáliák, a spárgán lógó, hullámvonallá görbült pléhkard és a konzervdobozból kinevezett patrontáska mindent megmagyarázott.

Körülötte nem kaszárnyazaj zszibongott, hanem kórházi csönd terpeszkedett és nem bakkancsos vitézek tisztelegtek neki feszes állásban, hanem csoszogó léptü, szürkeköpenyeges lábbadozók hajtogatták sápadt fejüket.

Túri kapitány egyébként figyelmére se méltatta lakótársait. Délelőtt és délután egy-egy órácskát sétált a tágas udvaron. Azután „főhadiszállására“ vonult és egy piszkos, gyűrött papírt teregetett maga elé: a székvári ütközet hadi tervét.

Ilyenkor senkit sem türt meg maga körül, csupán a tábornok-főorvosnak tett jelentéseket.

— Nos kapitány, mi ujság a fronton — kérdezgette a főorvos a beteget.

— Tábornok úrnak alázatosan jelentem, folynak az erődítési munkálatok. A várat teljesen eltüntetjük műhegyek és műerdők segítségével. A folyónak más irányt szabunk, az utakat is összekuszáljuk és kész a kelepce a mit sem sejtő ellenségnek.

— És a létszám?

— Két hadosztály, három nehéz üteg.

A főorvos megkísérelte megmenteni ezt az élőhalottat.

Orvosi tanácskozások során legapróbb részletekig elkészítették a székvári ütközet tervét.

Ködös őszi este feküdt a városra. Még az ég is fázósan bújt felhőbundájába.

A nagy kórházépület elcsöndesült. Eloltották még a lépcsőházat bevilágító villanyégőket is.

Túri szobájába szuronyos katonának öltözött ápoló lépett be. A beteg izgatottan ült fel ágyában.

— Kapitány úrnak alásan jelentem, fészkelődik az ellenség, alighanem támadásra készül.

Fölvillant a Túri Pál szeme.

— Jöhetnek, rég várom őket. — Röviden rendelkezett. — Áramot kapcsolni a drótsövényre. A gázbombákat készen tartani. Az első divízió fölfejlődik és bekerítő mozdulatot tesz. Az ágyukat zárótűzre irányozni... Megértted?

— Igenis, kapitány úr!

Nemsokára megérkezett a főorvos.

— Tábornok úr, életem legszebb pillanatát élem. Visszavereni a támadást és rajtaütni ellenségem, hogy menekülni se tudjon... Győzni... győzni. Túri Pál arcán a téboly öröme lángolt.

— Siessünk, kapitány — sürgette a főorvos — nincs vesztegetni való időnk.

Belekarolt a betegbe és vitte a sötét folyósón, lépcsőkön lefelé. Kértek az udvarra. A melléképület pincelejárójánál megszólalt a főorvos.

— Hol vagyunk, kapitány?

— Az arevonál fedezéknyílásánál.

— Gyerünk hát.

Lementek a vaksötét pincébe, ahol nemsokára fokozódó zaj, tompa dörgések és ordítózások igazolták az előkészület teljességét.

Túri kapitány hallgatta a jelentéseket, melyek egyre lehangolóbbak lettek.

A lárma nőttön nőtt, melyben az összes háborus eszközök hangnemeit utánozták a legtökéletesebben. Végre harsány hang kiabálta túl a pokoli zsvajt:

— Meneküljön mindenki, amerre tud!

Ékkor megreccsent Túri Pál előtt egy ócska székhalmaz és a fel-fellobbanó fényben a kapitány megpillanthatta az ellenséget. Pléhkardjához kapott, de erős, tompa ütést érzett a karján s utána négy kemény marok vitte, vonszolta durván valahová.

Kisérteties terembe értek, ahol hosszú asztal körül marcona alakok ültek, mint valami haditörvényszék bírái.

Hideg veríték ütött ki Túri kapitány homlokán.

Az ügyész vádiratot olvasott fel, de a kapitány füléig csak értelmetlen hangfoszlányok jutottak el.

Valaki odajött hozzá s letépte érdemrendjeit. Kihirdették előtte a halálos ítéletet.

— Halál... halál — mormogta a kapitány sápadtan.

— Vesztett csata... halál... mindegy... élni sem jobb...

— Kíván-e valamit? — kérdezik.

— Nem... nem érdemes... elveszett... jó a halál..

Felpattan az ajtó, fény ömlik szét a termen, feketeruhás nő szalad a bírák asztala elé, sikoltva összerogy.

— Kegyelem, kegyelem — zokogja.

Szakadozik az elmeborító köd. Túri Pál megrázkodik, kitépi magát őrzői kezéből és odaborul a felesége mellé.

Majd feláll és emelt hangon szól:

— Túri Pál kapitányt végezzék ki az úrak, akasszák fel, nem én vagyok, nem ismerem... Én... Túri Pál mérnök vagyok... és csak arra emlékszem... hogy az orosz fronton... tizenhatban... támadni kezdtek a muszkák...

Felesége nem hagyta beszélni tovább. Boldog örömmel borult a mellére, simogatta ölelő karjaival.

— Menjünk haza, Pali...

A marcona alakoknak — a kórház derék orvosgárdája — szemeiben megcsillant a könny, melyen keresztül sugárzott a jól végzett munka öröme. Másnap gyógyultan távozott Túri Pál az élőhalottak szomorú palotájából...

Alice bárónő.

Micike átfutotta a levelet. Elsápadt. Meg kellett fogóznia, hogy el ne essen. Ajkszéle sirásra görbült. Kétségbe esve süppedt az öreg, kopott karosszékebe.

Botrány lesz belőle — hasított lelkébe a sejtés, mint nyári zivatar villámostora. — Talán még a rendőrségre is elcipelik, becsukják... Az ujságok hasábokat fognak irni róla... és szegény anyusnak felmondják a mozi-pénztárosi állást... kikerülnek az utcára homlokukon a lemoshatatlan szégyen bélyegével... rájuk tapos a nyomor... s öngyilkosságba kergeti mindkettőjüket.

Kövér könnycseppekkel áztatta olcsó parfümös zsebkenőjét.

Hát így kell megszenvednie azért az ártatlan, lányos csinyért, amiért Prém Istvánnak, a híres festőművésznek irt levele alá Forgách Alice bárónőt biggyesztett a tulajdon bárótlan neve helyett.

Elvetemültség-e az, ha szürke, unalmas életében egyszer más akart lenni? Nem Sipos Mici masamódlány, aki örüljön, ha egyszer majd jobbkinézésű iparossegéd megkéri a kezét. Nem. Több akart lenni. Másabb. Hacsak néhány hónapra is.

Nem számolt következményekkel, nem avatott be titkába senkit, még a szegény anyust se, csak egyszerűen megírta azt a levelet Prém Istvánnak. Alice bárónő lett.

Visszaidézte a szívéen előmő boldogságot, melyet a művész válaszában megérkezésekor érzett. Köszöni szépen a bárónő tulzott elismerését és a viláért sem neheztel, amiért áttörte magát az avult formaságokon, amiért levelet merészelt irni idegen férfinek ismeretlenül. Ellenkezőleg kész örömmel igéri, hogy óriási elfoglaltsága mellett is hű levélíró

partnere lesz, ha Alice bárónő óhajtja és természetesen, ha levelezésük ellen a méltóságos mama sem emel kifogást. Második levelébe már apró virágcsokrot préselt Micike. „Parkunk első ibolyáiból.“ Utóiratban már a méltóságos mama is szerepel az ismeretlenül is ismert művész úrnak szóló üdvözléssel.

Az ötödik levélváltásnál már a művész úr fényképet kért.

Micike a legbájosabb crépe de chine ruhájában, legigézőbb mosolyával állt a fényképező gép elé. Mikor elkészült a kép, gyönyörködve nézegette. Nem lehetnék akár bárónő is ezzel az eleganciával? — állapította meg Micike s még aznap elküldte a művész úrnak a fényképet.

Hosszu hónapokig pergett már ez az idillikus film s ime ép most szakadt el.

Nyilj meg föld, szakadj le ég — zokogta Micike — tessetek el szégyenemmel. Mindezekből szerencsére azonban semmi sem lett, csak az udvari hónapos szoba kopottas butorai vonogatták a vállukat a nyári est félhomályában.

Végre Micike fölemelte fejét.

Ostoba siránkozással nem megyek semmire. Tenni kell valamit sürgősen. Meg kell előzni a bajt, míg nem késő.

Tehát Prém István festőművész úr azt írja, hogy szeretne képeivel ide lejönni, kiállítást rendezni, s számít az én, már mint az Alice bárónő támogatására az előkészítő munkálatokban. Haszontalan pénzpocsékolás és veszélyes játék lenne a bárónő szerepét tovább játszani. Két-három hónapra butorozott villát bérelni lehetőleg gondozott parkkal; garderobot kölcsönözni, anyus részére is; cselédségről gondoskodni — sokba kerül s talán mégis felsülés lenne az eredmény.

Sajnálattal megírni, hogy abban az időpontban birtokaimra utazunk, ez sem jó. A művész könnyen rájöhet, hogy ne csak a városban, de még a vármegyében sem laknak Forgáchok sem a felső tizezerből, sem a nép alsó rétegeiből.

Nincs más kibuvó a csávából: mindent a legőszinében bevallani. Elkergetni az álmat, bármily édes, lerombolni a légvárakat, bármennyi vágynkat költöztettük falai közé.

Megfogni a tollat elszántan és bocsánatot kérni a nagy művésztől a kislányos csinyért ilyenformán: Aranyos Mester! Önnek nemesen érző, meleg szive van, bizonyára megért. Elfelejteti Alice bárónőt, aki valójában nem is él e hazug világon, csak egy naiv masamód lányka agyában született meg. És az lett volna a hivatása, hogy ennek a Sipos Mici nevű masamód-lánynak szürke életébe napsugarat lopjon. Ne nehezteljen rám, amiért megáhitottam az élet mosolygását, ne kérje számon tőlem Forgách Alice bárónőt. Nagyon megbántam elhamarkodott tettemet. És ügye leveleit sem fogja visszakérni, nekem ajándékozza őket rám nézve felejtetetlen emlékeknek. Ne higye, nem akarok kérkedni velök, mutogatni őket, óh nem, csak megőrizni ezeretném egyedül magamnak. Én is Magánál hagyom a levélkéket, a fényképet is; összetépheti, tűzbe dobhatja, nem bánom, bármit tesz velök, csak azt írja meg, hogy megbocsátott...

Mire anyus hazajött a moziból, Mici elkészült a levéllel s úgy nézett özvegy édes anyja szemébe, mintha valami láthatatlan veszély közeledésétől mentette volna meg.

Előre kiszámította a napot, melyen a válasznak meg kellett érkeznie.

Izgatottan tépte föl a boritékot.

„Kedves Micike!

Őszinte soraira hasonló őszinteséggel válaszolok. Mikor Alice bárónő első levelét elhozta a posta, a művész úr akkor élvezte spanyolországi nászútjának mézédeseit. Elutazása előtt megbízott leveleinek felbontásával, s azzal, hogy csak a legsürgősebbeket küldjem utána. Nem volt bátorságom kedves Micike felvilágosítani elkésett levelének céltalanságáról. Megsejtettem, hogy a mindennapi szokások nyüjétől akar szabadulni, le akarja rázni magáról az egyhangúság szürke porát, napraforgó szivét a boldogság napja felé szeretné tární. Kegyetlenség lett volna önnel száraz tényeket közölni és így nem szabad önnek sem haragudnia, hogy Prém István nevében én, Balázs Péter, a művész tanítványa és titkára, leveleztem magácskával. Én örökre hálás leszek Alice

bárónőért, akit megfestettem és aki a tavaszi tárlaton elhozta nekem a nagy díjat, a mely komoly művészi sikert jelent számomra. Engedje meg, hogy ezt a képet magácskának ajándékozzam.

Balázs Péter.

A nyomorult — sziszegte Micike.

És ha véletlenül igazi Forgách Alice bárónő lettem volna, tisztelt Balázs Péter úr?

Akkor is ily könnyedén rázott volna le magáról? Aligha. A Forgách-birtokon nagyszerű terep kínálkozott volna további festészetre, további sikerekre, díjakra. De Sipos Micike, a kis masamódlány, ugyan mit nyújthatna többet?

Mikor megérkezett a kép, első gondolata az volt, hogy a festményt összehasogatja. De csakhamar megbarátkozott Alice bárónővel. Megszólalásig hű volt rajta minden vonás. És szive legmélyén mégis drága emlékkövekként csillogtak azok az életéből más életbe ültetett hónapok. A méltóságos címzésű levelek, a nagy művész hirnevének nimbuszában sütkérezés és be nem teljesült vágy, a váratlan, csodás, csak színes regényekben olvasható sorsfordulás vágya.

A jobbkinézésű iparossegéd a legalkalmasabb pillanatban tűnt fel a láthatáron. S Micikének a derék ember mellett nem kellett napraforgósdit játszani a boldogság napja felé. Meghitt otthonuk egyik faláról diszes keretből mosolygott le Alice bárónő.

Az asztalos mester önérzettől duzzadó mellel mutogatott a képre:

— Ha én vagyok a mafla piktor-kamasz bőrében, nemcsak a nagydíjat zsebelem be... de nem ám, hanem a kép eleven mását is. Mert tetszik tudni, ezzel sem járt volna rosszul az a mázóló...

Máté a mennyországban.

Máté lehunyt szempillája alól a borbélyt figyelte, mintha gondolatait akarná kiolvasni.

Eddig amilyen beszédes volt ez a mellékucai Figáró, most annál hallgatagabb. Még azt se kérdezi meg, hogy nem húz-e a kés?

Minék is kérdezze. Máté Brunónak már mindegy, hogy húz-e a kés, vagy sem. Nem érzi ő azt. Semmit sem érez. Se örömet, se fájdalmat. Legalább is az élők így vélekednek a holtakról.

A borbély lekaparta utóljára a sápadt ábrázatról a fölös szőrzetet, csupa szokásból megigazgatta fésűjével a rendetlen hajszálakat. Begombolta az inget, gallért, megkötötte a fekete nyakkendőt, hogy Máté illendően kopogtasson be a másvilág kapuján.

— No most mehet a szomszéd úr őszentfelsége elé. Világéletében se volt helyrébb legény...

Máté mondani akart valamit, de nem forgott a nyelve.

Máténé abbahagyta a szipogást, meg a szemdörzsölést.

— Isten nyugossza, épp azt nem szíveltem benne, hogy mit sem adott magára... örökösen noszogatni kellett, hogy Brunó te, húzd ki magad, aztán mégis mindig úgy lehorasztotta a fejét, úgy nem adott magára, olyan dib-dáb ember volt. Nem is vitte sem mire... Itt hagyott a nyomorúságban... ha tetszik, állhatok a mosóteknő mellé.

Máté mozdulatlanul feküdt, csak az arca lett egy árnyalattal halványabb.

— Nyugodjon meg szomszédasszony... ha megengedi Lencsi... igen kedves Lencsi... hiszen én... mi, hogy úgy mondjam... úgy összeillünk és én csak éppen erre a szomorú alkalomra vártam.

— Köszönöm Kecsege úr...

— Döme... Döme... — biztatta a szerelmes borbély.

— Köszönöm, kedves Döme, vigasztaló szavait... majd beszélünk róla... A temetés után majd... most kissé korai.

Máté Brunó hidegülő újjai összecsúszogorodtak. Legszívesebben fölugrott volna, hogy Máté Brunóné, szül. Trombitás Lencsit és Kecsege Dömét egy-egy jólírányzóit ütéssel figyelmeztesse jelenlétére, de Máté ezt életében sem merte megtenni, nemhogy holtan ilyet tegyen.

Néma undorral tűrte, hogy felravatalozzák s jobbról-balról néhány gyertyát meggyújtanak. Végig kellett hallgatnia a Lencsi óbégatását, amikor látogatók jöttek. Az aszszony nem annyira őt siratta, mint jövőjének bizonytalanságán kesergett álnok jajgatással.

Aztán eljött irodafőnöke, a kollégákkal. Feldicsérte benne a pontos, megbízható, szorgalmas munkaerőt és nagyon fájlalta az alig pótolható veszteséget. Titokban azonban örült, mert Máté állásába egyik lézengő rokonát ültetheti.

Azelőtt „vén barom“ volt, most „kedves Máté“ lett. Szinte érezte főnökének szúrós tekintetét, mellyel csupán meg akart győződni arról, hogy ezt az ócska lim-lomot valóban félreállította az útból a sors? Majd leereszkedő mosollyal biztosította az özvegyet, hogy a temetés költségeit összehozzák valahogyan és a nehéz viszonyok ellenére is a nyugdíj összegét a legméltányosabban fogják megállapítani.

Erre a kijelentésre viszont a Kecsege arcvonásai élénkültek meg.

Mátét már végletekig kínozza mindaz, ami körülötte történt. Még akkor se hagyják békén, amikor már meghalt.

Egyszer azonban minden megváltozott. A kis szoba falai eltűnedeztek. A ravatalból, gyertyákból, koszorúkból semmi sem maradt s ő egy hatalmas, nagy kapu előtt várakozott.

A kapu úgy fénylett, hogy el kellett fődnie szemeit. Egész testében reszketett.

Arra gondolt, hogy most kell számot adnia életének számtalan hitványságáról.

Kinyílt a fényességes kapu s mosolygó angyal fogta meg kezét:

— Elfáradtál, testvérkém?

Máté jól hallotta az angyal szavait, mégsem értette egészen. Mibe fáradt volna el? De az is igaz, hogy így, ilyen simogató szeretettel még senki sem szólt hozzá.

Az angyal észrevette Máté zavarát.

— A földi élet gondja, keserősége, az emberek, a hiábatervek, a nemvárt csalódások, a méltatlan megalázások, miket te annyira megszoktál, hogy a szebb, emberibb életről sejtelled sem volt. No majd itt minden másként lesz.

Egy szobácskába vezette az angyal Mátét.

— Ez a te lakásod — szólt és magára hagyta.

Máté azt sem tudta, hol kezdje a csodálkozást. Minden oly légiiesen egyszerű, de ragyogó tiszta volt. Ajtó, ablak sehöl, mégis fényesebb fény övezte, mint lent a földön a legmosolygóbb tavaszi napsütésben.

Lágyan zsongó hangokat hallott, mintha millió harang kongását hallaná messziről, majd meg mintha százezer orgonán búgna fel a zsoldár a távolból egybeolvadva a csodaszép angyal-énekekkel.

Lárma, zaj, veszekedés nem háborgatta. Eszébejutott, hogy lent az irodában a „vén barom“ kopott íróasztala előtt valaki más ül. Más bontogatja a poros aktákat, más nyomja rá a számozó gépet a beérkezett ügyiratokra. És az irodafőnök másra ordít, ha valamelyik akta melléklete nem kerül hamarosan elő.

Aztán a kövér fűszeres ijedt arca villant meg előtte. No, az lélekszakadva rohan most az asszonyhoz azért a kis kontóért. No csak intézze Lencsi asszony. Ugyis jobbára ő vásárolta lantornapapír, spárga, miegymás alakjában. Mert örökkéig a befőtteket főzögette, rakosgatta üvegekbe, kötöztögette, alighanem Kecsege Döme számára.

Dehát mindehez már semmi köze. Itt van a mennyországban, semmi gondja semmire. Itt azt se mondják neki, álljon odébb, nem is szidják kötözni való bolondnak, ártatlan aszszonyi lélek megkeserítőjének.

Egyik ámulatból a másikba esik. Dúsan terített asztal emelkedik ki valahonnan s az iménti angyal szives szeretettel tessékeli, kínálgatja a finom töltött káposztával, meg a kristályüvegben teli aranyárga borral.

— Egyél testvérkém, igyál testvérkém, mintha csak ott-hon lennél. Mert valójában itthon is vagy már mindörökre.

Máté beleszúrta aranyvilláját a tejfeles töltelékbe s a szája felé vitte a kívánatos falatot, mikor nagyhirtelen meg-rázkodott a feje, mintha párnát cibálnának alóla és ismerős hangok ütődtek füléhez:

— Kelj föl már, te szégyentelen. Azt akarod, hogy elkéss az irodából s onnan is kirugjanak?

Máté kikászolódott az ágyból. Még csak tíz percig hagyta volna Lencsi, amíg megebédez a mennyei szálláson, ahová az álom tündére cipelte.

Csak a finom töltött káposztát sajnálta, meg az aranyárga bort. Húzta tovább az életigát, mintha mitse álmodott volna.

Kecsege Döménél azonban nem borotválkozott többé soha...

Babák.

A karácsonyi vásár szép summákat szokott eredményezni a kereskedőknek s azért érthető, ha mindent elkövetnek — különösen a mai vevőtlen világban — hogy vásárlókat vonzzanak üzletükbe.

Ebből a szempontból nagy súlyt helyeznek arra, hogy a kirakatokban elhelyezett áruk, ahogy mondani szokás, megfogják a kundsáftot. Hogy a kundsáft, ha nincs is vevő szándéka, útközben ha rápillant a kirakatra, ellenállhatatlan kényszer hatása alatt bemenjen az üzletbe és megvásárolja azt az árut, melyet a kirakatban meglátott.

A Csillag áruház főnöke is érthető izgalommal adott utasításokat a kirakatrendezőnek és külön jutalmat ígért azesetre, ha a Csillag áruház kirakatai az idejű piac szenzációi lesznek.

A kirakatrendező munkája valóban pompásan sikerült s a főnök elégedetten fizette ki a külön jutalmat. A kirakat havas uccarészletet ábrázolt játékházacskákkal, autókkal és autóbuszokkal. A közepen liliputi gyerek-kocsiból selyemruhás baba mosolygott ki a valódi hópihés uccára. Távolabb még sok baba volt a kirakatban, de összehasonlíthatlanul szegényesebb öltözetben és a mellükön nagy cédulák lógtak óriás számokkal: Csak 60 Lei. Csak 40 Lei. Csak 20 Lei. Mig a gyerekkocsiban ülő babán árjelzés nem fityegett.

Egyszerűség kedvéért a csodababát nevezzük Mancinak, a 60 leist pedig Sárinak, mert róluk lesz szó bővebben. Különös két baba volt ugyanis ez a Mancsi, meg Sári. Este, ha lehuzták a kirakat redőnyét és eloltották benne a villanyégőket, nők lévén, nem állhatták ki a nagy némaságot s beszédbe elegyedtek.

Manci haragosan huzta összébb selyemruháját.

— Brr... milyen hideg van... te nem fázol Sári?

— Dehogy is nem. Mégis irigylem a kisasszonykát.

— Irigyelsz? Ugyan miért?

— A kisasszonyt előkelő urak veszik meg s karácsonyra jó meleg szobába kerül, ahol bizonyára pompás dolga lesz.

— Igen, ez valószínű — nevetett fölényesen Manci — de addig... nem lehet kibírni ezt a rettenetes hideget.

— Semmiben sem lesz hiánya, de én — panaszkodott Sári — bizonyára szegényes családkhoz kerülök, mosó teknő és száradó ruhák közé, kieszi majd a szememet a füst és a vásott kölyök egy héten belül kicibálja hajamat. Miért is faragtak belőlem olcsó, 60 Leis babát.

— Kedvesem, sorsunkat megadással kell tünni. Elvégre senki sem tudhatja a jövőt. Bár a származás, a rang mindenestre kiváltságokat biztosítanak a babák számára is. Hanem egészen átfáztam, kegyetlenség velünk így bánni.

Lezajlott a karácsonyi vásár. Mancit és Sárit csakugyan megvásárolták. Telt, mult az idő. Hogy-hogynem egyszercsak ismét összekerült a két baba az ugynevezett babaklinikán.

Szánalmasan nézett ki Marci. Betört fejjel, kitépett karral és lábbal ájultan feküdt a műtőasztalon.

Sárinak mindössze a kóchaját kellett visszarakasztani. Részvétellel nézegette Manci kisasszonyt s izgatottan leste, mikor tér eszméltre, hogy alaposan kikérdezze ijjesztő állapotáról. Manci nemsokára mélyet lélekzett s főinyította szemeit.

— Kisasszony drága, nem ismer rám? Sári vagyok, a Csillagáruhából. Mi történt magával?

— Te vagy az Sári? Ej, ne is kérdezd. Pokoli kin volt az életem azóta, hogy elváltunk. Rövid boldogság után válogatott kínzások következtek. A harmadik héten a kundsajt leánya teljes erejéből a földhöz vágott és azóta az egyik szekrény sarkában hevertem. Most itt vagyok és rémülten gondolok arra, hogy ha rendbejövök, megint visszavisznek borzalmaim színhelyére.

— Szegény kisasszony — sajnálkozott Sári. — Én nem panaszkodom. De... de... én is másként képzeltem az életet. Az én kundsaftom kislánya valósággal megfojt a szeretetével. Reggeltől estig hintáz és tömi belém a kenyérmorzsát. Már nyakig vagyok kenyérmorzsával. És mindig néz, néz, mintha föl akarna falni a szemével, unom a sok babusgatást. Dehát, sajnos, nekem is vissza kell mennem, s ha drága kisasszonykám sorsára gondolok, bizony hálát kell adnom Istennek, hogy ép bőrrel kibírom a babasorsot.

Manci lemondóan legyintett a kezével.

— Igazad van. Babák vagyunk és sorsunk a játékszerek sorsa.

Fordul a kerék.

Hét esztendei börtön. Egy nappal se kevesebb. Ennyire taksálta a semmitőszék is a Méhes Márton elvetemült gonoszságát.

Mert nagyfoku elvetemültség kellett ahoz, hogy Méhes Márton tulajdon apósát eltegye láb alól, csakhogy hozzájusson az örökséghez.

Ha ugy vesszük, még keveselni is lehet az évek számát, az ilyen gonosztevő megérdemelné, hogy élte fogytaig ott senyvedjen a tömlöc négy fala között.

A Méhes Marci esete mégis más elbirálás alá esik. A tanuk mellette vallottak egytől egyig s egyértelműen hangoztatták, hogy a vádlott jóra való, rendes ember volt világéletében, ki a légynek se ártott. Korcsmába sohase járt. A vagyon után se epekedett.

S ép ezért megmagyarázhatatlan, hogy őt látták a gyilkosság idejében az apósa udvaráról kitámolyogni, sőt a véres holttest mellett megtalálták a Méhes Marci fejszékét is.

Egész falu megsajnálta a derék, jóra való embert s még inkább kettős keresztel sújtott fiatal feleségét, akinek szemében a gyász és gyalázat könnyei bugyogtak, s aki két ártatlan gyerekkel ott maradt kenyérkereső nélkül.

Méhes Marci mögött bezáródott a börtönajtó.

Ki munkálja meg a földcskét, ki viseli házának gondját, ki játszik el a gyermekekkel, ha beesteledik? Csak az Isten tudja, ki elnézi, hogy igazság legyen az igazságtalanságból.

Ki tette, miért tette? Ezt is csak az tudja, aki az emberi gonoszság mélyébe lát.

Hét esztendő. Férfi korának legszebb évei vesznek el, hullnak ki életéből visszahozhatatlanul. És ha letelik a bűn-

tetés. Hová megy, mihez fog? Várni fog rá még az asszonya? Nem fordul el tőle, apjának gyilkosától? Nem kezdi ki az ő lelkét is a gyanu alattomos férge?

Hét hosszú esztendő alatt, ha hűségesen kitart is férje mellett, erős lesz, a kereszthordozásra, vagy fordít a kereken, könnyít a sorson?

Kétségek árnyai szüntelen ott kóvályogtak a börtönfalakon.

Eddig még reménykedett, hogy kiderül igazsága, s minden jórafordul. De kimondták az utolsó szót is: ő a bűnös, bűnhődjön hát.

Hiszen ha az ő lelkéhez, kezéhez tapadnának a vérfoltok, ha az ő lelkét marcangolná a vád: ember mit tettél, mire vetemedtél, talán akkor megadással viselné rémséges tettének következményeit. De így ...

*

Méhes Mártonné meggyászolta édesapját, megsiratta férjét, aztán dolgozott az ura helyett is. Két ártatlan teremtés ne érezze meg az elszakított apát.

Nappal törte a földet. Este játszadozott velük. Ha lepihentek, ruhácskájukat szedegette rendbe.

Két esztendő már eltelt, még öt van hátra.

Aztán az emberek sem oly gonoszak, mint eleinte gondolta. Inkább részvétellel vannak iránta, mint kárörömmel. Lám Nyerges Jóska is milyen szívesen ajánlkozott, hogy az eltörött szerszámot megigazítja. Az asszonyok is be-benéztek hozzá, hogy nincs-e valamiben hiányosság?

A gyerekek is szépen növegetnek.

Laci már iskolába jár.

Kati, a kisebb is maholnap odakerül.

Az a bolond Nyerges Jóska meg azzal állott elő, hogy ha úgy gondolná, nem kellene megvárni az öt évet. Ő is megbecsülné, a tenyerén hordaná. Képen is teremtette nyomban ezért a haszontalan beszédért.

Igaz, hogy lánykorában járogatott hozzá Jóska is, aztán nem is volt idegen hozzá, s ha Marci nem jött volna

közbe, ma talán az ő felesége lenne. De az rég elmúlt, s az efélét úgy elfelejtik házasság után, mintha nem is lett volna.

— Nézze Jóska, — szólott egy vasárnap délután az asszony — azt elnézem, hogy egyszer — másszor eljőjjön ide napvilág, ha segít a nehéz munkában, még meg is köszönöm és amivel illendő visszaszolgálom, de azontúl semmit se forgasson a fejében, mert én szeretem az uramat, s tőle csak a koporsó választ el. Megértette?

— Meg, hiszen magyarul mondja.

Olyan sötét lett a nézése, hogy az asszony megijedt. Így csak azok néznek, akikben vad indulatok lobognak, akiknek semmi sem szent, az emberi élet sem.

— Mi baja, Jóska?

— Semmi, csakhát nem számoltam erre. Nem sejtettem, hogy úgy összeszokott az urával, a rabbal, hogy nem cserélné fel velem.

— Ne sértse őt — kérlette az asszony — maga tudja, hogy ártatlanul szenved.

— Rábizonyították.

— Az egész falu ártatlanságára esküszik. Higyje el, nem ő tehetette, nem ő volt a gyilkos.

— Magának is jobb lenne. Elmennénk innen valahová, ahol nem ismernek, ahol nem foghatnák magára, hogy ült az ura, hét esztendeig ült.

— Ne szóljon a gyermek előtt így. És elő se hozza többé nekem ezt a bolondságot. Vagy ide se jöjjön soha, hogyha ez a szándéka.

— Édesanyám, kérdezze ki a leckémet a hittanból.

— Megtanultad jól?

— Meg én. Tessék, itt a könyv. Innentől eddig van felhagyva.

A gerekszaj sebesen pergette a mondatokat:

— Az Istennek tiz parancsolata. Első: Én vagyok a te Urad, Istened, idegen isteneid ne legyenek énelöttem; faragott képet ne csinálj magadnak, hogy azt imádjad. Második: Istennek nevét hiába ne vegyed. Harmadik: Megemlé-

kezzél róla, hogy ünnepeket szentelj. Negyedik: Atyádat és anyádat tiszteljed. Ötödik: Ne ölj...

A többit nem hallotta Nyerges Jóska.

Mintha mázsás kő hullott volna szívére. Ne ölj... És ezt annak az árva fiucskának ajakáról hallja, akinek az apja nem ölt, mégis börtönben ül ártatlanul. És aki ölt az büntetlenül éli világát. Még annak asszonyára is szemet vet. Hiszen azzal a szándékkal ütötte le az öreget, hogy az asszonyt is, a vagyont is megkaparintsa.

Ne ölj!

És elnézte, hogy a csendőrszuronyok között az a derék, jóra való ember menjen megkötözve. Csak egy szavába került volna. A fejszét is ő lopta el a Méhes Márton kamarájából, hogy a gyanut ráterelje. S mindezt az asszonyért és a vagyonért...

Ne ölj!

Ez a gyermeki, tisztán csengő hang rést ütött megáttalkodottságán. Vádat érez ki ebből a siró hangból: Hová tetted édesapámat, mit tettél elvetemült gyilkos? Emberi életet oltottál ki, családi boldogságra tiportál rá és jársz az emberek között fölemelt fejjel, mint aki nem vétkezett.

Ne ölj!

Ki mondta ezt? Ember? Nem. Óh az emberi szó sokkal halkabb, erőtlenebb. Isten parancsolta ezt és Isten kéri számon a kiontott vért.

A gyermeki szemem keresztül most véres árnyék indult feléje, annak alakja, akit megfosztott életétől.

— Hiába kerülöd a földi igazság bilincseit az égi igazság keze utolér, annak büntetése örök, a gyötrelmek éjszakája végtelen.

A jóvátevés nagylelkűsége megnyihitette arcának eltorzult vonásait.

Megsimogatta a Laci fejét:

— Nagyon szereted édesapádat?

— Nagyon.

— Várod-e már, hogy hazajöjjön?

— Várom hát.

— Aztán hiszed-e, hogy nem a te apád ölte meg nagyapádat?

— Megesküdnék rá, olyan szent igaz ez, minthogy ma vasárnap van.

— No Isten megáldjon, hazajön apád nemsokára, visszaadom nektek... Azzal elrohant.

*

És Nyerges Jóska jelentkezett a csendőrségen.

Mese a meséről.

Amikor még én is cérnaszállal kötöztem ajtókilincshez a lógós fogamat (mégis a doktorbácsi húzta ki, mert nem engedtem, hogy becsapják az ajtó!) akkor is divatban volt a mesemondás, s rendszeresen így kezdődött: „Hol volt, hol nem volt, volt az óperenciás tengeren is túl...” De akkor még az anyukák hosszú haját viseltek, nem volt a rádiónak meseórája, mert még rádió sem volt akkor; nem volt repülőgép sem, autóbusz sem, sőt még mozi sem volt.

És én mégsem sajnálom, hogy ezt a sok csudát gyerekkoromban nem élvezhettem. Mert volt nekem egy aranyos nénikém, a Marika néni. Szébb mesét senki sem tudott az egész világon, mint ő. Olyan szépek voltak azok a mesék, hogy mindig elaludtam tőlük, s amikor megébredtem, Marika néni már más mesébe kezdett, amelyiknek az elejét nem hallottam. Kezdded előlről — nyafogtam ilyenkor s Marika néni anyagi türelemmel kezdte előlről a mesét: „Hol volt, hol nem volt...”

Egyszer azonban arra ébredtem föl mesemondás közben, hogy Marika néni nincs sehol. Tűvé tettem érette az egész házat, míg ráakadtam a legbelső szobában... És akkor anyuka megfogta a kezemet, visszavitt a gyermekszobába és játékszongorát ígért karácsonyra, ha lemondok a Marika néni meséről.

A játékszongora erősen csábított, de a meséről nem akartam lemondani.

— Nem kell játékszongora. Marika néni meséljen nekem, — erősködtem, arra gondolva, hogy a játékszongorát ugyanis megkapom.

— No ha nem, akkor a mesének is vége — vált egy fokkal szigorubbá anyuka hangja. — Nem látod be, hogy Marika néni nem mesélhet neked holta napjáig?

— Akkor Lidi mondjon mesét — nyögtem akaratosan.
A házi békesség kedvéért Lidi, a szobaleány vette át a Marika néni mesemondó szerepét.

— Hát ugy volt — kezdte a maga népies modorában a természetes leányzó — hogy a Göncöl szekértől jobbra a harmadik csillag megbillent s ecceribe a földre pottyant. Fekete Balázs éppen ott állt Kecskés Póliék kiskapujában, s még mélyebbre húzta fején a kalapot, amint ezeket mondta:

— Ennek nem lesz jó vége...

A Lidi meséinek se lett jó vége, mert a Göncöl szekér környékéről minden csillagot lesuvasztott, amennyi Fekete Balázs volt a világon, azt mind világgá menesztette, s a Pólikat mind a vízbefullasztotta.

Megsokaltam a dolgot.

— Te Lidi, ha még egy csillag lehull a Göncöl szekér mellől, kitépem a hajad.

Lidi megsértődött. Azt mondta, hogy ennél szebb mese nincs a világon.

— Nem igaz. A hófehérke és a hét törpe sokkal szebb. Azt tiszter is el kellett Marika néninek mondania, mert amikor odaért a mesében, hogy a törpék Hófehérkét üveg korporsóba tették, mindig elaludtam.

— Ilyen ostoba mesékkal ne altasson engem Lidi, mondtam nagy bosszusan anyukának s lassan hozzá tettem: ha már nem hallgathatom Marika nénit.

Amikor ritkán találkoztam vele, a lehető legszomorubb arccal fejeztem ki a mesék elmaradása fölötti bánatomat.

— No, mi az Ferkó, mi bajod? — kérdezte egyszer mosolyogva.

— Semmi — feleltem durcásan.

Aztán addig faggatott, cirógatott hizelkedve, amíg kiömlött a keserűségem,

— Nincsen, aki olyan szép mesét mondjon, mint te...

— Hát ez elég szomorúság, kis öcskös. De nézd csak, te is növögetsz már... kinősz a mesékből... unni fogod őket...

— Sohasem fogom unni...

— Igazán? Ez szép tőled. No várj csak, ma este búcsuzóul még egy mesét elmondok neked.

Kerekre tágult szemekkel, csodákra szomjasan csüngtem a Marika néni szavain.

— Egyszer volt, hol nem volt a rézorra bába házikóján is tul, volt egy tündérország... Ebben az országban csak tündérek laktak, akik mindig vidámak voltak, kacagtak, táncoltak, énekeltek s talán épen ezért sohsem öregedtek meg. A telet hirből sem ismerték, mert náluk mindig csak tavasz volt a legpompásabb gyümölcsökkel. De nem ismerték ám a pénzt sem, amely más országban annyi könny és szenvedés oka... Hanem hát tündérországban sem folyt egészen egyformán az élet s egyszer a tündérkirálykisasszony kiment a mezőre, hogy virágot szedjen. Ment, mendegélt, mind szebb és szebb virágokat talált s észre sem vette, hogy a gyémántpalotától egészen elávolodott. Ijedten fordult vissza, de bizony most már az irányt is elvesztette, amelyen a tündérkirály palotájába juthat. Amint azon töprengett, hogy mit is csináljon, lódobogást hallott. Fehér lovon ifju dalia vágatott arra felé. Mikor az ifju meglátta a tündérkirálylányt, leugrott a lováról és kíváncsian kérdezte:

— Ki vagy szépséges virágszál, kinél szebbet nem láttam még a föld kerekiségén?

— Én a tündérkirálylány vagyok. És te deli levante?

— Az én apám — felelte az ifju — Bánatország öreg királya. Eljöttem, hogy bo'dogságot szerezzek országom szomorú népének. Ugy látom, jó helyen járok. Szebb királynét nem is álmodhatna Bánatország nálad, ki szebb vagy a hajnal pirkadásánál.

A tündérkirálylánynak megtetszett a királyfi s kézenfogva indultak a gyémánt palota felé, ahol — minek szaporítsam a szót — rövidesen megtartották a menyegzőt.

Bánatország öreg királya pedig átadta fiának a trónt és amikor a deli ifjú fejére koronát tettek, akkor koronázták meg a tündérkirálylányt is.

A tündérországból idecsöppent királylány bizony sok

szomorúságot látott ebben az országban. Szenvedés, gond, nyomorúság mindenfelé. Tündérszive leginkább a gyermekeket sajnálta, akik ép oly szomorúak, csüggedtek voltak, mint a felnőttek. Sokáig töprengett azon, hogy mit tegyen... Semmi sem jutott eszébe. Erre leült az asztalhoz és hosszú levélben elpanaszolta apjának, a tündérr királynak, a bánatországbeli nagy szomorúságot s kérte, hogy segítsen valamiképp. A király kiválasztott tizenkét tündért a legvidámabbak közül és elküldte Bánatországba, hogy főként a gyermekek arcára mosolyt fakasszanak. És a tizenkét tündér szétszéledt Bánatországban és a gyerekeknek mesélni kezdett tündérországról. Azóta Bánatországban is mosolyognak a gyermekek: hiszen van valahol a földön egy ország, ahol nincs gond, fájdalom, csak játék és ének és sok-sok boldogság, ahová egyszer bizonyára elviszi őket az aranyszárnyú álom.

Marika néni befejezte a mesét.

És én mosolyogva aludtam mellette, álmodtam tündérországról, ahol csak tündérek laknak s nincs tél, csak tavasz és ahonnan a meseszárnyú tündérek eljönnek Bánatországba sápadt arcú gyerekek szeméből letörölni a könnyet...

Hangjáték.

Döme Pál végre hozzájutott egy szabad délutánhoz, ami igen alkalmas időnek kínálkozott ahoz, hogy készülő regényének néhány újabb fejezetét megírja.

— Vacsoráig ne zavarjatok — adta ki a jelszót feleségének, aki ilyenkor a konyha melletti szobában stoppolta Döme úr harisnyáit és intette le Marit, a cselédet, hogy hagyjon békét annak a lila ibolyás nótának, mert az úr ir.

Mari ugyan nem látta be, hogy miért ne irhatna az úr, amiért ő énekel, s még hozzá azzal a kellemetes hanggal énekel, melyről Jóska, a Mari udvarlója azt állította, hogy elhallgatná ítéletnapig is. Márpedig Jóska ugyancsak ért hozzá, hiszen ő meg éppen kottából danol a vágóhidi alkalmazottak dalárdájában.

Mari mégis respektálta az irodalmat (Varsó ostromának mind a hatvanhat füzetét kiolvasta) és elveinek fenntartása mellett beszüntette a lila ibolya éneklését.

Döme Pál pedig bezárt ajtó és ablakok mögött kezdte bonyolítani regényének cselekményszálait. Szivarjából sűrű kék füstgomolyagok bodrozódtak, melyek illuziótkeltő öléből emberi alakok elevenedtek, a regényének alakjai. Íróasztala köré telepedtek s az engedelmes társaság tagjai nevettek vagy szomorkodtak, lakomáztak vagy koplaltak, elutaztak vagy megérkeztek, szerettek vagy gyűlöltek, irigykedtek vagy jótékonykodtak aszerint, amint Döme Pál rájuk parancsolt.

Őmaga is belekerült az események sodrába. Velük élt, szemekkel nézett, füleikkel hallott, érzéseikkel érzett s teljesen megfeledkezett arról, hogy szobájának négy falán kívül más világ is létezik, más emberekkel, más eseményekkel.

Kezei alól gyors egymásutánban kerültek ki a sűrűn teleirt kutyanyelvek.

Egyszer csak éles, visitó hang ütődött a fülébe. Távolról jött-e vagy közlelről, nem tudta. Sikoltás volt-e vagy ját-szó gyerek örö nkiáltása, nem ismerte meg, ahogy hirtelen átzökkent fantáziájának birodalmából a kényszerü valóságba. De szivébe markolt a hang.

És hirtelenül, megmagyarázhatatlanul az a balsejtelve támadt, hogy a feleségével történhetett valami. Tüzet fogott a ruhája és sikoltozva szaladt végig az udvaron. Igen. Ez a rémkép vetődött rá és bizonyossá vált benne.

Most már a futás zajára is emlékezett. És megrémülve látta feleségét égő, lobogó fáklyaként fel-alá rohanni az udvaron és az a hang rémesen ismétlődött, visszhangzott.

Fölugrott. Felszakította az ajtót s néhány ugrással elérte a konyhaajtót, ahol háttal feléje egy férfi állott.

— Mi történt — kiáltotta rekedten s ösztönszerűleg ellökte utjából az idegent.

— Ne taszigáljon uram — szólt utána Jóska, a Mari udvarlója s a férfiszemben megvillogott a megbántott öné-rzet. — Amiért valaki nagyságos úr, betarthatná az illendő-seget s tudhatná azt, hogy a szegényember se kutya.

Döme Pál nem hallotta, nem akarta hallani a figyelmeztetést. Benyitott a szobába, ahol felesége nyugodtan stoppolta a harisnyákat.

Az asszony ijedten nézett az urára.

— Mi történt veled, Pali?

Viaszsárgán, egész testében reszketve állt Döme Pál az ajtóban s csak akkor tért magához, midő n a vágóhídi alkalmazott erélyesebben kezdte fejtegetni az urak és nincstelenek közötti jogviszonyt.

— Merthát az kérem mégsem járja. A szegény emberrel úgy bánni, mint a barommal. Vigyázzon magára az úr! Te Mari, pakolj! Percig sem hagylak ilyen goromba helyen. Majd megmutatom én...

És a felbőszült Jóska még olyanabbat is mondott volna, ha Mari nagyhirtelen melléje nem óvakodik s meg nem rángatja a kabátujját:

— Ne lármázzon, nem látja, hogy baj van az úrral. Alighanem megháborodott.

Jóska elhallgatott, mert az úr ábrázata úgy elfenült, mintha bémeszelték volna és csak állt a küszöbön. Nézte a feleségét, aki — hála Istennek — nem forog életveszedelemben.

— Ki rikoltzott itt? — kérdezte rekedten.

— Senki — szólt a felesége s részvétellel közeledett férje felé.

— Senki? de hiszen én hallottam...

— Talán a Mari énekelt. Mondtam úgyé Mari, hogy az úr ír és ilyenkor zavarja az ének.

— Nézze barátom — fordult Döme Pál a legényhez — ha gorombának találja a helyet a Mari számára, még ma elviheti. De megmagyarázom, hogy miért állott maga az imént útamban és miért löktem volna félre magát a római császárt is arról a helyről. Mert a sikitásból az a rémkép ijesztett rám, hogy lángot fogott a feleségem ruhája s szén né ég, ha nem segíték eloltani. Érti-e?

— Így már más, kérem alásan — fékezte le indulatját Jóska s részvétellel sandított az úr felé. — Ámbár a hang, a Mari hangja nem volt hibás. Ehhez magam is értek. Mikor a Mari rákezd, öröm hallgatni. Itéletnapig se unnam el.

— Mari szépen énekel, elismerem — szólt epésen Döme Pál — csak hogy a hang olyan, mint a hamis leány: néha játszik. Másnak mutatkozik, mint amilyen. Ezért hallottam én is az éneket sikitásnak.

Jóska nem értette el a célzást s mikor a kapuban búcsuzkodott Maritól, erősen biztatta a leányt:

— Keress más helyet, Mari. Magam is úgy látom, hogy baj van az úrral. Alighanem megháborodott...

Kövesdy Klára síremléke.

Kövesdy Klára az úgynevezett zsigori nőszemélyek közé tartozott. Nem szeretett soha életében senkit, nem volt jó szava senkihez. Az embereket általában haszonleső, gyatra lényeknek tartotta, akik bármely pillanatban készek egymásra törni, egymás elől elenni a falatot. És ha valakin ma kopotabb ruhát látnak, mint tegnap, kárörömmel mondják ki fölötte az ítéletet: megérdemli sorsát, az Isten nem ver bottal.

A Klára embergyűlöletének azonban fontosabb, hogy úgy mondjam, egyéni oka is volt. Az elvirágzott tavasz, mely számára nem hozta el a lányálmok végcélját, a menyasszonyi koszorút.

A föld hátán nyüzsgő emberrengetegben nem akadt férfi, aki azt mondta volna neki: Klárika szeretem magát, legyen a feleségem. Megvetette a férfiakat, akiknek nem kellett, gyűlölte az asszonyokat, akik szerencsésen beveztek a házasság boldog révébe és irigyen kapta el a fejét, ha lányokat látott korzózni fiúkkal tavaszi napsütésben.

Csak egyet szeretett — a pénzt. Rajongott érte. Beteges vonzódással csüngött még a legkisebb pénzdarabon is. A pénz lett egyetlen jóbarátja, életének támasza, örömtelen szívének szerelmese.

Mindennap másfelé dugdosta a bankjegycsomókat, de akkor volt legnyugodtabb, ha egészen közelében őrizte pénzét, nappal a záros fiókban, éjszaka párnája alatt.

Összerezzen, ha öreg cselédje, a félig vak Kati olyankor nyitotta rá az ajtót, mikor számlálgatta a bankóhalmazt.

Egyszer különös eset történt, ami egészen kihozta a sodrából.

Koldusoktól nem kellett tartania, azok ismerték, tudták, hogy fukar kezéből alamizsna nem hull kérő kezekbe.

— Ki keres? — faggatta türelmetlenül az öreg Katit.

— Judit. Azt mondta, hogy Klára kisasszony ismeri, emlékezni fog rá még a leányiskolából.

Judit, Judit... révedezett intézeti éveinek ötvenéves távlatában... Ki lehet ez és főképp mit akarhat... Szívének jégkérge az emlékezés téli napjának erőtlen sugarai ömlöttek szét.

Az is lehet, hogy ócska iskolakönyv árával maradt adós s a becsületes lélek most elhozta tartozását.

— Nyiss ajtót neki.

Judit betámolygott egy három éves, sápadt aprósággal.

— Klári, tudtam, hogy megismersz, a te örökvidám Juditodat, aki állandóan válogatott csinyeken törte a fejét. Emlékszel, mikor Schreiber Jóska a kereskedelmiből majdnem kicsapták miattunk. Hogyne emlékeznél rám, hiszen én sugtam neked a négy polgárin keresztül. Hidd el csöppet sem változtál. Hja, téged elkerültek az élet nagy megrázkód-tatásai, amikből nekem ugyancsak kijutott.

Zsebkendőjével törülgette szemeit, s Klári előtt nyilvánvaló lett, hogy nem lehet szó holmi könyvadósság ki-egyenlítéséről. Dehát akkor mit akar tőle ez az asszony?

— Egyetlen fiam Lucknál esett el a világháboruban. Férjemet sirba döntötte a halálhír. A menyem se élte túl a megrendítő csapást. Nem maradt senkim, csak ez a kicsi unoka.

Klára kelletlenül hallgatta a szomorú elbeszélést.

— Hallottam, te jó módban élsz — folytatta Judit mondókáját. — Te segíthetnél kétségbeejtő helyzetemen. Hallgass meg Klári, holnap délben kidobnak hónapos szobám-ból, ha nem fizetem meg a házbért... Napok óta falatot sem ettünk... Magamért nem buslakodnék, de itt ez az ártatlan teremtés. A szívem szakad meg, hogy nem adhatok neki még száraz kenyeret sem...

Judit keservesen zokogott s fájdalmával a legridegebb

közönyt is részvétre bírhatta volna. Hanem itt csakugyan rossz helyen kopogtatott.

— Sajnálak, Judit, de valóban nem segíthetek szomorú sorsodon. Tele kürtölték a világot, hogy jó módban élek. Nem igaz, Judit. Egy szó sem igaz az egészségből. Nem túlzok, ha kijelentem neked, hogy én is éhezem. Ezt a félvak cselédet is szélnék ereszteném, de nincs hová menjen a nyomorult s úgy ragaszkodik hozzám, mint az egy helyben megvénhedt kutya gazdájához.

Judit szeméből kiapadtak a könnyek.

Ezt nem várta.

Ennyi könnyörtelenségre nem számított.

Majdnem eszelősen nézett maga elé.

— Holnap délben kidobnak lakásomból. Koldulási engedélyt válthatok. Kikereshetem a legforgalmasabb helyet a városban. De mivel keltsek szájalmat magam iránt, ha az sem indul részvétre, aki ismer. Ismeri életem tragédiáját. Sorsom szédítő zuhanását... És, mi lesz, ha kolduskenyéren sem nevelhetem föl ezt az árva embervirágot... Ej, talán jobb előbb, mint később... A víz, vagy az emelet. Talán nem is érez semmit az ember a csontkarok öleléséből... Nem, nem lehet keserű a halál csókja... És azontúl már nincsenek könnyörtelen szívek, kinzó éhség, megutált élet, mindennapi gond, gyógyíthatatlan szenvedés...

Majd pörölycsapásként fordultak ki szájából a súlyos szavak.

— Nem átkozlak, Klári, de teljesedjék be rajtad, amit nekem hazudtál. Érezd az éhség kinját. Kövüljün meg a kenyér, amiből enni akarsz. A víz szárassza szomjasabbá torkodat, hogy sohse ihass belőle eleget. Fakuljon meg pénzed aranya, s legyen hitvány kő, mint a szíved, mely nem hallgatta meg a kétségbeesés szavait.

Kitámolyogtak a szobából Judit és árva unokája. Nem marasztották, nem hívták vissza őket. Engedték belépni a kétségbeesés örvényébe. A vízbe vagy az emeletre.

Klára egész nap nem lelte helyét.

Leszállt az alkonyat, melynek borongós homályában még mindig a széken ülni látja Juditot. Még mindig érzi a kemény szavak ostorütését.

— Teljesedjék be rajtad, amit nekem hazudtál.

Az öreg Kati behozza a vacsorát. Hozzá sem nyul. Felcsavarja a villanyt. A bezárt fiókhöz megy megszokott, gépies mozdulattal, hogy pénzét éjszakai biztonságba helyezze.

Visszaborzad. Hitvány köveket lát a fiókban.

A falak észbontó nemtörődömséggel nézik vergődését. Most jutott eszébe, először életében, hogy bűnt követett el, nemcsak ma, tegnap, tegnapelőtt, mindig valahányszor megtagadta a könnyörület alamizsnáját.

Lefeküdt. Fogai vacogtak. Agya sem volt a régi, a testet pihentető, álomba ölelő jóbarát. Rekedt pattogással kérdezte:

— Hol alszik holnap este Judit kis unokájával. Hol alszik te embertelen ember?

Azóta nem vett újságot a kezébe. Attól félt, hogy egyszer rövid, négysoros hirt talál benne a Judit öngyilkosságáról.

* * *

A kisváros temetőjében különös síremléket állítottak. Életnagyságu szoborcsoportot. Úrnő hajol ölében gyermeket tartó koldusasszony fölé, s alamizsnát ad.

Akik látták a különös alkotást, csak ennyit mondtak:

— A Kövesdy Klára síremléke. Még életében elkészítette, s nemsokára elpihent alatta. — A síremlék furán kiütközött a kereszték nyugtotadó egyformaságából.

— Nem való ide, a holtak csendes városába — itélték el sokan. Életében kellett volna megmintáznia önmagában a könnyörület szobrát. Mit ér ez a kőbe vésett prédikáció a jóságról, hiszen mindenki tudja, hogy aki alatta porlik, egyetlen könnycseppet nem törült le földi életében.

Engem mégis megfogott a Kövesdy Klára síremléke. Levettem kalapomat, összekulcsoltam kezemet.

— Adj Uram örök nyugodalmat Kövesdy Klárának, mert életének utolsó napjaiban levezekelte könnyörtelenségének szörnyű vétkét.

Nevető múmiák.

A Szappan uccán végignyargalt a szenzáció: csoda történt, a múmiák ébredeznek.

Múmiák néven Gyopárékat nevezte a kisváros, a három Gyopár kisasszonyt, akik koruknál fogva nagymamáknak is beillettek, dehát annakidején a szerelmes sziveket összebozonáló kéz róluk megfeledkezett.

És a három lány, ahogy mindinkább bizonyossá vált bennük pártában maradásuk komor gondolata, egyre jobban elzárkózott a külvilágtól.

Barátnőiket el-elhagyogatták, az ismerősökkel megszakították az érintkezést. Valóságos múmia életet élőkké vedlettek, akiknek igazán mindegy, hogy az uccaajtójukon kívül mi történik.

A Szappan ucca szenzáció éhességét az korbácsolta fel, hogy a Gyopár ház előtt egy szép napon festőállványok lapultak a falhoz és az ócska ház viseletes ábrázatát nótáskedvű legények kezdték csinosítani.

— Itt valami lappang — töprengtek a szomszédok.

Az öreg postás aztán egy pohárka szilvórium kihörpintése után fölfedte a nagy titkot.

— A mult héten levelet vittem nekik. Amerikai levelet.

— Bizonyára dollárok is érkeztek — találgatták.

— Igy már érthető — irigykedett a kielégült kíváncsiság.

Fenyvessy, nyugalmazott adótárnokot egészen hatalmába kerítette a dollárláz.

— No, no, a Gizi még most is kívánatos teremtés lehet — mondotta kuglizó társaságának s titokban elhatározta, hogy megkéri a Gizi kezét.

Az elhatározást tett követte és Fenyvessy úr a következő vasárnap délelőtt frissen borotválva, kopaszságát ne-

hány hajszál odafésülésével enyhítve becsöngetett Gyopárékhöz. Tisztában volt azzal, hogy merészsége a fárzók sirját kutatók vakmerőségével vetekszik, de a dollárláz a lehetőségig felfokozta bátorságát.

A találkozás első pillanatában meghökkent, a Gyopár lányok arcán a fiatalság rózsái teljesen elvirultak. Gizi is a többiekhez vénült.

Kissé megrongált anyagi helyzete azonban megalkuvásra készítette. A pénz vakít és a vak embert már nem vonzák a fiatalság rózsái. Fenyvessy Aladár tehát elhelyezkedve a rozzant fotelben, melynek rugói is régen felmondták a szolgálatot, sokszor átgondolt beszédjébe kezdett.

— Régen óhajtottam tiszteletemet tenni, kedves hölgyeim, de az önök visszavonultsága miatt nem akartam tolakodónak feltűnni.

A Gyopár-lányok fagyosan néztek össze. Majd a legidősebb, Mimi, rekedt hangon eléggé félreérthetetlenül és udvariatlanul jelentette ki:

— Ezért ugyan kár volt idefáradnia és ha mást nem óhajt...

Mimi fölállt, hogy ezzel is nyomatékosabbá tegye szavait.

Fenyvessy úr hiába fürkészte az Olga és Gizi arcvonásait, azok meg se rándultak, nemhogy biztatták volna a leforrázott kérőt. Hanem Fenyvessy úr nem az az ember volt, aki könnyen meghátrál.

— Nagyon sajnálom, pedig életbevágóan komoly szándékaim lettek volna, hölgyeim. És... és úgy gondoltam, hogyha későn is süt ránk a boldogság napja, nem szabad árnyékba futnunk előle.

A múmiák ismét összenéztek oly fagyosan mint előbb.

— Próbálkozzék másutt komoly szándékaival, uram és higye el, hogy minket nem lehet kicsalogatni kényelmes otthonunkból, megszokottságunkból... ezt tudhatta volna ön — recsegett a Mimi hangja és oly hideg volt mint egy halálos ítélet.

Kitámolygott a szobából és midőn mögötte bezárták

az uccaajtót, megszegyenülésében elhatározta, hogy ezért borsót tör a múmiák orra alá.

A kisvároska valamennyi agglagényét és özvegyi sorba került férfiát felbiztatta, hogy az amerikai levél nem mese. De nem ám. Hatalmas summa az örökség dollárookban is, hát meg lejekben. Hogy őt elragadó szivességgel fogadták és Giziben valószínűleg megtalálta a dollárokhoz vezető utat.

Ilyen előzmények után érthető offenzívát indítottak a vőlegényjelöltek a Szappan ucca ellen. Hiába zárkoztak el méginkább a Gyopár nővérek, megindultak a levélbeni ajánlközások, virágcsokrok, éjjeli zenék.

Minthogy a múmiaszivek sem voltak kőből, egy-egy régi nóta majdnem elfeledt dallama sóhajt szakított ki ványadt kebleikből.

Mimi mérgesen huzta magára takaróját.

— Ostobák vagytok — mondta rekedten. Ezt a trükköt harminc évvel ezelőtt kellett volna kieszelni.

— Hátha nem késő még — rebegte Gizi és arcán lassan botorkált le a könny. Ha tele van az egész város a mi örökségünkkel, lehetetlen, hogy csak éppen Szabó Pista ne értesülne róla. S a dollárok kiengesztelhetik a régi haragot, az üres kosarat, amit meggondolatlanul adtam neki akkor... réges rég...

— El fog jönni — jósolta Olga.

Mimi csak magában tervezte a jövőt. Férfi lesz a háznál. A tenyerünkön fogjuk hordani. Én mosni fogok rá, Olga hófehérre vasalja ingeit. Gizi jó kis felesége lesz...

És egészen belepirult a tervezetésbe.

Szabó Pista először nevetett a kisvárosi szenzáción. Azután elgondolkozott rajta. Az ő haja is meggyérült, a gondjai ellenben megsaporodtak, mint mindnyájunknak, akiket a nagy világvihar szele meglegyintett.

— Nincs veszteni valóm, hátha kedvez a szerencse — gondolta és becsöngetett a Gyopár nővérekhez.

— Isten hozta, Pista, — fogadta Gizi. — Szép, hogy ránk is gondolt — mondta úgy, mintha csak pár hete nem

látták volna egymást. — Foglaljon helyet. Tessék ide, ez a szék kényelmesebb. Ugye ma nálunk ebédel. No mondja, hogy igen. Várjon csak, szólok a Miminek, meg az Olgának..

A Pista tekintete az asztalon levő levéltartóra esett, ott volt az amerikai levél... A nyitott borítékból kivette és olvasni kezdte.

*Tisztelettel értesítjük Önöket, hogy
a kért levél egyén teljesen vagyontalanul halt el.*

*Kanadai Magyar Ujság
szerkesztősége*

Nem volt ideje már visszatenni a levelet előbbi helyére, rányitottak. A három Gyopár lány megérezte, hogy most.. most vége mindennek. Szabó Pista veszi a kalapját és elrohan. Arcukra kiült a várakozás izgalma. Pista, az egyetlen férfi, a Gizi férje, akit már szinte magukénak tekintettek...

— Bocsánat, hogy e levelet elolvastam...

— Nem tesz semmit, maga nem idegen. Pista — remegett a Gizi hangja.

— Ugy van, nem idegen — erősítették Mimi és Olga is.

— Persze, persze — hagyta helyben Szabó Pista.

Ebéd végeztével Gizi odahajolt Pistához.

— Magánál, ha jól emlékszem, van egy üres kosaram, küldje vissza, ha nincs szüksége rá.

— Visszahozom, ha parancsolja és... én is itt maradok, ha nincs kifogása ellene...

— Nincsen Pista... ha csak az a levél...

— Hozományvadásznak néz?

— Óh dehogy, — felelték korusban a Gyopár nővérek.

— Azért Gizinek megvan az illendő staffirungja, azonkívül lakás is, egy kis spórolt pénzecske is — áradozott rekedt hangján Mimi.

Nem is kell egyéb, nekem is van némi nyugdíjam — elég lesz kettőnknek...

Mikor magára maradt, összeölekezett a három nővér és ami már nagyon rég elkerülte arcuk tájékát, megjött a meleg, szivetdobbantó, boldogságfakasztó mosoly, az élet lélekzetvétele.

S a Szappan uccában többé nem esett szó róluk múmia néven, hiszen Szabó Pista kiásta őket elzárkozottságuk piramisából...

Az árdásádi rab.

Háromszáznegyvet irtak Krisztus születése után és Ana asszony tizenötödik éve hordta a kenyeret és a vizes korsót a verem szájához, hogy a földalatti börtön lakója, ha ugyan a mérges kigyók — undok viperák megkimélik életét, ne veszzen éhen.

Ana asszony minden napszállta után, mikor az őr enni- valóért ment a várba, lehajolt a nyiláshoz és a kötélre kötött kosárkát leengedte a mélybe, ahonnan rövid idő múlva üres korsóval érkezett föl az éthordó alkalmatosság.

Utána — mintha sirból jönne a hang — hálálkodó szavak győzték meg Ana asszonyt, hogy pártfogoltja még életben van.

Néha az asszony le-lekiáltott egy-két hírcskét, amit a vándor szerzetesek hoztak Eriza városából, a hatalmas Dertád király udvarából. Ám ébernek kellett lennie, nehogy a por- koláb észrevegye. Mégcsak az hiányzik, hogy őt is a viperák szállására kvártélyozzák. Ki hordaná a kenyeret és vizet a szegény rabnak, kit idáig csodás hatalom őrzött az e'pusztulástól.

Azért hireit eljutatta a börtönlakónak. Hiszen Ana is asszony volt és közlékenységének vágya legyőzte a veszély félelmét.

Odahajolt hát a nyiláshoz, ahonnan az imént kiemelte az üres korsót.

— Ripszime római hercegnőre, aki Jézus jegyeséül óhajtott élni, szemet vetett Dertád, hogy királynévá tegye, jóllehet az alán király leányát Askhent már nőül bírta.

Ana elhallgatott, mert a vár felől az őr csoszogó lépéseit hallotta. Sietve tünt el az ellenkező irányban.

Az őr bosszusan dörögve kezdte meg szolgálatát.

— Mégha élő rabot strázsáltatnának velem ... de ebben

az átkozott gödörben annyi év alatt elszáradhatott a keresztre feszített zsidó imádója... Csontokat őrizzek-é?

Leheveredett a kőpadra, mint aki hozzákészült ahoz, hogy az éjszakát kényelmesen alva töltsse.

Másnap Ana hirei izgatottabban omlottak a verembe:

— Ripszimét aranyos hintón, drága ruhákba öltöztetve kísérték a királyi palotába... Az ártatlan szűz Jézus nevét kiáltozza, s menekülni igyekszik a porkolábok karmai közül.

Ana sirmélyről jövő hangokat hallott:

— Krisztus jegyese nem hozhat gyalázatot égi Vő'egényére. Imádkozzunk, hogy erős legyen állhatatosságában.

Napok multak.

Eriza városából nem jöttek hírmondók.

Ana asszony egyszerű ésszel arra gondolt, hogy Dertád hatalmas, amit fejébe vesz, azt nem könnyű kiverni onnan. Ripszime pedig gyöngé, mint a riadt madár, honnan venne erőt, hogy visszautasítsa a királyi ajánlatot.

A fogoly pedig csak imádkozott:

— Egyedülvaló Úr, ki megvédted Ábrahámot, Sára szolgálodat és Rebekát, hogy szégyen ne szennyezze be őket, véd meg Ripszimét is, a te jegyessedet és gyalázat helyett övezd homlokát a mártirok koronájával... Dertádnak pedig adj királyi bölcseséget, hogy megismerjen téged, és a te országodat, melynek soha nincs vége.

Igy imádkozott a rab, akinek az volt a vétke, hogy Dianának, a nagy Iupiter leányának nem akart virágkoszorút felajánlani. Eszébe jutottak a rettenetes kínok, amiket el kellett szenvednie, mielőtt a halálra ítélték vermébe vetették, a legborzalmasabb vesztőhelyre.

Dertád kegyetlenségére pontosan emlékezett. Először hátra kötötték kezeit, szájába zabolát tettek, s hátán sóteherrel, mint fölpodgyászolt öszvért futtatták meg. Aztán hét napra kikötötték. Midőn a fenyíték nem használt, fölakasztották fejjel lefelé és tiz porkoláb vesszőzte ismét hét napig. Jöttek a vasszegek, amiken járnia kellett. Hamuzsák, forró víz, testet tépő vaskampók hiábavalósága csak bőszítette az

elvakult király dühét. Olvasztott ólmot öntetett rá, a hus már cafatokban lógott le róla és így félholtan dobták Árdásád várában a földalatti börtönbe.

Óh de mik ezek a szenvedések ahhoz, amit most érez Ripszime sorsáért.

Néhány nap mulva Ana bátran közeledett az őr felé, aki már torkig volt ezzel a szolgálattal. A hőség is kínozta. Árnyékban sem bírta a forróságot. Leginkább szeretett volna jelentkezni a parancsnoknál, hogy áthelyezését kérje. Megpillantotta az özvegyasszonyt:

— Hé, Ana, sietős az útad?

— Nem mondhatnám.

— Akkor megtehetnéd, hogy őrizd ezt a gödröt, míg félórácskára elbujok a nap izzó heve elől.

— Szivesen, jó vitéz. Hanem aztán ne várass magadra sokáig.

— Ne félj. Hanem ha egyik-másik csontváz rab megugrani próbálna, helyén legyen a szemed... he... he... he...

Ekkorát se nevetett rég az ideje.

— Nyugodt lehetsz, — felelt Ana, — onnan még senki sem jött ki élve.

Midőn magára maradt, sietve engedte le a kosárkát.

— Anyám, rossz híreket kaptam Erizából. Ripszimét kivégeztette Dertád. Testét fáklyákkal égették előbb, majd feldarabolták s temetetlenül hagyva ezt kiáltozták: „Igy jár mindaz, ki a király pa ancsának nem engedelmeskedik!”

Ana meglepve hallotta a mélyből feltörő ö:ömkiáltást.

— Hála neked Isten, ki állhatatossá erősítet vértanuidat.

Az asszony nem értette, miképen örvendhet ez a rab annyira Ripszime kivégzésének.

És a hatalmas király, aki nem birt a riadt, gyöngé madárral, szörnyü tettétől megborzadt. Bárhová nézett, Ripszime véres alakját látta.

Buskomorságát az udvar ünnepi dáridókkal, vadászatokkal akarta elüzni, de a király menekült az emberek elől, akik közelében minden hangot a Ripszime sikoltásának vélt.

Lerongyolódva járt-kelt és arca eltorzult, mint az eszelőse.

Királyságát adta volna Ripszime életéért, de a szűz feldarabolt teste temetetlenül hevert; állatok martalékául szánták, de azok hozzá sem nyultak.

Messzi földről hívtak hires orvosokat, tudósokat, hogy gyógyítanak ki betegségéből Dertádot, nem tudott rajta senki sem segíteni. Napról-napra aggasztóbbá, türhetetlenebbé lett a helyzet. Az erős férfi alakja meggörnyedt, arcának vonásai állati kifejezést öltöttek. Csak értelmetlen szavakat dadogott. Napokig nem látták s megtörtént, hogy állati csordába keveredve barom módra élt.

Ekkor Kozrovituchnak, a király hugának eszébe jutott az árdásádi rab.

Tizenöt év alatt bizonyára elpusztult... Mégis ha élne, megmenthetné ezt a szerencsétlen királyt országával együtt.

A királyné és az udvar mosolyogva fogadta a kissé együgyü ajánlatot, de jobb híján nem volt mit tenniök. Többen a főemberek közül Kozrovituch vezetésével utrakeltek Árdásádba.

Odo, Dertád udvarmestere lekiáltott a verembe:

— Gergely, élsz-e még?

Az arcokon a várakozás izgalma izzott. De a legtöbben kétkedve meredtek az üreg szájába.

— Élsz-e még Gergely? — ismétlődött meg a kiáltás most már erősebben.

Tompán dübörgött fel a válasz:

— Élek, mert az én Istenem élni engedett. Mit akartok velem? Hagyjatok békében elmulni e gonosz világból.

Csodálkozó öröm ujjongott Kozrovituch szívében. Maga hajolt most a mélység fölé.

— A te Istened nevében köszöntlek és kérlek, térj vissza országodba, az Egyedülvaló dicsőségét és a názáreti tanítását hirdetni.

— Az Egyedülvaló dicsőségét és a názáreti tanítását hirdetni? Szétfoslott volna elmétek ködös homálya és

szivetek keménysége meglágyult volna az égi ujjmutatásra?

— Megaláztattunk, hogy fölemeljen az Irgalom karja — csengett tisztán, üdén Kozrovituch hangja. Majd az ámuló ōrhöz fordult. — Hozzál kötelet, gyorsan.

Könnyes szemével most előre merészkedett az asszony, Ana és a király huga elé borulva mutatta meg kis kosárcáját, melyben mindennap kenyeret és vizet hordott az elítéltnék.

— Ime urnő,n, a kötelék, mely minden nap lebocsátkozott a mélybe, hogy a szent férfiú számára eleséget vigyen az éhhalál ellen. Nem ismertem, sohasem láttam őt, csak azt tudtam róla, hogy halálra ítélt ember, szenvedéseit akartam enyhíteni.

— Jó dolgot cselekedtél, meg lesz a jutalmad, én mondom neked, Kozrovituch. — Vastag kötelet hoztak.

Két markos legény látott hozzá a fogoly kiszabadításához. Meglepő látvány tárult a nézők elé. Félig elmállott ruhában, tizenöt év rarakódott mocsokjával, szemét eltakarva a rég nem látott nap fénye elől, halottsápadtan állott előttük az árdásádi rab.

Valamennyien térdökre roskadtak a nyilvánvaló csoda láttára. Hóhérok kezétől, mérges viperák, férgek közelségétől mentette meg őt az Úr.

— Ne térdepeljeteK előttem, Isten az egyedülvaló. Őt ismerjéteK meg és imádjátok, aki alkotta a mindenséget.

Kozrovituch fölvitte a várba, megfürdette, diszruhát adott rá és diadalmenetben vitték a főváros felé, melynek kapujában tépett öltönyében, eszelőséhez hasonló ábrázattal várt nagyobb népömeg élén a király.

Mikor Dertád megpillantotta azt a férfit, akit ő halálra kintatott, s akit a biztos pusztulás vermébe vettetett, a földre roskadt, száján hab tajtéKzott, egész teste rángatózott, mintha az ördög szállta volna meg.

A rab égre emelve szemeit csendesen imádkozott... Majd keresztet vetett feléje, mire Dertádot heves zokogás fogta el.

— Sirj, sirj királyom ... ez a gyógyulás kezdete — mondta Gergely, azután megérintette homlokát, megsimogatta csapzott haját.

— Kelj föl, uram, megbocsáttattak a te bűneid, ne vétkezzél hát többé Isten ellen, aki nem bálvány cserépből vagy fából, hanem Isten lélekből és a mi teremtetett, az ő erejét és hatalmát dicsőíti ...

Háromszáznegyvet irtak Krisztus születése után és Gergely, a világosító, Örményország szentje Dertád királyt és népét megkeresztelte az Atyának, Fiunak, és Szentléleknek nevében a folyam vizében, melynek partján már illatoztak Ripszime vértanúságának fehér liliomai.

Könnyvirág.

A csillagos ég megszámlálhatatlan fényzemével kíváncsian nézegette, hogy a júliusi éj milyen anyásan ringatja álomba fáradt földgyermekét.

A verandán, kényelmes, fonott karszékekben három férfi ült. Az író, a bankár és a patikus. Beszélgettek. Arról folyt a vita, hogy szégyen-e a férfikönny?

— A siró nőt megsajnálom, de a siró férfit megvetem — szólt fölényesen a bankár és hanyag mozdulattal verte le szivarja hamuját.

A patikus szokatlanul nyersen jegyezte meg:

— A siró férfi époly lehetetlen alak, mint — hogy találó hasonlattal éljek — mint a nevető elefánt, amit vicclapokban lát néha az ember. A férfi, ha bánata van, ordítson, üvöltsön, törjön, zuzzon s ha kedve tartja, akassza fel magát, de ne sirjon. Mert ha sir, ő is vicclapba való a nevető elefánt mellé.

Az író hallgatott. Szemei messze révedtek, mintha sötétülő hegyek vásznán mélyülne el az éjszaka filmcsodáiban.

— Persze neked, Bandi más a véleményed, mint rendszeren — csipkedte az írót a bankár. — Ti írók a művészelkek szemével nézitek a világot, nem úgy mint mi, közönséges tucatemberek. Ti meglátjátok a fű növését, meghalljátok a csend muzsikáját, megériitek a csillagok beszédét. Nos, mit hozol fel a siró férfi védelmére?

Bandi elszívott cigarettájával újabb cigarettára gyújtott s hátra simította hosszú, őszülő haját.

— Magam is azt vallom, hogy a férfi ne sirjon, de a férfi könnyét a legszebb, a legdrágább virágnak tartom, mely, ha kinyíl, nem könnyen hervad el.

A patikus harsányan felkacagott.

— Könnyvirág... Nem rossz. Szép szavak összefaragásához ugyan értesz Bandi. Szóvirág, jégvirág és egyéb virágok után most már könnyvirág is. Nem lennél szives azt is megmagyarázni, hogy melyik családhoz tartozik könnyvirágod a botanikában?

— Az igazi szomorúság családjához, Károlykám. S nem tévesztendő össze női könnyrokonával, melynek többnyire szeszély, színpadi hatáskeltés, asszonyi ravaszkodás a forrása. A férfi könny a szivben gyökerezik s talaja halálos fájdalom. Ezért a férfi könny szent előttem.

— Javithatatlan álmodozó vagy, Bandi — nevetett Béla, a bankár.

Károly, a patikus körömszakadtáig védte a maga álláspontját.

— Az már igazán kötözni való bolond, aki szoknyáért pityereg. Különösen ma, mikor úgy fogják a valamire való férfit, mint a magasba kívánczó léggömböt, melybe kétszáznál több munkáskéz kapaszkodik fel és leszálláskor.

— Ilyenek vagytok, Károlykám. Szerettek fölényeskedni, kézlegyintéssel elintézni kúsza életproblémákat. S csak a kiszámíthatóval, a mérlegelhetővel bibelődtek, ami ezen felül van, az nem érdekel benneteket.

Bandi hangjából nem érzett ki megbántódás. Ellenkezőleg. Megszokta, hogy ebben a kedves, baráti környezetben gondolataik kicserélésével mindig felfrissüljön, új lendületet kapjon a napi robot után. Mivel is tölthetné a szép virágillatos, nyári estétet. Kártya, bor? Unta, utálta.

Hátradőlt karosszékében s csöndesen sodorgatta a beszéd fonalát.

— Könnyvirágról egy történet jut eszembe. Arra már nem emlékszem, hogy olvastam-e valahol, vagy az élet játszatta el élő szereplőkkel azon a színpadon, ahol annyi dráma és vigjáték lepergett már az első emberpár szereplése óta. A történet két alakját nevezzük Olgának és Sándornak. Olga viruló, bájos kislány. Csupa mosoly, csupa napsugár. Sándor sovány, sápadt kis emberke, aki fölött az élettavas

nyomtalanul suhant el. Jaj csak az a cipónagyságu púp ne éktelenitené el a hátát.

— Sánta vagy kancsal nem volt-e ráadásul a szegény ördög? — évődött Károly.

Bandi zavartalanul folytatta.

A kis emberke nem elégedetlenkedett, nem sokat törődött a púpjával. Nagy szenvedélyek zökkenői nem tángtak bensejében. Unalomig egyforma napirendjétől sohasem tért el. Örült a tavasznak, szerette a virágokat, télen jól esett a kályha duruzsoló melege. Pontosan bejárt hivatalába, évek óta egy kifőzésben étkezett s minden este a megszokott időben feküdt le.

— Csak röviden Bandikám — tréfált Béla. — Kezdetnéd mindjárt ott, hogy a pupos beleszeretett Olgába.

— Hát igen, nemcsak mi eszelünk ki rossz vicceket, hanem az élet, a sors, a végzet is, mit bánom akárminek neveztétek. A kis emberke a jó Isten tudja, hol, mikor és hogyan, tényleg beleszeretett Olgába. Először megijedt ettől a bimbózó szerelemtől, mint az, akit mezőn ér utól a nyári zivatar, melynek villámai nem furakodnak a félénk természetűek rémitgetésében. Aztán megbátorodott. Neki talán nincs joga az élet örömeihez, mint másnak? Nincs ép olyan boldogságszomjas szive, mint másnak? Ő nem színezheti rózsásabbá jövőjét, nem tervezgethet, nem gondolhat fészekrakásra, nem találhatja meg egyedülvaló lelkének a párját? Lassan rásiklott arra a gondolatra, hogy csak mernie kell, akarnia kell. Le kell fejtenie magáról a gyávaság lárváját. Ime itt az alkalom, a véletlen két kézzel kínálja feléje a földi üdvöt. Talán meg kell küzdenie érte, de harc nélkül nincs győzelem. És a kis emberke lépten-nyomon ott settenkedett az Olga társaságában. Elindult, szaladt, rohant utána, mint gyermek a színes lepke után. Leirhatatlan gyönyört érzett, mikor Olga először rámosolygott. Szánalom, udvariasság vagy ártatlan kacérkodás bujt meg a mosoly mögé, biz én nem tudom, de a kis emberke csak a mosolyt látta a biztató, üdvözítő mosolyt.

— Bandi, leütlek, ha házassággal végződik ez a történet — tiltakozott Károly. — Hatóságilag kellene eltiltani a nyomorékokat a házasságtól, vagy legalább is törvényt kellene hozni, hogy nyomorékot csak hasonló testi fogyatékoságuval eskessenek össze. De egészséges, fiatal lányt undok emberroncshoz láncolni enyhén szólva barbárság.

— Végül még azt is törvénybe iktatnád, hogy szőke szőkét, kerekarcu kerekarcut, szétállófülű szétállófülűt vezessen oltárhoz, — intette le a patikust a bankár.

— Ha nem untat a történet, várjátok meg a végét — szólt Bandi, akit most már zavartak ezek a mellékvágányra terelő közbeszólások. — A kis emberkében tehát fölcillant a remény. Beleszédült Olga szemeinek ragyogásába. Pedig ez a ragyogás nagyon hideg volt és elérhetetlenül messziről jött. Attól ugyan megdermedhetett a szegény, kétségbeesetten kalimpáló, szerelmes szív. Egyszer aztán Sándorból kirobbant a vallomás. Pillanatra magukra maradtak valahol s a kis emberke ügyetlenül, félszegen elsuttoghatta: Olga, nagyon szeretem magát... A lány elpirult, majd elfehéredett, aztán felkacagott. De hamarosan megbánta, nem akart kegyetlen lenni a kis púposhoz. Részvétellel nézte, s halk komolysággal ejtette ki a sajnálkozásba csomagolt szavakat: nem lehet... nem szabad, Sándor... A kis emberke körül elsötétült a világ. Maga sem tudta, hogyan került haza. Ruhástól vetette magát az ágyra s eszelősen ismételte: nem lehet, nem szabad... Agysejtjeiben szépen elraktározott gondolatai kiszabadultak s összevissza száguldoztak. Behunyva szemei előtt vörös karikák kergetőztek s egész testét apró tűkkel szurkálták vigyorgó szörnyek. De mindenünnen az Olga arca mosolygott rá s fülébe szakadatlanul az Olga hangja csengett: nem lehet... nem szabad... Torkát a sirás fojtogatta, de csak a melle zihált. Hajnal felé elaludt. Azt álmodta, hogy teljesen ismeretlen, lakatlan szigeten kóborol. Sohasem látott növények pompáztak feléje, csodás madarak röpködtek feje fölött. A távolban a sziget körül a végtelen tenger kékes-zöld hullámai fodrozódtak. A kis emberke nem telt be ennek a tündértanyának

szemlélésével. De nini, egy rózsalugasban ki az ott? Olga, Olga, sikoltott fel örömeiben. Hozzásietett. Olga — reszketett a hangja — tudom, hogy maga megvet, utál, mégis nagyon szeretem és itt e senki szigetén a rabszolgája leszek... parancsoljon velem. Megszerzem eledelét, megvédem, ha kóbor állatok támadnák meg. Őrzöm ébrenlétét, virrasztom álmát... Olga semmit sem szólt, felállt s lassan, szomoruan kísétált a sziget szélére s a tengerparton leült, mintha várna valamit, vagy valakit. Mintha várná a szabadulás óráját elvarázsolt helyzetéből. Észre sem vette, figyelmére sem méltatta a kis emberkét, aki melléje merészkedett alázatos kutyahűséggel, hogy frissen szedett gyümölcscsel kínálja meg Olgát. Mély szomorúság nehezedett a Sándor lelkére. Még itt, ebben az embertelen vadonban sem kell Olgának. Még itt sincs jó szava, szánó nézése. És szeméből kibuggyant az első könnyvirág. Magábaomlottan, vigasztalhatatlanul sirt, zokogott Sándor. Mikor felébredt, még könnyes volt a szeme és azóta ott virít... Hiába kacag, hiába fagyos, közönyös az arca... életheti tovább unalomig egyforma életét, két szeme két kinyílt könnyvirág, melyből szomorúságillat árad, vádló, panaszos szomorúságillat.

Bandi elhallgatott.

Béla és Károly összenéztek. Mintha azt kérdenék, mi baja van ennek a nagy gyermeknek.

— Sokat dolgozol Bandi — sajnálkozott Béla. — Rád férne egy kis pihenés.

— Utazgatás — toldotta hozzá Károly. — Uj képek, friss impressziók, más környezet.

A két jóbarát nem sejtette, honnan sejtette volna, hogy Bandi szívéből tépte ki s mesélte el könnyvirág történetét...

Pipszi.

Berci mosolygott és vele együtt örvendezett az egész diákszoba. Széles jókedv ömlött el a fal képeken s a mindig duruzsoló kályha is szelidebben pörölt láthatatlan ellenségével. Az öreg óra méltóságos ketyegéséből a közömbös tik-tak helyett ez a biztatás hallatszott:

— Brá-vó Ber-ci. Brá-vó Ber-çi!

A könyves polcon pedig a túlhízott francia szótár bol-dogan omlott a sovány Kémia vállára.

E szokatlan örvendezés oka az, hogy Berci vasárnap dél-előtt a gimnázium ünnepélyén az igazgató úr, a tanári kar, az egész ifjúság és a nagyközönség jelenlétében elszavalja Mécs gyönyörű versét, a Vád- és védőbeszédet. A díszterem pirosszőnyeges pódiumán ő fog megjelenni, mindenki őt fogja nézni, őt fogják hallgatni áhitatos csendben, majd a szavalat végeztével őt fogják tapsolni s talán vissza is kell jönnie a függöny elé, hogy az ovációt megköszönje.

Sikere lesz, komoly, nagy sikere. Ez a siker egy-egy gyöngé fizikai vagy kémiai feleletnél bizonyára jótékony hatással lesz, letompítja a ceruza kemény hegyét a tanári notesz rettegett lapján. Ez a siker betömi majd Folticska Gedeon száját is, aki filmsztárnak készül s emiatt mindenkit lebecsül, pedig a sztárságra izléstelen nyakkendőin s husz centiméterre növesztett haján kívül semmi jogcíme nincs. De elhallgattatja Gólszák Gyuszit, a futball-primadonnát is, ki a sport-teljesítményeken kívül minden emberi kiválóságot lekicsinyel.

Lesz majd sápadozás és lelógó orrok, mosolyodott el Berci.

A magolás egyhangú zaja helyett, színes hangok verődtek a diákszoba falaihoz:

„Én, Mécs, Isten szavának trombitája

s mint költő, élő lelkiismeret:
szétkürtölöm most minden égi tájra...“

Berci szinte megmámorosodott a hangjának bölcsőjébe megelevenedett költemény varázsától.

„... hogy vannak züllött, ifjú emberek,
kikből nem lesz se szent, se honfi hős!
S e fiúkért valaki felelős!“

Ibolyka is ott lesz az ünnepélyen, legalább is küldetett neki nyomtatott műsort. Második szám az ő szavolata. Milyen szép, dült betűkkel nyomatták ki a nevét: szavalja *Ripők Albert*. Ibolyka is tapsolni fog neki, s lennt a kapuban összelátalkoznak, a leányka megszorítja kezét s kipirult arccal ezt súgja majd:

— Nagyon szép volt, Berci.

A Ripők-család is kivette részét a várakozás izgalmából. Ripők-papa, a nyug. vasuti pénztárnok, kuglitársaságának valamennyi tagjával kiváltatta a belépő jegyül szolgáló műsort. Ripők-mama a nőegyletet mozgósította. Sári a leányiskolában propagált.

Egyedül Pipszi nem nézte jó szemmel a ház fölforgatott rendjét.

Nem értette meg, hogy miért a sok szaladgálás? A Berci szobájában mire való az a sok kiabálás, s főként miért foglalkoznak vele mostanában olyan keveset. Berci általában feleje se néz, holott azelőtt mindennap megveregette bozontos hátát. Kutya-igazságérzete föllázadt a méltatlan bánásmód ellen, s megvető szemvillanásokkal figyelte az eseményeket.

Vasárnap reggel Berci feketébe öltözött, legszebb nyakendőjét csokrozta gallérja alá, haját tükörfényesre kefélte. Mikor meglátta a díszterem zsúfolt közönségét, enyhe lámpalázzal sietett a „művész-szoba“ felé, ahová már összegyűltek a szereplők. Az ifjúsági zenekar elhelyezkedett a pódiumon, s a hangszerek hangolása összeolvadt a nézőtér beszédzajával.

— No, Folticska Gedeon, Gólszák Gyuszika, ide füleljetek — duzzadozott benne az önbizalom.

A zenekar nyitánya véget ért. A nyomában felviharzó

taps még nem neki szólt, de jól esett Bercinek. Ez a taps nemsokára az övé lesz.

Bátran lépett a pódiumra, s mikor szétvonták a függönyt, a széksorok fölött meglengett a hangja, mint selymes diadalmi zászló a hajnali fényben.

A vers közepére érkezett már, amikor hátul különös mozgólódást vett észre, mintha széket tologatnának. Nem jött zavarba, tovább szavalt. De a zaj egyre erősödött, most meg állati vinnyogást hallott.

Elakadt. Rémülten látta, hogy az első széksor előtt, ahol az igazgató úr és a tanári kar ült, ezer akadályon áttörtetve, gazdájához kívánczósággal ugrált, szökdécselt, ugatott Pipszi, s mindenáron megkísérelte a feljutást a pódiumra.

A dermedt csöndbe előbb csak egy-két vihogás merészkedett, de midőn valaki, talán éppen az irigy Folticska, hátul közbekiáltotta, hogy

— E kutyáért valaki felelős! — általános lett a kacagás.

Sós tanár úr menteni próbálta a menthetőt s magához intett két diákot:

— Vigyétek ki ezt a dögöt!

Pipszit eltávolították a díszteremből, Berci végig szavalta a verset, taps is zuhogott bőven, hanem a siker, amire Berci hetek óta várt, amit már magáénak hitt, amire mérget vettl volna, a siker — elmaradt.

Letámolygott a lépcsőkön és azzal a gondolattal bandukolt haza, hogy agyonvágja Pipszit, első igazi sikerének megrontóját.

— E kutyáért valaki felelős! — visszhangzott minduntalan a fülében. Dehát ki? Ki engedte el hazulról? Ki engedte be a díszterembe? Vagy ha már beosont, miért nem fogták le mindjárt, hogyan engedték előre a pódiumig?

Lesz min röhögni Folticskának, Gólszáknak meg az egész intézetnek.

Otthon még senkit sem talált.

Tehetetlen dühében mindent fölforgatott a szobájában. Gyilkoló eszközt keresett, amivel Pipszit, ha nem is öli meg,

(ezt mégsem lehet, hiszen Pipszi a család kedvence) minden-
esetre alaposan elnadrágolja. A vonalzó kinálkozott, de azt
sajnálta, elhasadhat. Keményebb, durvább holmi után nézett,
amitől inkább a Pipszi bőre hasadjon.

Kiment a kertbe s az egyik fáról suhogó vesszőt vá-
gott. Ez pompás lesz. Ezzel végig lehet verni Pipszin kia-
dósan, irgalmatlanul.

Pipszi azonban neszét vette az ellene készülõ merény-
letnek, s a család többi tagjainak fedezete mellett ódalgott
be a lakásba.

Ripõk-mama nyomban kijelentette, hogy Pipszit nem
engedi bántalmazni. Pipszi nem tehet róla. Egyébként se
történt semmi. A szavalat sikerült, a közönség jól mulatott
Pipszi váratlan szereplésén.

— De egy Mécs-verset így megzavarni — tört ki a
keserûség Bercibõl.

— Ha százszor is Mécs-vers, a kutyát ne bántsd!
Punktum!

— És Pipszi végtelenül sunyi, buta pofájával, mint
felelõtlen elem, végighasalt a szõnyegen, türelemmel bevárta,
hogy megterítsék az asztalt, feltálalják az ebédet. Aztán okos-
nak mondott szemeit rámeresztette Ripõknére, mintha csak
azt mondaná:

— No, gyerünk azzal a kis ebéddel...

Bözsike.

Húsz évvel ezelőtt történt ez a diákhistória. A legjobb novellista, az élet írta, én csak lemásoltam úgy, ahogy emlékembe ötlött...

*

— Pszt! Ne locsogj Farkas! Te pedig Gáspár ne botorkálj, mert észrevesznek s akkor mehettek kántálni a vén Ábrahámnénak — szedte ráncba a diákságot a hatodikos Muzsnay.

A vén Ábrahámné emlegetése hatott. A fiuk az internátus érdemes szakácsnéjától rettenetesen irtóztak. A vasorru bábát, de még a boszorkányok nagyanyját is egészen takáros személynek ismerték el Ábrahámné mellett. A nagy ellenszenv részben onnan táplálkozott, hogy a bennlakás kosztja csapnivalóan rossz volt. (Valóban silány lehetett, mert a farkasétvágyu Balog is falat tapasztott a szerda és péntekesti tejbegriz vacsorákkal.) Másrészt az Ábrahámné marcona alakja, egész udvart megreszkettető hangja, élőkön és holtakon uralkodni vágyása sehogy sem egyezett meg a diákos szabad-elvűséggel. Ez az ellenszenv a bennlakókról átragadt a kinnlakókra is s Ábrahámnénak bizony sok keserű percet okozott népszerűtlensége.

Néma csend lett tehát s lábujjhegyen sorakoztak félkörbe a Vasut ucca 38. számú ház egyik ablaka alá, ahonnan délutánonként Bözsike szokott kihajladozni. Bözsike, a vendégleány, akibe az egész hatodik osztály halálosan bele-szeretett.

Némi torokköszörülés után Muzsnay jelt adott s erre az alkalomra összeverődött dalárda rázendített a nőára:

„Éj van, csendes nyugalomnak éje...”

A szerenád gyönyörűen ment.

Gáspár azt is látta már, hogy a fehér csipkefüggöny széle meglebbent s mögüle valaki kikukintott. Bözsike — dobbantak meg a diákszivek. És Gáspár nyomban elhatározta, hogy holnap két cetli staniolos csokoládét vesz Bözsikének. Farkas három szál piros szekfüt vásárol a virágos boltban. Csorba apjának cukrászdájából holnap a leghabosabb indiánereket fogja becsomagolva elküldeni. Az első dal után következett a második:

„Csak egy kislány van a világon...”

Szinte suttogva énekeltek a fiúk s arra gondoltak, hogy Bözsike arcán most az öröm rózsái csattannak ki s még szebb lehet mint máskor. De miért nem nyitja ki az ablakot? Csak egy pillanatra miért nem hajol ki... Így szokás, így illene. Vagy nénikéje ne engedné? Nem, ez lehetetlen. Nem lehet ilyen zsarnok...

„Ezt a kerek erdőt járom én...” vidám hangjai költögették az alvó uccát, melynek túlsó végéről késői hazatérő lépései kopogtak a kövezeten. A fiúk rá se hederítettek. Ablakra tapadt szemük a fehér csipkefüggöny mögött Bözsikét keresgélte... Bözsikét, aki úgy mosolygott be fiatal életükbe, mint a hajnali napsugár. Bözsikét, aki már holnap hazautazik s Isten tudja, mikor látják megint. Jaj, csak lebenne az a függöny, nyílna az az ablak már.

Most... most meglebben a függöny s lassan nyilik az ablak is. Egyetlen szóban röppent fel a diák-szivek nagy boldogsága:

— Bözsike...

Ekkor azonban borzasztó dolog történt. Közvetlen közelben megszólalt egy rekedt hang.

— Muzsnay!

A fiúk rémülten tekintettek a hang irányába. És az ímént Bözsike nevét suttogó ajkakon vérszóhaj szaladt ki:

— Kovács tanár úr...

Eliszkolni már késő, a tanár úr úgy állt előttük, mint az utolsó ítélet számadásra hívogató angyala s miután Muzs-

nay dermedten állt énekvezéri helyén, erőteljesebben szólt rá a földrajz és kémia tanára.

— Muzsnay!

A hatodikos megindult a vesztőhely felé. Feje lelan-
kad. Nem a büntetéstől félt, hanem röstelte Bözsitől ezt a
tanári beavatkozást. Ebben a pillanatban minden tanárt Szi-
bériába küldött volna kényszermunkára.

— Muzsnay Gábor, holnap jelentkezel az osztályfőnök
úrnál és jelented, hogy éjnek idején kiszöktél a bennlakás-
ból és a Vasut ucca 38 számú ház előtt hetedmagaddal
kornyikáltál...

— Nem kornyikált, hanem szépen énekelt — csengett
ki az ablakból egy sirós leányhang.

— Védőügyvédre nincs szükség... igen is kornyikált!

— Énekelt... dacoskodott az előbbi hang.

— Énekelt vagy kornyikált, egyre megy. A sók, savak,
bázisokról megmukkanni sem tudsz, te hatökör és itt fellár-
mázod az éjszaka csendjét? Majd adok kerek erdőt, szőke
kislányt, ibolyát és vigasztalót. A Fidsi szigeteket nem tu-
dod, hol keresd, de a Vasut ucca 38-at annál inkább. Nó-
megálljatok, lesz cifra multság, de annak bőgés lesz a vé-
ge. Most pedig mars haza!

— Utálatos — ismételte valaki háromszor is, aztán az
ablak becsukódott s a szomorú véget ért nótázás szereplői
csüggedten indultak hazafelé.

Másnap az osztályfőnök úr előtt sápadozott Muzsnay
és hét társa. Técsy tanár úr, az osztályfőnök szerencsére
nem fujta fel úgy az egyébként ártatlan esetet, mint Kovács
tanár úr. Idősebb, tapasztaltabb, megértőbb volt mint kollé-
gája. Ő is azt vallotta, hogy a diák a könyvekben lapozgas-
son s ne vetemedjék csitri lányok után, de ha már veteme-
dik, járja a bolondját. Essék túl rajta, mint a malac a vészen.

— Félnap fenmaradás, tizenkettőtől hatig, itt az osz-
tályban — szabta ki a büntetést Técsy tanár úr, amiben bát-
ran megnyugodhatott az énekes ifjuság. Jobb így, mintha a
magaviselet jegyét huzta volna le egy fokkal.

Nem is felebbeznének ellene, leülnék tűnbánóan, ha nem erre a napra szólna a becsukás, a Bözsi elutazásának napjára.

A fiúk szeme összevillant. Délután fél háromkor indul a Bözsi vonata. Már pedig lovagias kötelesség Bözsit kikisérni az állomásra.

Muzsnay szólalt meg elsőnek.

— Tanár úr, kérem... a nagynéném kétoldali tüdőgyulladásban fekszik... ma reggel üzentek értem...

Gáspár bátorodott neki azután:

— Tanár úr, kérem... ma reggel érkezett meg keresztanyám s délután elutazik... szeretném kikisérni az állomásra...

Farkas következett.

— Tanár úr, kérem, özvegy édesanyámnak a báróné méltósága két véka krumplit ígért, ma kell elhoznom.

Csorbának hirtelen nem jutott más az eszébe:

— Tanár úr, kérem, ma szombaton nagy forgalom van az üzletben, talán a jövő héten tesszen fenmarasztani.

— No, kicsi Kulcsár, neked az ágyod halt meg? — tréfált az osztályfőnök.

— Nem, tanár úr kérem. Én gyónni szeretnék...

Kis hijja, hogy a többiekből nem robbant ki a kacagás. Ilyen szemtelenül egyikük sem hazudott.

Técsy tanár úr már szerette volna az egész büntetést elengedni. Dehát a tekintély... Ejnye az az ostoba Kovács miért mászkált pont a Vasut-uccában? Vagy ha már ott mászkált, miért kötött bele abba az ártatlan éneklésbe.

— Fiúk, a fenmaradás, nem bánom, hétfőre szóljon. Hanem ha még egyszer lányos ablak alá merészkedtek, kicsapatlak az ország összes iskoláiból. Megértettétek?

— Igen is, tanár úr, — felelték a fiúk s szerették volna megéjlenezni az osztályfőnök urat.

Két óraker már ott izgultak az állomáson.

— Aranyos volt az éjjel Bözsike — áradozott Muzsnay. — Háromszor is azt kiáltotta Kovács tanár úr után: utálatos, utálatos, utálatos... És mi, hálátlanok, mit hoztunk neki búcsuzóul?

Mindenikük hozott valamit, de nem vallották be még egymásnak sem. Titokban akarták átadni Bözsikének.

A két cetli stanliolos csokoládé, a leghabosabb indiáner, a három szál piros szegfű rózsaszin selyempapírba csomagolva várta a legalkalmasabb pillanatot a diákzsebben. A kicsi Kulcsár gyönyörű csipkés szélű szentképet tartogatott Bözsike számára. A képecske hátára ezt írta: Csak egy kis lány van a világon... Bözsikének sűrű hű szeretettel Kulcsár Elemér, főgimn. VI. o. t.

Tanakodásuknak hamar véget vetett a Bözsike megérkezése. A diákszivek hevesen kalimpáltak... Rózsaszin ruhájában, rózsás arcával olyan volt, mint tündérország legszebb tündére. Legalább is a fiúk ilyennek látták. Míg a nénike a vasuti jegyet váltotta meg, Bözsike az éjszakai éneklés fejleményeiről kérdezősködött.

— Szóra sem érdemes — legyintett fölényesen Muzsnay. — Técsi tanár úr nem is olyan vad alak, mint az a komisz Kovács. Meg aztán magáért Bözsike még a legnagyobb áldozatot is örömet meghozzuk.

— És holnap még emlegetnek, holnapután elfelejtenek — kacagott Bözsike.

— Soha — fogadkozott a kicsi Kulcsár. És lassan Bözsikehez csempésződött a két cetli csokoládé, meg a többi búcsúajándék.

— Bözsike, magának olyan szép haja van — áradozott Csorba — csak egy szálát adjon emlékül.

A fiúk kórusban zengték:

— Csak egy hajszálát... csak egy hajszálát.

Bözsike belepirult a nagy boldogságba. Szépnek látta az állomásépület kormos falait, csillogó fényesnek a távolba vesző sínpárokat, az ócska ujságáros bódét, a gyümölcsáros asszony kosarában a fonnyadt narancsokat... az eget, a földet, mindent szépnek látott, mert először melengette szívét az élettavas...

— Ne tréfáljanak — szabódott kedvesen — hiszen ollóm sincs. Muzsnay odakinálta ollós zsebkését.

— Tessék. Csak egy szálat...

És Bözsike vagdosta a tincseket, sokkal többet a kért egy szálnál, nyolc hajcsomócskát, bimbózó szivek ereklyés kincsét.

Az öreg kalauz mosolyogva nézte a bájos jelenetet és szinte sajnálkozott, hogy végét kell vetnie, hiszen itt a be-
szállás ideje. Megjött a vasparipa, mely Bözsikét hazaröpíti.

A vonat lassu dübörgéssel elindult. A fiúk sapkáikat lóbázták.

— Isten vele, Bözsike...

Az egyik kocsi ablakából még sokáig lengett a Bözsike parány, fehér zsebkendője...

Ebben az évben nyolc diák bukott pótvizsgára a hatodik osztályban. Vége volt a vakáció örömeinek, magolni kellett, mert a szülői szigor így parancsolta:

— Vagy leteszed a pótvizsgát, vagy suszterinasnak mégy.

A történeli igazság kedvéért meg kell említenem, hogy Bözsike is áttanulta a nyarat, őt is elbuktatta a számtan tanárnő... Nem csoda, hiszen hogy juthatott volna eszébe Bözsikének a vizsgán a tizedestörtek szorzása, mikor másra se gondolt, mint arra, hogy vizsga után — persze, ha sikerül az — ismét lerándul a nénikéhez, a fiukhoz... Természetesen a lerándulásból semmi sem lett és a fiukkal sem találkozott többé soha... De ez a tavaszi zsongás aklor is a szívében fog muzsikálni, mikor haját ezüstporral hinti be drága emlékeken mosolygó életének szelid alkonya...

A csillagjáró ember.

A Váci útra komoran terpeszkedő, hatemeletes bérházban mindenki ismerte kivülem, én ugyanis mindössze néhány napja hurcolkodtam oda. Az ilyen épületóriásokban, melyek lakóiból jókora sokadalmas falucska telne ki, nem igen ismerik egymást az emberek és amennyire egymásmellé zsúfoltaknak látszanak, valójában époly távol élnek egymástól. Nem ismerkednek össze, nem barátkoznak, nem érintkeznek egymással. Például a tizes tizenegyes szomszédjával annyit sem törődik, mint a csikágói polgármester a náznánfalvi kisbíróval.

Épen ezért nyomós oka lehetett annak, hogy miért ismerte mindenki s gúnyos megvetéssel miért mutogattak rá: ni-ni a csillagjáró ember.

Rendes emberkének látszott. Régi divatu ruhája ugyan kissé kopottas, de seholsem gyűrött, seholsem szakadozott. Kíváncsi voltam titkára. Szerettem volna kifürkészni, mi rejlik csillagjárása mögött és mivel szolgált rá lakótársainak gúnyos megvetésére.

Nem kellett soká várakoznom a titokfejtő alkalomra. Bekopogott lakásomon.

— Schilling János vagyok, ugyebár ön az új lakó. Bemutatkoztam. Kezet szoritottunk.

— Igen örvendek a szerencsének, mivel szolgálhatok?
— Apró, szürkés-kék szemei zavartan pislogtak.

— Csupán negyedórácskát kérek, ha nem lennék alkalmatlan s nem zavarnám elfoglaltságában.

Megnyugtattam, hogy ennyi szabadidő rendelkezésemre áll. Széket toltam eléje. Leült. Kabátja belső zsebéből vaskos, kockás füzetet kaparászott elő.

— Ha megengedi, megismertetem önnel szerencse-elmé-
letemet.

Mig e szavakat kiejtette, elémteregette füzetét, melyben elejétől végig sűrű számoszlopok sorakoztak egymásmellé katonás rendben. Sohasem rokonszenveztem a számokkal. Nem tetszett rideg törvényszerűségük. Iskoláskorom legkese-
rőbb emlékei közé a számtanórák tartoznak, midőn a nagy fekete tábla előtt egyik kezemben szivacsot, a másikban krétát szorongattam s kétségbeesetten sandítottam osztálytársaim felé, kik a tanár úr ébersége miatt nem segíthettek kievickélni a szekundából. De magamba fojtottam érzelmeimet, hogy meghallgassam a különös emberke előadását.

— Ime, uram, e füzetben megtalálja az állami sorsjáték utolsó tíz évének nyereménylistáját. Természetesen a nagyobb nyereményeket. E számok túlnyomó részét én előre megjósoltam.

— De hiszen akkor ön valósággal kifosztotta a sorsjegyigazgatóság pénztárát.

— Ördögöt — komorult el a Schilling úr arca. — Ép ez az én tragédiám. Sohasem volt pénzem, hogy megvásároljam a biztosan nyerő számokat.

— Ejnye, hát nem akadt társ ehez a pompás üzlethez, aki az ön zseniális elgondolását pénzelte volna?

Halk szégyenlősen válaszolt.

— Nem bíztak bennem. Nem vettek komolyan. Azt hitték, hogy kezdődő elmebajom van, amit jó lesz idejekorán kezeltetni. Pedig teljesen egyszerű, érthető és világos az én elméletem. Ime már össze is állítottam a legközelebbi húzás nyereményjegyzékét, hogy milyen számok milyen összeget nyernek. Nem csinálok belőle titkot, hogy e munkát az égi horizont csillagképének elváltozásai alapján készítettem el.

— Hogyan tetszett mondani? Az égi horizont csillagképének...

— Igenis... csillagképének elváltozásai alapján.

Kezdttem gyanakodni arra, hogy ez az elváltozás valószínűleg Schilling úr agysejtjeiben mehetett végbe.

— Nem értem — jelentettem ki kegyetlen őszinteséggel. Schilling úr türelemre intett.

— Tüstént meg fogja érteni, uram. Az emberek teljesen elhanyagolják a csillagrendszer tanulmányozását, pedig ha megfigyelnék, bizonyára megértenék a néma ujjmutatást, mely a csillagok járásából kiolvasható. Esténként hosszan elnézem az égbolt panorámáját s úgy érzem, ragyogásukkal engem biztatnak, felém mosolyognak a csillagszemek. A legközelebbi sorsjáték főnyereményének számát is ők adták tudtomra. Valamelyik este tizennyolcas számmá formálódott néhány erősfényű csillag. Mintha láthatatlan kéz számomra rakta volna ki őket. Leirtam a tizennyolcat, utána fordítva ugyancsak tizennyolcat irtam, vagyis nyolcvanegyed. Így lett kész a nyerőszám 1881. Kettős érdekessége e számnak, hogy visszafelé olvasva is 1881. Ha pedig az egyes számjegyeket összeadjuk, megkapjuk az eredeti tizennyolcat. Biztosítom, hogy ezzel a számmal huzzák ki a legközelebbi főnyereményt — mondta emelt, ünnepélyes hangon, római pápai csalatkozhatatlansággal. — Ha úgy tetszik, mutyizza meg velem ezt a számot, uram.

Ámbár Schilling úr épelméjűségét illetőleg alapos kételeyeim támadtak, a nyerés lehetősége, a főnyeremény izgattott. Az a temérdek pénz a legjobbkor jönne. Talán a véletlen ép Schilling úr révén akar vagyonossá, függetlenné előléptetni. Vigyázat, nem szabad a véletlen szerencsét ajtónk elől elkergetni.

— Nem bánom. Egy nyolcad erejéig betársulok.

— Csak egy nyolcad erejéig? — kérdezte észrevehetően elszontyolodva Schilling úr. — Talán nem hisz szerencseelméletem helyességében, helytállóságában?

— Óh, nagyon is praktikusnak tartom, de egyelőre, tetszik tudni próbaképen elég lesz a nyolcados részesedés. Különben is mostanában sok rendkívüli kiadás: költözködés, lakástisztogatás apasztotta le pénztárcám amúgysem duzzadó tartalmát.

Elővettem a nyolcadért járó öt pengőt, Schilling úr zseb-

revágta és talán azért, hogy nagyobb bizalmat keltsen maga iránt, tovább folytatta mondókáját.

— El sem hiszi, uram, hogy a Marssal állandó érintkezést tartok fenn.

— Ön a Marsba járogat? kérdeztem olyan hangon, melyhez a lakótársak gúnyos megvetéséből egy csöppnyi már hozzákeveredett.

— Úgy van. A Marsba járok. Nem fizikailag, bár ennek megoldását sem tartom lehetetlennek, hanem szellemileg. Estétként felhőtlen időben megvárom, míg a nap megfelelő megvilágításba helyezi ezt a jelentős bolygót. Ilyenkor, ha föltétlen csend vesz körül és a feleségem szóáradata nem teszi felelőtlen kritika tárgyává csillagjárásomat, egyetlen lendülettel a Mars vonzkörébe jutok. Fogalma sincs önnek, uram, mily boldogság-érzet fog el, elszakadni a Föld rögeitől. Megfigyelni a Mars buja növényzetét, a sohasem látott állatokat és az embereket is, akik bizony jóval magasabb kulturájuk, mint a föld népe. Még nem jutottam odáig, hogy az élet forgatagába bepillantsak, de máris meglepett a föltétlen rend, az ideális béke, mely az ottani életet álomszerűen boldoggá teszi. A marslakónak egy szeme és egy lába van. Lába karikás nyulványban végződik s ezért járása olyan, mintha görkorcsolyázna, mint a pesti gyerek.

Elegem volt Schilling úrból, a csillagjáró emberből. Bocsánatát kértem, hogy el kell sietnem hazulról.

Aztán türelmetlenül vártam a sorsolás napját. Különböző terveket szőttem a főnyeremény rám eső részének hovatartozásáról. A kitűzött napon ott szorongtam a játékteremben. Szinte önkívületben suttogtam, míg a fehérruhás kislány az urnába nyúlt, ezerszáznyolcvanegy, ezerszáznyolcvanegy, ezerszáznyolcvanegy.

A kihúzott számot hárman is megnézték, majd egyikük harsányan kikiáltotta.

— Nyolcvanháromezernégyszázhatvannégy.

Kitámolyogtam. A többi nem érdekelt. Fölhevülésemben arra gondoltam, hogy hazamegyek és széttépem Schilling

úrat. De a Duna méltóságosan hömpölygő hátáról felsuhant szellő jobb belátásra birt. Még csak akkor háborodtam fel igazában, amikor megtudtam, hogy ez a nyomorult ember meg se vásárolta az 1881-es számú sorsjegyet. Hogy az ő egész szerencse-elmélete ravasz fogás, mellyel hiszékeny embereket befon. No meg sajnáltam is az öt pengőt és szegyenkeztem magamon, hogy ilyen együgyü mesével ki lehet szedni a zsebemből a pénzt, amiből ma oly igen vékonyan cseppen. Ezer helye lett volna ennek a kidobott öt pengőnek.

Érthető, hogy Schilling úr ebben a vonatkozásban gyakran megfordult a fejemben, személyesen azonban annál kevesebbszer mutatkozott előttem.

Egyszer azonban mégis elcsíptem, s ugyanakkor mentő ötletem támadt az öt pengő visszaszerzésére.

— Nos Schilling úr, mi ujság a Marson — kérdeztem leereszkedő nyájjassággal.

— Ott bizony jobb világ van — felelte szontyolán. Nincs gazdasági válság, nincs munkanélküliség, ott nincsenek kenyérgondok.

Egyáltalán nem éreztettem vele, hogy a mutyizás miatt neheztelek rá. Ellenkezőleg lakásomra invitáltam egy csésze kávéra. Schilling úr szemei ennek dacára oly zavartan pislogtak, mint ama végzetes első találkozáson.

— Kedves barátom, van egy ötletem, ami nagyot lendítene az ön sorsán — álltam elő a tervvel.

— Igazán? Komolyan beszél uram? kiáltott fel rosszul palástolt örömmel. És ön valóban oly nemes lelkű, hogy könnyíteni akar súlyos gondjaimon?

— Mindenesetre megpróbálnám. Bizonyára hallotta már, hogy ujságírással foglalkozom. Ha én önről kéthasábos cikket írnék lapomba, az ön kitűnő szerencse-elméletéről, ön, kedves barátom, ön máról holnapra ismert és keresett ember lenne. A cikk címe, amit persze öles betűkkel szedetrnék, valósággal harsogná: Schilling János, a csillagjáró ember. A Váci úti bérház csodalakója. Mindenki megkönyékezheti szerencsáját.

— És megírná ezt a cikket?

— Meg.

— Ó mivel köszönjem meg jószágát?

— Öt pengővel, mert öt pengő a cikk ára.

Schilling marsbeli extázisából vigasztalan földünk gö-röngyeire pottyant.

— Öt pengő! Honnan vegyek én öt pengőt — mor-fondált.

— Ezt én igazán nem tudom, de a cikket olcsóbban nem irhatom meg.

Nagy szeget ütöttem a fejébe.

— Még beszélünk erről a dologról, uram — búcsuzott s láttam, nagyon sajnálja, hogy e pillanatban nincs öt pengője.

Másnap ideges csengőberregés zavarta fel lakásom csendjét.

— Szerkesztő úr, elhoztam az öt pengőt! Tessék. Ugye nagyon hatásosan, nagyon érdekkeltően tetszik majd meg-írni. Azt is tessék hozzáírni, hogy levelezőlap hívásra ház-hoz jövök.

— Meglesz. Bizza csak rám.

Soha senkit se figuráltak ki, burkoltan ugyan, de ki-méletlenebbül, mintahogy Schilling kiserkesztődött az öt-pengős cikkben. Most már csakugyan szegre akaszthatta szerencse-elméletét. Egyetlenegy levelezőlapon se hívták. Aki-hez pedig ő merészkedett, lerázta magáról, mint a ruhájára tévedt férget.

Ezzel azonban a Schilling ügy még nem intéződött el. Megbántam, hogy ily kiméletlenül kiütöttem szájából a bi-zonytalan falatot. Beprotezsáltam a laphoz ujságkihordónak.

És a csillagjáró ember ezentúl a főváros főbb útvona-lain koptatta cipőit, árulta a lapot és harsogta a nap rémes szenzációit...

Fekete farsang.

Rózi...

Rózi letámolygott a vonatból, megindult a kijárat felé, de már az állomásépület kerítésénél megállt. Megvárta, míg eléje kerülnek a falujabeliek. Ismerőst ugyan nem látott vasuti kocsijában, de a többiben jöhetett. Jött is. Ott megy Juli néni — jaj, csak észre ne venné, amott meg Sánta Ferke. Most nem akar találkozni senkivel.

A hunyorgó szürkületben szaporán lépegetett mindenki otthona felé. Rózi utolsónak maradt. Nem sietett. Nem volt miért. Mindenkép rosszkor érkezett haza. Nem várják. Nem így várják.

Minek is jött?

Kellett. Mert messzibbre nem volt bátorsága menni. Átlibbenhetett volna a második emelet karfáján és akkor... most nem kullogna senki után, nem fojtogatná a köhögés, nem emésztené a keserűség.

Jobb lenne. De nem merte megtenni. Az utolsó pillanatban valaki a nevéen szólította: Rózi! Körülnézett, nem látott senkit, de szüntelen szólították: Rózi... Rózi! Talán az édesanyja sikoltott feléje az ócska imakönyv mellől.

Köhögés fogta el. Rázta kegyetlenül a mellét, mintha ki akarná rázni belőle a lelket. Vért köpött. Itthon haljak meg, — sóhajtotta — nem abban a gyehennás idegenben — s vádló szemével visszanézett a város felé.

Akkor is farsang volt.

Vesztettül bolondos farsang volt a két esztendő előtti. Ugribugris, forgónforgós tánc járta virradatig. Egymás kezéből kapkodták a legények.

A jóságos öregasszony, édesanyja hiába üzengetett, irogatta a leveleket.

— Gyere haza, Rózi fiam. János erősen mondogatja, hogy elvenne, ha jó szívvel lennél hozzá.

Akkor kikacagta Jánost, most szolgálója lenne örömet, de annak se kell. Nem kellhet a város szemetje, uccák leánya valamirevaló embernek, mégha jócskán túl is van a katonás legénykoron.

Akkor nem izlett a józan, munkában edzett férfi kinálkozása. Lebzselők, semmiházik kérkedésén mulatott. Aztán a pénz bódította el, a könnyen jött pénz... a sok pénz... Akkor nem gondolt arra, hogy ezen a pénzen elsikkad fiatalsága, egészsége, élete.

A hótakaró ridegen fehéredett a fagyott rögökön.

Jaj, arra még nem is gondolt, hogy állítson be édesanyjához. Hogyan nézzen a szemébe. És ha elsírja előtte megmérhetetlenül nagy bánatát, magához öleli-e a jóságos öregasszony, vagy ajtót mutat neki?

Lesz-e számára jó szava, vigasztaló beszéde, vagy ő is elfordul tőle, az egyedüli, akihez még hozzátartozik.

Valahonnan muzsikás hangok ütődtek füléhez.

Farsang... Az emberek most is vigadnak, táncolnak... Ő elrontott testével-lelkével vánszorog, viszi fekete farsanggyászát a kicsi házikóba, ócska imakönyv mellett rája várakozó anyókének.

Nem... ezt nem teheti meg. Nem ölheti meg édesanyját szégyenével.

Szemei előtt vörös karikák táncoltak.

Feje zúgott... mellét köhögés rázta.

Mit keressen otthon, hiszen ő már nem a régi Rózi. Valaki önmagának is idegen, más. Letért az útról s a kertek alján bandukolt tovább. Nem tudta merre, csak ment. Egyszer megcsúszott s elvágódott a hóban. Nem tápázkodott fel. Feküdt mozdulatlanul. Elaludt. Azt álmodta, hogy Varga Jánosnak a felesége. Két apróságot öltöztet, fiut meg leánykát, tempolomba készülnek vasárnapi misére. János éppen borotválkozik. Igyekeznie kell, hiszen férjura úgy szereti, ha az egész család egyszerre megy az Isten házába.

Most kilépnek a kapun. Elöl a két gyerek. Utánuk János meg Rózi. Gyönyörködik bennük, aki csak látja, hogy milyen összeillő pár, milyen egészséges gyermekek. Nem csoda, ha a jó Isten áldó keze rajtuk. Ha élhetnek, sőt tollasodnak még a mai szűkmarku világban is.

Rózi ott feküdt a havon, élettelenül.

Az éj szétterítette sötétség-fátylát szemfedőnek.

A csillagok sirtak... Sirtak, mintha tiz, száz, ezer Rózi hófehér ravatala lenne a föld fagyott röge...

Vörös Kati meggyógyul.

Varga Esztertől nehezen váltunk meg. Szorgalmas, rendes, jóra való leány volt, ismerte szokásainkat, mi viszont ismertük gyengéit. Például, ha a vőlegénye vasárnap nem jött el hozzá, hétfőn egész nap nem szólhattunk neki, mindenre fölcsattant.

Ha nehezen is, meg kellett válnunk Esztertől, mert a vőlegénye elvitte a maga asszonyának. Utána több lánnyal is próbálkoztunk, míg Eszternek párja akadt. A próbálányok legérdekesebb figurája mindenesetre Vörös Kati volt.

Igazában Ambrus Katinak hívták, de Vörös lett a neve. Nem a hajáért, az gesztenyebarnán repkedett a feje körül. Az arcbőre se volt veres, de még nagy kezeit sem futotta el a pirosság, mint sok fehérnépnek, akik gyakran mártogatják hideg vízbe felső testük öt ujjban végződő, különféle célokat szolgáló nyulványait.

Vörös Katinak a lelke volt vörös.

Eleinte jó hasznát vettük. Bárhová küldtük, biciklijével hamarosan megjárta az utat. Lám, gondoltuk elégedetten, jó, ha a cselédféle is halad a korrallal. Piacra menet nem ácsorog, nem vesztegeti a drága időt, hanem miccre hazakarikázik a teli szotyorrallal.

Kati az első vasárnap vallott szint, mikor a rádión közvetített szentbeszédet hallgattam. A konyhába is kihatszottak az igehirdető szép szavak. Fölberzenkedett.

— Az úr is okosabban tenné, ha nem hallgatná a papok hazugságait — mondotta a feleségemnek.

— Hogy mondhat ilyet Kati? — intette le asszonya, — a papok nem hazudnak.

— Nem-é? Isten, ördög, mennyország, pokol nem szemenszedett hazugságok? Én ugyan nem hiszek ezekben a számszágokban. A naccságáék is hiába forgatják szemüket az ég felé.

— Székely leány létére nem szégyel így beszélni, Kati — dorgálta a feleségem. — Ki tanította magát ezekre a kommunista igazságokra?

— Az udvarlóm, kérem szépen. Az egy újságíró. Ő csak tudja. Azt is mondta, hogy nemsokára nem lesznek naccságák és cselédek. Aki úri asszonynak született, annak is fel kell mosnia az edényt, oda kell állnia a mosóteknő mellé, ha élni akar.

Vörös Kati mind gyanusabb lett előttünk. Biciklijén kívül egy színházi látcsövet, s egy értékes női táskát mondott magáénak. Valamelyik előbbi helyén kommunizálhatta. A ruhái s fehérneműi sem olyanok, amilyet cselédek használnak. Elkészültünk arra, hogy detektívek nyitják ránk az ajtót Kati miatt.

Kati egyébként is alkalmatlannak bizonyult. Sokat evett és keveset dolgozott. Inkább parancsolni szeretett, mint engedelmeskedni. Érthető tehát, ha szélnek eresztettük, éberen vigyázva, nehogy tőlünk is elkommunizáljon néhány értékesebb tárgyat.

Már szinte feledésbe ment Vörös Kati vendégszereplése nálunk, mikor majdnem egy év múltán beállított hozzánk. Bicikli nélkül jött, csak úgy gyalogszerrel.

— No, mi újság, Kati — kérdeztük. — Mikor áll bé a vörösvilág? Szégyenkezve sütötte le a szemeit.

— Tessék elhagyni... Csunyán rászédett...

— Kicsoda?

— Az újságíró.

— Talán nem is volt újságíró.

— Nem bizony. Csak árulta az ujságot, süljön ki a szeme. De az nem lett volna még baj, hogy nem firkász. Attól nyugodtan élhettünk volna. Hanem a kommunista becsület, úgy látszik, más mint az erre mifelénk szokásos becsület.

— Mit tett az a csirkefogó?

— Úgy volt az kérem, hogy a biciklimmal elütött egy autó. Kórházba vittek. Hetekig nyomtam az ágyat. Izentem az udvarlómnak, hogy jöjjön, látogasson meg. El is jött. Pislogott, hümgetett az ágyam mellett, aztán kibökte, hogy neki pénz kell, mert az üzlet rosszul megy. Adjam oda értékesebb holmimat, hogy zálogba vigye.

— Volt esze s nem adta oda — kérdeztem.

— Dehogynem, dehogynem — sopánkodott Vörös Kati. — Az utolsó szál inget is összeszedte és elherdálta a nyomorult... Aztán felém se nézett... Kijöttem a kórházból, elfordította a fejét, ha találkoztam vele az uccán. S amikor számonkértem adósságát, kiröhögött, verje meg az Isten!

— Ki verje meg?

— Az Isten, a jó Isten!

— Maga nem hisz benne Kati. Hát a senkivel vereti? — tudakoltam kíváncsian.

— Eddig nem hittem, most annál inkább hiszek, mert észretéritett, mert odavezett az autókerék alá s az el is taposott volna, mint a férget, de nem így akarta az Isten, a jó Isten. Meggyógyított. A testemet is, a lelkemet is. Nem vagyok én már Vörös Kati, kérem szépen.

— Látja, látja... Még az újságárussal is kiegyezik s minden rendbe jön.

— Soha! Az a gazember ne kerüljön többé a szemem elé, mert csúffá teszem...

Pierette utolsó tánca.

Fiatal volt, tele életvidámsággal, mosolygó derüvel.

Mindenki szerette a divatszalonban, ahová járt: a főnöknő, a vevők, a lányok s bár Kabók Julisnak hívták, mindenki Pierettnek becézte gyönyörű táncáért. Érdemes is volt

azt megnézni, midőn Pierójával, Szemes Janival figurázni kezdett a parketten. Olyat nem mindennap lát az ember.

Hanem hát Pierett bármennyire imádta a táncot, szívében mind hangosabb lett a vágy, hogy Szemes Jani feleségül vegye. Mert a világ legragyogóbb bálterménél is többet ér az otthon, két szerető szív puha, meleg fészke, ahol Pieró házi kabátban ujságot olvas, Pierett pedig harisnyát stoppol eleinte, később babucit altat.

Janiban meg lenne ugyan a hajlandóság, de az esküvővel még várniok kell. Hogy állítson be jövődő boldogságuk fészkébe üres kézzel, mindössze azzal, ami rajta van.

Erre gondolt Pierett, midőn a Magánalkalmazottak bálján egy hosszabb vansztepp után leült pihenni, Jani pedig kiment, hogy cigaretta gyűjtson.

Mellette kövér asszonyság szuszogott, bizonyára lányos mama. Büszkén dagadozott le róla a jólét. Függsőjének drágakövén vérpiros tűzbe olvadt a csillárok vakító, fehér fénye. Kezében duzzadó táská.

— Istenkém, ha ilyen gazdag lenne az én anyukám — sóhajtotta búsan Pierett. Butor, kelengye nem késleltetné az esküvőt. De így, amit keres, oda kell adnia anyjának kosztra, lakásra...

Ami azután történt, mint csúnya, rossz álmot, sohasem felejt el Pierett. A kövér asszonyság fölkel székéről. Valószínűleg kedves ismerőst fedezett fel a terem távolabbi részében. Pierett véletlenül a székre pillantott, melyen kényelmes önfeladtságban terpeszkedett a táská.

Nagyott döbbant a szíve.

Körülnézett... mindenki táncolt, vagy beszélgetett. Csak ki kell nyujtania kezét, hogy az — esküvőt megtarthassák. Izgatottan nézett ismét körül... senki sem figyelt rá.

Könnyed mozdulattal a táská után nyúlt és kísétált a tereméből.

Az ajtóban Janival találkozott.

— Hozza a kabátomat... ne kérdezzen most... az úton mindent megmagyarázok — szólt halkán és szemei különös tűzben égtek.

Jani szolgálatkészen hozta a kabátokat. Kértek az uccára, kocsiába ültek s már elhagyták a fényes főteret, Pierett még vissza-visszanézett, mintha attól tartana, hogy valaki nyomon követi őt.

— Az Isten szerelmére, szóljon, mi történt? — faggatta a fiú egészen megütközve a lány viselkedésén.

Pierett szó nélkül eléje tartotta a táskát, ezután halk, remegő hangon mondta:

— Magáért... magunkért tettem... a mi esküvőnkért... zokogva borult a fiatalember vállára.

A kocsi megállt. Leszálltak. Jani pénzt adott a kocsisnak. Megvárták, míg eldöcög a rozoga jármű. Majd az uccai villanylámpa alatt Jani kinyitotta a táskát.

Egyik rekeszében puder doboz, rúzs, parfóm, zsebkenődő. A másikban kis pénztárcában száztizenhat lei. Középuított személyazonossági-igazolvány, ügyvédi felszólítás, papírzacsokban savanyu cukorka.

Pierettnek ismét megeredtek a könnyei.

— Nem félt, hogy rajtacsípi? — kérdezte Jani szomorúan. Milyen szégyen, skandalum lett volna belőle: rendőrség, börtön száztizenhat lei miatt.

A lány hangosan felzokogott. Jani megsajnálta.

— No ne sírjon. Holnap reggel a táskát visszaküldöm a kövér asszonyságnak. Ilyesmit többé nem szabad tennie.

Többé nem táncolt Pierett, de Pieró sem. Három hónap múlva megtartották esküvőjüket. Boldogságuk fészékben esténként Jani ujságot olvasott, Julis pedig harisnyát stopolt és... és álmodozott az eljövendő babuciról... de a táskát a száztizenhat lejjel sohasem felejtette el.

Lukullusz lakomája.

Rokefellernek, vagy Morgannak hívták-e a modern Lukulluszt — igazán nem tudnám megmondani. Nem is fontos. Nevezzük egyszerűen Lukullusznak, aki ép most küldte szét meghívóit farsangi ünnepélyére. A meghívottak közül számottevő milliárdos egy sem hiányzott, s Lukullusz előre ör-

vendett zseniális ötletének, mely szerint a pompásnak ígérkező mulatság nyílt tengeren, luxushajójában fog lezajlani.

A kitűzött időben a lámpionokkal díszített hajó föl-szedte horgonyát s elindult nyílt tenger felé, hogy a dollár-hegyek tulajdonosai egy éjszakára kizökkenjenek megszo-kottságukból.

Lukullusz, aki vagyont költött erre a kizökkenésre, nem egészen önzetlenül rendezte meg ezt a farsangi komédiát. Sokkal ravaszabb róka volt, semhogy százezerdollárokat dobjon a tengerbe minden igaz ok nélkül. Miss Thompson kezére áhitozott és bőkezűségével akarta maga felé hajlítani a milliárdos kisasszony szívét.

A hajó lassan úszott a sima tengeren. A zenekar in-dulót játszott és a kabinokból estélyhez öltözött urak és höl-gyek siettek a bálteremmé átalakított ebédlőbe.

Trösztök és kartellek koronázatlan fejedelmei mohó él-vezettel merültek el a mulatozásba, míg az órák észrevétle-nül suhantak egymásután.

Éjfélkor elhallgatott a zene, vacsorát szolgáltak fel: valóban lukulluszi lakomát, mindazt, amit a szakácművészet mai fejlettsége remekelhet. A leginyencebb falatok mellé ter-mészetesen a legtüzesebb borok kerültek.

— Ej, ez a Lukullusz ért hozzá, hogyan lássa el ven-dégeit — szól Thompson mama és intett leányának, hogy kedvesebben fogadja a pénzarisztokrata közeledését.

Lukullusz is elérkezettnek látta az időt, hogy a lány-nal bizalmasabban beszélgessen.

— Végtelenül boldog lennék, ha meghallgatna Dolly.

— Szívesen hallgatom — válaszolt a lány s Lukullusz úgy érezte, hogy ez a hang sokkal melegebb annál, amit eddig vele szemben használt.

— Kérem, hallgasson meg Dolly — ismételte Lukul-lusz — szeretem magát és ha feleségem lenne...

E pillanatban megrázkódott a hajó. Tányérok, poharak csörömpölve hulltak le az asztalról.

Az arcokon rémületté fagyott a mosoly.

Lukullusz igyekezett megnyugtatni vendégeit:

— Mentőcsónakokról gondoskodtam. De felhívjuk a kikötőparancsnokságot is, hogy mentőhajót indítson útnak.

A társaság némileg lecsöndesült. Lukullusz kisietett, hogy a kapitánnyal megbeszélje a teendőket. Amint kinyitotta a folyósó ajtaját, a szélroham mellbelökte. Nagy erőfeszítésébe került, míg elérte a parancsnoki hidat.

— Mi történt? — kiáltott a kapitányra.

— Vihar! — ordította az és tovább osztogatta a parancsokat. Leállítani a gépeket! Vészjeleket leadni!

A tenger harsogott. Gondolni sem lehetett a mentőcsónakokra.

Mire Lukullusz visszatért az ebédlőbe, már a villamos világítás is felmondta a szolgálatot. A kitört pánikban némelyek imádkoztak, mások őrjöngtek. A hajó bordáit hullámöklök döngették, a szirénák kísértetiesen búgtak.

— Nincs menekvés — ordította valaki. — A rettenetes viharban a kikötő hajói nem jöhetnek segítségünkre.

Lukullusz Dolly hangját hallotta felsikoltani:

— Mentsék meg az életemet! Élni szeretnék!

— Élni, élni ki ne szeretne még — mormogta Lukullusz. Az emberek tébolyodottan tépték ruháikat...

A vihar amilyen hirtelen jött, ép oly hirtelen lecsöndesült. A legénység rendbehozta a gépeket, helyreállította a világítást... Lassan vánszorogva, mint akit alaposan helybenhagytak, megindult a hajó a kikötő felé...

A megszűnt veszély visszarajzolta a régi arcvonásokat s a zenekar rázendített egy divatos tangóra.

S nem gondoltak arra, hogy nemcsak a tengeren vannak viharok...

A virágáros fiú.

Moziból kijövet élémbotlik egy négyéves fiucska. Formátlan viaszvirágokat kínál:

— Bácsi kérem, vegye meg.

Szó nélkül tovább megyek, de a fiucska nem tágit.

— Bácsi kérem, vegye meg. Nincs otthon kenyérünk, két nap óta semmit sem ettem.

Megálltam. A kis emberke alig látszott ki a földből. Vézna karjával felémnyujtotta a viaszvirágokat. Sápadt arcát szederjesre csipkedte a februári este.

Nem hazudik — az volt a benyomásom és részvétellel fordultam a kis öreg felé.

— Akarsz-e vacsorázni? — kérdeztem.

A gyerekek felcsillant a szeme.

Bevittem egy bodegába s ennivalót vettem neki. Jó-izüen falatozott.

— Hány testvérkéd van még otthon?

— Kettő. Jóska és Gizi.

A lecsillapított éhség közlékennyé tette.

— Ok is virágot árulnak.

— Aztán mennyi pénzt visztek haza esténként?

— Mikor, milyen az üzlet — felelte koravén komolysággal. Ha jól megy, Jóska száz leit is kiárul. Gizi sem sokkal kevesebbet visz haza. Én negyven-ötven lejt.

Lenyelte az utolsó falatot.

— No kis öreg, most hazakisérlek.

— Nem lehet. Még el kell adnom a virágokat.

— Megveszem, ha olcsón adod.

— Mind?

— Mind.

— Nem bánom, adjon száz lejt érte.

— Itt van. Tedd jó helyre a pénzt. Most aztán gyereünk. Látni akarom, hol lakol.

A fiucska megszeppent. Bátortalanul tipegett mellettem.

— Mi nagyon messze lakunk ám...a repülő hidon túl.

— Nem baj fiacskám. Nagyon szép az este s szeretek sétálni.

Nem értette szavaimat. Neki egyformák voltak az esték: örömtelenek, robotosak. A kávéházakat, éttermeket járta, mozik és színházak előcsarnokait. Mikor átmentünk a repülőhidon, hirtelen elkezdett pityeregni.

— Detektív bácsi, mit akar, én nem tettem semmi rosszat, engedjen el.

Elnevettem magam.

— Nem vagyok én detektív, te csacsi; semmiféle nációm se volt az.

— Hát akkor mit akar nálunk?

— Csak megnézem, hol lakol, ki az apád, ki az anyád?

— Ilyenkor édesapám már holtrészeg, ugysem beszélhet velem.

A helyzet kitisztult előttem. A torkomat keserű érzés fojtogatta.

— Isten megáldjon fiacskám. Nem megyek tovább. Vigyázz a pénzedre.

— Hát a virágokat nem viszi el? — kérdezte.

— Nem. Holnap este megint eladhatod.

Sietve indultam a város felé. A repülőhídról visszaneéztem. A fiucska lassan jött utánam, mégegyszer eladni a virágjait, míg otthon az apja holtrészegen horkol az ágyon.

A Krisztus-hordozó.

A fiatalja talán nem mind, de nagyon sokan jól emlékeznek még Bedő Lacira. Hogyne emlékeznének? Nem lehet szálas, délceg alakját könnyen elfelejteni. Minden esztendőben feltámadáskor ő vitte a Krisztusszobrot a körmenetben.

Az ő kezében meg se rezzent, nemhogy megbillent volna a nehéz szobor, mintha hozzá nőtt volna, csak a két lábával lépegetett lassu méltósággal.

Lett is nagy tanakodás, mikor Bedő Laci elment a háboruba. Ki vigye a Krisztus-szobrot? Próbálkoztak Nagy Péterrel. Feleúton el kellett venni tőle, nem birta. Kömöcs Pál pedig majdnem felbukott a drága szoborral.

Dehát Bedő Laci sem ülhetett itthon, mikor minden épkézláb férfiembert a harctérre parancsoltak.

A többiek jövägettek haza szabadságra, ki egészségesen, ki sebesülten, csak Bedő Laci nem jött. Fogságba esett — mondták. Nem jött a háboru végén, még azután se.

Szegény Bedőné anyai szive felemésztődött a nagy várakozásban. Valaki azt mondta neki, hogy nyolcezer kilométerre van a fogolytábor, ahol Laci eszi a muszka rabkenyeret. Nem könnyü onnan visszatérni, különösen annak, akinek kevés az útiköltsége.

*

Nemrég aztán hazajött... A szálas, délceg Bedő Laci helyett hajlott hátú, bizonytalan lépésü, réveteg nézésü Bedő László.

Nem egyedül jött. Asszonyt hozott, meg fiu gyereket.

Nagyon szerethette ez a nefelejcskék szemü, muszka asszony Bedő Lászlót, hogy onnan a világ végéről eljött vele ide, elszakadt családjától, szülőföldjétől... hogy új fészket rakjon, új hazát keressen.

— Nem hordozza ez már Krisztust — sajnálkoztak a községbeliek.

Igazuk volt. Nemcsak a háta hajlott meg Bedő Lászlónak, de lelkében is eltávolodott Istentől. Talán az a fogolytábor pusztította ki gyermeki áhitatát. Gyülhettek a hivek a feltámadás szép ünnepére, lengedezhettek a Szűzanyás lobogók, vihette, aki akarta a feltámadt Krisztus hófehér szobrát — arra felé se nézett.

Nem kocsmázott, nem duhajkodott. Csendesesen éldegélt, dolgozgatott is miegymást, csak épen a templomot kerülte.

A muszka asszony eleget búsult emiatt és azon fáradozott, hogy urát kibékítse Istennel.

— Édes uram — kérlelte — hát mi ketten sohasem megyünk a mi szép templomunkba, sohasem adunk hálát együttesen Istennek, hogy a háboru borzalmaiból ép bőrrel ki-menekített? Nem kérünk áldást kicsi családunkra... soha... soha?

Bedő László unottan bámult a semmibe.

— Minek... — legyintett a kezével.

Egyszer aztán... éppen husvét szombatján történt..

Ünnepre készült minden. Vidám szellő cibálta a fák rügyező ágait: Ébredjetek, elmúlt a tél, itt a tavasz! Zöldelt a határ, mosolygott az ég. És az emberek szívében a husvét öröme állelujázott.

A nefelejcskék szemü asszony szeliden hívta urát:

— Menjünk el uracskám a feltámadásra. Nézzük meg, ki viszi a Megváltó szobrát, amit legénykorodban mindig te vittél.

— Menjünk — egyezett bele Bedő László közömbösen.

Amikor kiértek a templomtérre, ép akkor indult el a körmenet, élén a zászlókkal. Zugtak a harangok szakadatlanul, csengtek a csengők csillingelve és zengett az örömének a hivek ajkán.

A muszka asszony alig birt a szívével, úgy zakatolt. Vajjon most, most kibékül-e Istenével az ő embere, s kegyelmes lesz hozzá az Ur, kihez olyan rég nem közeledett egy lépést se?

Karjával átölelte férjét. Ugy beszélt hozzá.

— Nézd csak, látod-e, ki viszi Krisztust?

Bedő László arcán előmlött a csodálkozás pirja.

— Menjünk közelebb — mondta izgatottan, mintha nem hinne a tulajdon két szemének, Lackó lenne az?

Igenis. Lackó, az ő fia, a tizenhatodik évébe kamaszkodó legényke lépdél ép olyan lassu méltósággal, mint annak idején az apja, meg se rezzen a kezében a drága, nehéz szobor. Könnyesen nézik a hivek is a magyar törzsbe oltott muszka hajtást, a megfiatalodott Bedő Lacit...

Könny lepi el a Bedő László szemét is.

Már elhaladt előtte a fia... most fehérruhás lánykák szórják a virágszirmot a Legszentebb útjára.

Bedő László is letérdel és megtért lelkéből felujjong az ének:

Feltámadt Krisztus e napon...

Elásott kincsek.

Cserge Péter és Biró Tamás jó szomszédok igen-igen nagy barátságban és zavartalan békességben éldegéltek a mai körmönfont világban. Átjárogattak egymáshoz. Ügyes-bajos dolgokban szomszédi jótanács nélkül egyikük sem maradt. Testvérek között se csörgedezhetett volna vidámabban a megértés és egymásbecsülés patakja, mint a két jó szomszéd között.

Egyszer azonban ezt az irigylésre méltó állapotot is kikezdte a mulandóság férgé, melynek képében Hamzsáné, az öreg cigányasszony ráfogatta a jó szomszédtságot.

Hamzsáné bejáratos volt Csergékéhez. Májorsággal, tojással, zöldséggel kereskedett, s bizony nagy utat kellett megtennie falujától a városig néhány leu haszonért. De hát ha otthon csücsül, még ez a néhány leu sem üti a markát. No meg a Csergéné áldott jó asszony. Mindig megebédezteti egy kis ételmaradékkal.

— Nácságá kirem sipen — mondta egy ilyen ételmaradékos alkalommal — sólnik válámit, há meg nem sirteném.

— Dehogy sértődöm, Hamzsáné, mondja csak bátran.

— Vegyik meg instálom á dárábocská fődet á Biró somsidtól, úgyis idekivánczik áz, ázzál á sip nágy diófával, ott az udvár keritise mellett.

— Minek az nekünk, Hamzsáné?

— Könyörgöm, vegyik meg instálom. — Közelebb húzódott Csergénéhez s csak suttogva mondta tovább.

— Á diófá álátt pinzs ván elásvá, sok pinzs.

Csergéné felkacagott.

— Az már igaz, hogy a cigány népség minden fa árnyékában ásott kincset keres. Aztán miből gondolja Hamzsáné?

— Nem gondolom, nácsága kirem, de bizonyosán tudom. Amit az öreg Hámzsáné megálmodik, az sent igazs, akár a tisztelendő úr prédikációs beside.

Csergéné azon este elújságolta az urának, amit a cigánynétől hallott. Az ember is jókat kacagott rajta.

— Ostoba beszéd. Így akar Hamzsáné hozzánk egészen beférkőzni. Honnan tudná ő, hogy a szomszéd diófája alatt mi rejtőzik?

Következő vasárnap délután mégis szóbahozta Biróék-nál a dolgot.

— Az a két lépés szélességű földszalagocska az én udvaromhoz kívánkozik, te Tamás. Marad még neked elég tágasság.

— Jó pénzért kívánkozhatik Péter — kapott a szón Biró Tamás, merthogy azzal a jó pénzzel megszabadulhatna adósságától, ami akárhogy is konvertálják, mégis csak adósság. Vissza kell fizetni azt.

— Megvenném, ha megegyeznénk illő áron.

Minek szaporitnám a szót, a vásárt a két szomszéd hamarosan nyélbe ütötte. A kerítést két lépéssel odébb tolták s a szép nagy diófa a Csergének udvarán díszelgett, egyikét ágával a szomszéd udvarra hajolva, mintha régi helyét keresné.

Hamzsáné bőbeszédűen előadta, hogyan juthatnak az elásott kincssel teli üst birtokába:

— Sent Mihál nap utáni pinteken éjfélkor a diófa mellett gyengén sujra földbe az ásut a téns úr, s ámerre az ású nyele billen, ára kezdjen ásni.

Csergének megfogadták, hogy úgy lesz. Hamzsánének volt esze, hogy az ásást Szent Mihály napja utáni péntekre tanácsolta, mert addig fél esztendőnél több időnek is el kell telni. Ez idő alatt bőségesen kiélvezte a nyomra vezetőnek kijáró jutalmat, úgy harácsolta a sonkákat, a szalonna oldalokat, mintha Csergének már félmázsa aranypénzt találtak volna a szép diófa árnyékában.

Itt kezdődött el a baj. Biróék megneszelték a dolgot,

hogy miért epekedett Péter szomszéd a földszalagocskára és miért ment olyan simán a vásár. A diófáért, vagyis a diófa alá eldugdosott kincsekért lett szük egyszerre a Cserge Péter udvara. Ezt nem várták a szomszédától. Hiszen ha már a kincs tényleg ott van, miért ne felezhették volna illendőképben. Miért kellett alattomban kiráncigálni a kezükből?

Biróné asszony fütötte békésebb hajlamú ura indulatját, aki azt hangoztatta, hogy egy árva szó sem igaz a cigányné meséjéből, de ha igaz is lenne, nincs áldás az eképp szerzett vagynon.

— Nincsen-e? — pattant fel Biróné. — A mi gyermekeinknek nem esne jól a könnyebb életmód? Azok csak turják a földet, mert az apjuk nagy éhletlenül elszalasztotta a kinálkozó szerencsét. Tudd meg Tamás, hogy nem hagyom annyiban.

Nem is hagyta.

— Péter szomszéd, hiba van a vásár körül, pedzette mindjárt a témát a legközelebbi találkozáskor.

— Ugyan mi hiba lenne szomszédasszony — kérdezte meghökkenve Cserge Péter.

A diófa...

— Nó-nó, úgy-úgy. A diófát sajnálja hát.

— Úgy bizony. Sajnálhatom. Boldogult nagyapám ültette oda. Azt a fát nem adom senki emberfiának.

— Hiszen már nem is adhatja, mert nem a szomszédasszonyé, hanem az én törvényes tulajdonom.

— Lehet, hogy törvényes tulajdona, de ha szép szerével nem adja vissza, visszaperelem, vissza én.

— Perelje, ha tudja, ha talál rá paragrafust.

Igy keseredett meg a jó szomszédtság. És kezdődött el a mindennapos összezördülés, perpatvar, végül a pereskedés egy öreg diófa miatt, melynek árnyékában elásott kincset sejtettek.

Eljöhett Szent Mihály napja, el is mulhatott, a diófához nem közelíthettek Csergék, mert a szomszédék háza népe éjjel-nappal felváltva őrizte a fát, a kerítés mellett leszködvé.

Biróék ügyvédje talált rá paragrafust, hogy a pert megindítsa. Mert azt csak meg kell indítani, megy aztán magától, mint a lavina és az a különös szokása, hogy rendszerint azokat temeti maga alá, akik elindították.

A két szomszéd is ráköltötte utolsó garasát is erre a perre, amit nem ők, hanem a fiskálisok nyertek meg.

Sőt. Hamzsánének is igaza volt... A diófa alatt csakugyan kincs volt elásva: a jószomszédság kineve, amit kár volt megbolygatni... Mert valahogy úgy vagyunk a békességgel is, hogy akkor siránkozunk utána, amikor már elhessegettük magunktól...

Liliomlelkek.

Margit testvér.

Nyulak szigetét is ellepte a hó s a kettészakadt Duna vastag jégtáblákat úsztatott lefelé.

A Boldogasszony kolostor szelid lakói ünnepre készülődtek, a legfőbbéesebb öröm ünnepére: Karácsonyra. Kora reggel már talpon volt mindenki, hogy kiszabott munkájával idejében elkészüljön.

Margit testvér az udvart söpörgette a csikorgó hidegben. A havat lapátolta. Szempillái majdnem összefagytak, újjai meggémeredtek, de föl se vette. Amint elkészült a hótakarítással, fát és vizet hordott a konyhára, majd a főzéshez látott.

Alig mutatta meg arcát a téli nap, a kolostor ájtatos csendje felkavarodott. Megharsant a kürt, mely a királyi család közeledését jelentette.

A fogadó teremben összegyűlt magas vendégeknek sokáig kellett várakozniok, mig Margit testvért rábirták, hogy valamennyire elfogadhatóbb ruhát vegyen magára. Végre ott állt felséges szülei előtt.

— Leányom — szólt a királyi apa — ismered idejövételünk célját. II. Otakár Csehország királya óhajt téged, királyi hajadont, hitese feleségül... Mit határozta?

Minden szem Margitra szegződött, aki e pillanatban alázatosságából fölegyenesedett. Arca átszellemült, hangja keményen, mégis mély rezdüléssel vágott a terem csendjébe...

— Felsőges apám... Ismerem a cseh király nemes szándékát, becsülöm őt, mint ember-testvéreket, mégis azt mondom: Nem...

Halk moraj futott végig a komor falak között.

— Nem — ismételte Margit, IV Béla király hajadon leánya, királyapjának színe előtt. — Értsétek meg és véssétek emlékezetetekbe, hogy Margit testvér Jézus menyasszonya, attól az időtől, amidőn koronás szülei a tatárok ismételt betörése ellen jószándékkal Istennek ajánlották... Ha felséges szüleim visszavonják ez áldozatot, én állom tovább, éltem fogytáig...

Lassan fölengedett a megdöbbenés. Az udvari nép álmélkodva rosszalta Margit testvér rideg visszautasítását... Ellenszegül apja-ura parancsolatjának... Az országra haragítja II. Otakárt... Hiszen nincs miért válogatnia, olyan mint egy kis penészvirág. Eféle megjegyzések kavarohtak a teremben.

IV. Béla elpalástolta felindulását. É kolostort ő építette a Boldogságos tiszteletére és legkisebb lányának lakóhelyül. Amit az Úrnak följajánlott, az maradjon mindvégig az Űristené. A neki adott szót nem jó megmásítani, mert még csak az imént rántotta vissza országát a sir széléről. Hát-ha nem alszik a tatár, csak alkalomra vár.

Komoran, de szívében harag nélkül kelt fel s adott jelt az indulásra.

Elvonult az udvar. Utolsót harsant a kürt.

Margit testvér a konyhába sietett, hogy félbemaradt munkáját elvégezze. Alexandria nővér utánaosont:

— Már azt hittem, hogy nem kell tovább gondoznom a sündisznókat, amiknek bőrét ostornak szánta. Nem jól tette Margit testvér. Szegény apácaként gyötrődni, mikor királyné lehetne...

— Én pedig csak szegény apáca maradok kedves Alexandria nővér...

És amikor elközelgett az este, celláikba széledtek a szerzetesnők Margit testvér besurrant a kápolnába és hálatelt szívvvel rebegette:

— Köszönöm neked Jézusom... Elmondta száznál is többször és mindannyiszor térdreborult. A hideg kövön fel-

sebzett a térde, mely már ezerszer is megroggyant a királyi vőlegény előtt.

Azután fölegyenesedett, az oltárszekrényhez lépett, kinyitotta, kivette az áldoztató kelyhet, hogy egy pillanatig szemtől szemben imádjá a Legszentebbet, majd letette az oltár fehér asztalára s úgy imádkozott. Nem vette észre, hogy Jolánta testvér, a sekrestyés mögötte áll és látja, amint fény gyúlt ki homlokán, amely nemsokára egész fejét körülragyogta.

— Testvér, tűz van a fejedben — kiáltotta Jolánta soror.

Margit szótlánul összeesett és úgy fekvék a templom hideg kővén, mintha meghalt volna. Körülötte sötétpirosra alvadt meg szűztiszta vére...

Midőn az értesített Olimpia főnöknő Margit testvérhez érkezett, már ismét talpon állott és mintha nem történt volna semmi, megindult a konyha felé, hogy az edényeket elmosogassa.

— Miért okozol nekünk szomorúságot — kérdezte a főnöknő.

— Kérlek, hagyjátok tennem ezt — válaszolt Margit testvér — ennél szebb karácsonyt nem kívánok magamnak. Jézussal együtt lehettem...

Igy nyílt ki bimbóból égő piros rózsává, a krisztusi szeretet rózsájává boldog Margit ezelőtt hétszáz évvel a nyulak szigeti kolostor falai között...

A gyűrű.

A vadász fáradtan, kedvetlenül ballagott a fenyves sűrűjében. Az évszázados fák hűvös árnyékot ernyőztek föléje, de hiába keresett üditő forrást, hogy tikkasztó szomját eloltsa.

Vadászszerencséje is cserben hagyta. Mintha kiveszett volna a környék legutolsó őzikéje is, csak hollófiak veszedtek a fészekölben. Lesz mit hallania gazdájától, a gróftól, hogy ismét üres tarisznyával állit haza.

Amint ekép töprengett, kalyibaféléhez ért. Alighanem valamelyik gyökérrágó remete tanyája lehet — gondolta a

vadász. Csalódott. Az erdei kunyhó ágakból összetákolt ajtaján középkorú nő lépett ki, de nyomban visszahúzódott, amint az idegent megpillantotta.

— Jó asszony — szólta a vadász — egy korty vízzel enyhítsd meg szomjuságomat.

Az asszony kihozta korsóját és szó nélkül odakinálta az idegennek, akit meglepett a kopott, rongyos ruhájú nő arcának szelid szépsége.

— Istenemre, ha a mi jó úrnőnk, a gróf úr felesége még élne, azt mondanám, hogy ő az. Már pedig tisztára lehetetlen. Tizenhatszor rázta meg télapó szakállát azóta, hogy... Uram, bocsáss meg a vétkezőknek... hogy felgerjedt indulatában a gróf a vár erkélyéről a mélységbe taszította... tulajdon hitvestársát...

Az asszony szeliden mosolygott, kissé fölegyenesedett. Tizenhat év szenvedése, nyomorusága megőrölte testét, ruháját elmálasztotta, de arcának szelid szépségén nem hagyott nyomot.

— Urnőm, asszonyom — kiáltott fel a vadász és a nő lábai elé borult — szólj, hogy szemeim nem tévednek, tégy bizonyosságot, hogy nem lettem csalóka káprázat rabja, engedd meg, hogy én vigyem hírül a léleksimogató örömet, hogy Toggenburg asszonya él... él, nem roncsolta szét testét a sziklafögu szakadék haláltorkában...

* * *

Henrik gróf nyomban fölkereste holtján vélt asszonyát és eléje borulva bocsánatért esedezett. Itha szeliden simogatta férje őszbecsavarodó haját.

— A féktelen indulat perceiben nem hallgattál meg, Henrik. Elmondom hát, mi történt azon a verőfényes, szomorú délelőttön. Az erkélyen ültem és jegygyűrűmmel játszadoztam, néztem, mint csillog benne a drágakő a nap tüzeiben. Hirtelen valaki behívott a szobába, s amikor visszatértem, a gyűrűt seholsem találtam; pedig emlékeztem, hogy az erkélyen hagytam. Amint tudod, a holló kedveli a fényes, csillogó tárgyakat s távollétemben ellopta a gyűrűt, hogy fió-

káinak örömet szerezzen. Nemsokáig gyönyörködhetett a hollófamilia zsákmányában, mert szegény Kunó, a szolgám megtalálta a fészekben... óh honnan sejtette volna, hogy az én gyűrűmet és halálos ítéletét találta meg. Ártatlanul kérekedett szolgatársai előtt a talált kinccsel, míg Domenico nálad hazug rágalmaival bevádolta...

Henrik gróf két kezébe temette arcát.

— És te ló farkához köttetted a szerencsétlent, hurcoltattad, vonszoltattad, amíg csak élet volt benne... Imádkoztam és amíg élek imádkozom érted, Henrik, hogy szörnyű vételkedet Isten megbocsássa... Azután rám került a sor. Féktelen dühödben, mint becstelen rongyot, az erkélyhez cipeltél és ledobtál a tátongó mélybe...

Hangos zokogás szakította félbe a grófné megrázó szavait.

— Bocsáss meg Ithám — esdekelt a férj — térj vissza váramba, hogy jóvátehessem gonoszságomat.

— Én már rég megbocsátottam, Henrik, de életemet annak ajándékoztam, aki meghallotta halálsikoltásomat és nem engedte, hogy alaptalan bosszud beteljesüljön. Az erdő lakója lettem. Az évszázados fenyők vigasztalták szomorúságomat, gyógyították szívem fájó sebét, lettek meghitt barátaim. Jó itt nekem, Henrik. Nézd itt, e fa tövében végzem imáimat... és az erdő azt súgja nekem, hogy nem hiába... hogy irgalmas lesz hozzád... az élet és halál egyetlen Ura... Menj Henrik, én imádkozni fogok, hogy a büntudat mardosó vádját megnyihitse a bűnösök menedéke.

Az erdő lakóját Szent Itha néven tiszteli az egyház s akkor élt, amikor La Verna hegyén himnuszos ajkkal énekelt a hit dalos pacsirtája, Francesco testvér...

A királyfi halála.

Halálos sebével mint kettétört liliom feküdt a pelyhes ágyon. A meghökkent halál maga is visszaborzadt attól, amit tenni készült: kioltani a viruló dalia életét.

Szombat volt és a fehér rózsza, melynek égő szirmai suttozták egykor az égi üzenetet, hogy a szűz tisztaság leg-

kedvesebb az Úr előtt, különös fényben lángolt és csodás illattal töltötte be a szobát.

Az ágy körül Isten akaratában nyugvó szomorúsággal ültek a szent király, a koronás anya, a feleség, akinek csókolatlan szűz homlokára készítették már az özvegyi fátyolt. Ott ült szent fájdalommal Csanád püspöke, Gellért barát, aki az erények és tudományok biztos utjára vezette a királyfit. És ott ültek végül néhányan a főurak közül, az ország nagyjai, akik a trón örökösét siratták, a legméltóbb utódot a hallal viaskodó ifju hercegenben.

Másnapra volt kitűzve a koronázás fényes ünnepe, midőn az ország gyepölőjét István kezéből Imre vette volna át.

A bölcs apának eszébe villantak a gondos intelmek, melyekkel méltóvá akarta tenni utódját a fiatal ország kormányzására. Mily előrelátással intette egykor fiát: „Gyermek vagy, édes kicsi szolgám, pelyhes ágy lakója. Hadakban, munkában még járatlan vagy. De itt az ideje, ne ölelgesd mindig a puha párnát, amely elkényeztet és tunyává tesz. Pedig a tunyaság a férfiasság elvesztegetésével jár és a gonoszság melegágya az. Mostantól fogva már keményebben kell veled bánni, hogy elméd figyelni tanuljon tanításomra. Lássunk tehát a munkához.“

Szót ez az intelem Imre herceghez, aki éjeken át imádkozott és ruhája alatt vezeklő övet hordott, s tökéletes volt Istennek tetsző tisztaságban. „Hallgasd szerelmes fiam a te atyád bölcsességét és a te anyád oktatását el ne hagyjad, hogy kedves ékessége legyen a te fejednek és megsokasuljanak életed esztendei.“

Könny buggyant ki az ősz király szemeiből. Ime vége az esztendők számának. Rövid napok elemésztették hosszú évek reménységeit. És megelevenült lelkében még egyszer a szörnyű vég.

Az udvari vadászat bevezetője volt a fényes ünnepnek, mikor az ország trónja gazdát cserél.

Ott lovagolt a daliás királyfi az erdő fái között fele-

ségével, Ilona lengyel királykisasszonnyal. Mellettük a kedvenc kopókat vezették pórázon.

Egyszercsak, mintha a földből bujt volna elő, öreg anyóka toppant eléjük. Imre hirtelen visszarántotta lovát, s kíváncsian kérdezte:

— Mit akarsz jó asszony?

— Uram — királyom vitéz fia, — térj vissza, lépést se tégy tovább. Nagy veszedelem fenyeget téged királyi levente. Különös álmod láttam az éjjel, ne vedd meg gyarló elmém tanácsát. Fordulj vissza, mig nem késő...

— Veszély fenyeget? — kérdezte nevetve a herceg. — A mi szent vallásunk szerint a Gondviselés keze pihen rajtunk. Az ő tudta nélkül hajunk szála sem görbülhet meg. Nyugodj meg jó asszony és eressz utunkra minket.

— Ne menj, kérlek, könyörgöm. Nagy időket láttam és az én álmaim beteltek. Az éjjel ott láttalak az erdő tisztásán vérbe fagyva, élettelenül... vitéz királyfi, térj vissza atyád házába...

— Karom erős, a kardom éles és életem Isten kezében vagyon, ne tartóztass hát jó asszony, főúri társainktól már is messze elmaradoztam.

A kürtszó valóban alig hallszott s a töpörödött anyóka könnyes szemmel állt félre az utból, hogy utat engedjen a fenséges párnak.

Alig tettek nyillövésnyi utat, a paripák felhorkantak, a kopók szabadulni igyekeztek kötelékeiktől és dühösen csaholtak. Vadkan bődulás verte fel az erdő csendjét.

Imre leugrott a lováról s megindult abban az irányban, ahonnan a közelgő vad törtetését hallotta.

Ilona hercegasszony szorongó sejtéssel nézett férje után. Az öreg anyó jóslata csengett fülében. Azután nem látott mást, mint lebukó férjét és a véresen elrohanó vadállatot.

Leugrott lováról és éles sikoltással szaladt a tisztásra, ahol a királyfi rózsaszín mentéjére ömlött a piros vér. De férje még élt és halk szavai megnyugtatták.

— Nem fáj... majd meggyógyul... kedves...

Kitörülte szeméből a könnyet Ilona hercegné, bekötözte a sebet s akkor már gyülekeztek mindenünnen a vadászársak.

Megrendülve állták körül szerencsétlenül járt urukat, majd vállukra vették és megindultak a vár felé, hogyha van még segítség a királyfi számára, segítsenek rajta az orvosok, mentsek meg drága életét.

Hetedik napja feküdt Imre herceg halálos ágyán. Hős lélekkel viselte szenvedéseit és vigasztalta környezetét.

— Isten akarta így — suttozta mosolyogva, majd mindenkitől elbúcsuzott. Végül szeme kirévedt az ablakon:

— Isten veled szép ifju országom, amit a kard szerzett, azt védje a kereszt mindörökké. Ámen.

És a fehér rózsza különös fényben lángolt és csodás illattal töltötte be a szobát. S az első királyfi ágyához leszállt az angyalsereg, hogy liliomlelkét fölkeresse az örökkévalóságba.

Másnap temetésre kondultak Fehérvár harangjai...

Örvényszélen.

Az irodában kattogott az írógép, berregett a telefon, üzletfelek jöttek-mentek. A lecsökkentett számú tisztviselők alig győzték a munkát.

Szürke legényember kopogott be az ajtón. Sápadt arcáról, kopott ruhájáról leritt, hogy mi járatban van.

— Munkát kérnék... bármilyet... szeretnék valamicskét keresni... két napja nincs kenyér a háznál...

Részvétellel nézték a kopott emberkét, akiben még van vállalkozó szellem, végigkilincselni az uccákat, házakat, elviselni a közönyös arcvonásokat, az elutasító vállvonogatásokat és beérni, odébbállani rideg feleletekkel.

Magdában, a pénztáros kisasszonyban megborzongtak a szavak: két napja nincs kenyér a háznál. Bizonyára beteg feleség, apró gyerekek várnak otthon éhségcsillapító kenyérdarabkára. Várják, hogy ez a sápadt, kopott alak valahol munkát találjon, hogy valahol csoda történjen, valahol kinyiljon egy szívajtó, melyen át kinyuljon feléjük a könyörület keze.

Odaszólt a főkönyvelőnek:

— A szekrényzárát megcsinálhatná. S feleletet sem várva kérdezte a kopott emberkétől:

— Ért a lakatos mesterséghez?

— Értek, kérem szépen. Olcsón megcsinálom — csilant fel szemében a kenyérkereset lehetősége.

A főkönyvelő idegesen dobolt ceruzájával az íróasztalon és rekedten, alig hallhatóan válaszolt Magdának.

— Ha elromlott a szekrényzár, hívassa el az öreg Marci bácsit, a házi lakatost, ne álljon szóba minden jött-menttel.

— Ez nem jött-ment, Halmos úr — védte a kopott emberkét Magda — két napja nincs kenyérük a háznál.

Halmos úr vállat vont.

— Negyven millió ember sóhajtja, nyögi ma ugyanezt: nincs kenyér. Naponta tizen-huszan ugyanezzel kopognak be ide. Mit tehetünk ez ellen? Meg aztán tudhatjuk-e, hogy ki-ben mi lakozik. Beállit ide a legsavanyubb ábrázattal, kikémleli a helyet és ma vagy holnap megfurja a kasszát.

— Nem, nem, ez lehetetlen. Sokkal becsületesebbnek látszik. És két nap óta nincs kenyerük, sem neki, sem hozzátartozóinak. Halmos úr, tegyük próbára. Mondjuk azt neki, hogy jöjjön délután, most nem érünk rá. Délután megcsináltatjuk vele az elromlott zárat. Ha eljön, akkor bizonyára becsületes ember, aki dolgozni akar. Akkor tényleg nem ő az oka, hogy két nap óta éheznek... Jó?

— Ahogy gondolja, nekem mindegy — szól Halmos úr s máris beletemetkezett a folyószámla könyvbe.

Magda délutánra tényleg odarendelte a sápadt emberkét. De azután sem ment ki a dolog a fejéből. Hátha az ő nagy részvétét tényleg valami csirkefogóra pazarolta, aki — ha el is jön — alaposan szemügyre veszi munkaközben a helységet és akaratlanul is előidézője lehet légyszívűségével annak, hogy ez a szánalmas alak ide betörjön. Őt fogják okolni, felelősségre vonni, ha valami történik.

Pedig úgy szeretne segíteni a beteg asszonyon, az éhes gyerekeken. Meg is tenné, ha sok pénze volna, ha folyton csökkenő fizetésére nem szorulna rá az ő családja is.

* * *

Délután a kopott ember egyenesen a pénztár felé tartott.

— Elvégezném azt a kis munkát, kezit csókolom.

Magda zavartan állott fel.

— Jó ember, nagyon sajnálom, hogy ide fárasztottam, de a szekrényben oly kevésbé értékes holmit tartunk, hogy szükségtelen megjavíttatnunk rajta a zárat. Fölirom a címét s ha alkalomadtán munka adódik, értesíteni fogom.

Kisebb pénzdarabot csúsztatott a férfi kezébe.

— Addig is tegye el ezt a pénzt. Vegyen egy kis enni-valót. Majd értesíteni fogom.

A kopott emberke elkészönt és csalódottan botorkált ki az irodából. Nem alamizsnát akart. Dolgozni szeretett volna. Talán meg is érezte, hogy a zárra szükség van, csak hogy nem akarják vele megjavíttatni. Nem bízzák rá. A kisasszony áldott lélek lehet, nem is rajta mulott, hogy elesett a munkától.

De mit ér, az áldott lelkek sajnálkozásából még senki sem vásárolt fehér cipőt. És mi lesz a két gyerek kétnapos éhségével.

Mi lesz az asszony egyre gyöngülő erejével.

Tovább kilincselte. Egy-két leu csusszant a markába nagy ritkán. Koldusalamizsna munkáltatás helyett.

Közben irigy pillantással méregette a kirakatokban felhalmozott élelmiszert. A szépen gömlyített, kövéresszélű sonkát, az eleven pirosan kínálkozó szalámit, a retek és hagymacsomókat.

Ha csak egy estére jóllakathatná eféle jókkal asszonyát és gyermekeit. Egyetlen estére. Jóllakottan, elégedetten hajtana álomra fejét nyomorgó kis családjá. Talán könnyebben bírná a következő napok étlenségét.

* * *

Szürkület borult a városra, mikor a kopott emberke hazafelé botorkált. A külvárosi ucca már néptelenedett. Megmegállt, mintha várna valamit, valakit. Maga sem tudott számot adni érzéseiről, de mélységes szomorúsága mellé egy kis gyűlölet is lopakodott belsejébe.

Mert hát az mégis csak igaz, hogy akinek nem fáj, az nem jajgat; aki nem süppedt bele a nyomoruságba, az könnyen elnéz a szenvedő embersorsok felett.

Nincs szívük az embereknek — tört ki belőle a keserűség.

Női alakot pillantott meg. Kezében táska. Megszédült. Nem látott semmi mást, csak a táskát, amiben pénznek kell lennie. Pénznek, amin vacsorát lehet venni. A nő feléje tartott a járda szélén. Mikor egészen közel ért, a kopott em-

berke neki ugrott és megmarkolta a táskát, hogy kitépje a megrémült nő kezeiből s elszaladjon vele.

De mintha megbénult volna két karja, erőtlenül hanyatlott alá... Jaj, a pénztáros kisasszony... a jó lélek... aki felírta címét és értesíteni fogja... aki pénzt is adott neki... egyedül ő adott a sok irodai alkalmazott közül — és most el akarta rabolni az erszényét...

— Bocsásson meg, kisasszonyka — hadarta — nem akartam, nem is tudom, mi történt velem...

Magda szomoruan hallgatta a bocsánatkérő dadogást. Aztán halkán annyit mondott:

— Ugy látszik, tévedtem, becsületes embernek gondoltam, akinek éhségét csak igaz úton szerzett falat csillapítja. Börtönbe kerülhetett volna ezért a táskáért s családjá hiába várta volna haza. Sok pénzt sejtett benne úgy-e? Ide nézzen hát.

Kinyitotta a táskát és a kopott emberke elé tartotta: a táska üres volt.

Baróti Kata karácsonya.

Sűrű köd ülte meg a völgyet, de még sűrűbb köd ülepedett a lelkekre.

Az udvarházban későn ébredtek. Nemcsoda, hiszen sokáig tartott tegnap a Katalin-napi mulatozás. A cselédség álmosan, immel-ámmal végezte a munkát, de nem sokáig, mert Baróti Pál uram kemény lépései alatt recsegett a tornác, döngött a föld. A szemei pedig úgy villámlottak, mint nyári zivatar idején az elborult ég.

Egyszeriben megserényedett a munka, tudták, hogy ilyenkor nem tréfál az úr. De azt is gyanították, hogy alighanem odabent gyújtották a Baróti uram haragjának a tüzét.

Ezalatt az ebédlőben Kata sürgött-forgott, hogy mire apja visszafordul, készen legyen a reggeli. Ő maga piritott kenyérszeletet a kemence parázsán... hogy azt a másik paraszat oltogassa.

Szó nélkül jött be... máskor megcsókolta lányát, mielőtt asztalhoz ült volna... ma rá se nézett. A lány még inkább sziveskedett.

— Tessék apám... Ne hozzak hideg sültet? Maradt az estéről.

— Nem kell — kongott szárazon a Baróti hangja.

De a lány nem hagyott neki békét. Melléje ült.

— Mi bántja, édesapám? Én haragitottam volna meg?

— Te... Cserzy Jóskát is elűzted a háztól. Pedig a fejedelem kedves hozzá, szép jövő előtt áll... Mi kivetni valót találsz benne?

— Hitehagyott — szólt Kata és szemében felvillant az elszántság. — Hiába kényszerít hozzá apám, soha nem leszek az övé. Aki Istenét megtagadja, az feleségét sem becsüli meg.

Baróti Pált lehütötte a nemvárt válasz.

— Ki mondta neked?

— Ő maga... az este...

Baróti még mindig hitetlenkedett.

— A Cserzyek jó katolikusok, nem pártolhatnak el a régi hittől... Bár most kapok észbe, hogy miért sütött rá az udvar kegyének napsugara.

A leány örömmel nézte az apai szivből elvonuló haragot.

— Azt mondta Jóska, édes apám, hogy elveszik még a templomunkat is az újhitűek. Leveszik tornyáról a keresztet, leszedik oltáraitól a szentképeket és azt a zászlót, amit az én édes jó anyám himzett életében, a szent Szűz képével, elégetik...

Könnyek csillogtak szemében.

Baróti Pál marka ökölbe szorult:

— Ördög fattyu! — mordult fel az öreg — szeretném látni, ki merészel hozzányulni a Márialobogóhoz.

— Nem adjuk a templomot, a templomunkat, mondtam Jóskának, építsenek maguknak, ha kell imádkozó hely. Mi pedig elvesszük, hetykélkedett Jóska. Csak azt próbálják meg — szoltam és hátafordítottam neki. Ez történt tegnap este édesapám. Bocsásson meg, nem tehettem másképp.

— Jól tetted leányom, — békélt meg az öreg és megcsókolta lányának homlokát. — Az én leányom vagy.

Két hét se telt belé, hire futott, hogy jönnek a templomért az újhitűek. A helybeli predikátor házánál nap-nap után tárgyalt a gyülekezet. Staféták mentek, jöttek. Erősen híresztelték, hogy karácsonykor már az ő papjuk fogja hirdetni az ígét. Nem lesz már misézés karácsony szent ünnepén a baróti templomban.

Akkortájt sűrűn cseréltek gazdát a templomok, nemcsoda, ha Baróton is megmozgatták a követ...

Vasárnapra virradt. Szép fehér lepel borította a házak födelét, az utakon vastagon állt a hó.

Még csak a másodikat harangozták, de a templom tele volt. Mindenki megérezte, hogy ezen a napon dől el az Is-

ten házának sorsa. De a templomon kívül is gyűlgetett a kíváncsi nép.

Baróti Kata ott térdepelt az első padban. Imádkozott... hogy ne maradjon Istenháza nélkül Barót katolikus népe.

Egyszercsak megérinti karját a szolgáló:

— Jönnek, instálom!

Baróti Kata fölállt, a Mária lobogót kiemelte a vaskapcsokból, s megindult vele a templomajtó felé. Utána a hivek, mintha körmenetre indulnának.

A prédikátor hiveivel és néhány hivatalos emberrel ott állt a templom előtt.

— Atyámfiak! — szólt kenetes hangon. — Ime itt a nagyságos fejedelem parancsa...

Baróti Kata nem engedte tovább beszélni.

— Leányok, asszonyok, férfiak — kiáltotta, — el akarják venni a templomunkat, ahol apáink, anyáink imádkoztak, tűzbe vetik szent képeinket és ezt a zászlót, a Szűz Anya lobogóját. Ide körém, aki velem tart, aki nem nyugszik ebben meg, aki életét is odaadja szent hitéért. S ha egyedül is maradok, testemmel védem meg templomunkat.

Megmozdult a tömeg, az újhítek bizony kevesen maradtak, de megsem álltak a harmadik faluig. Lehet, hogy kergették is őket, hogy ne kapjanak kedvet a visszatérésre.

A templomban pedig fölzúgott az örvendező szivek hála:

— Téged Isten dicsérünk...

Ott állt diadalmasan a Mária lobogó, melynek himzett selymét szerető pillantással simogatta Baróti Pál.

Mikor karácsony szent ünnepén megkondultak a harangok, Baróti Kata is elindult a szentmisére. A templom előtt Cserzy Jóska álldogált. A leány hideg fejbiccentéssel fogadta köszöntését. Nem akart rágondolni, de imádsága közben mindig eléje tolakodott a kérdés: mit akar ez a hitehagyott? Azelőtt szerették egymást, de tátongó szakadék lett közöttük a Jóska áttérése.

Mikor kijött a templomból, a fiu melléje csatlakozott.

— Bocsásson meg, Kata.

— Nekem semmit sem vétett.

— Hitem ellen se vétettem... meggondoltam... az utolsó pillanatban... nem tudtam megtenni... inkább kegyvesztes legyek a fejedelem udvarában, mint Isten ítélő széke előtt — gondoltam és remélem, hogy most már szent a béke közöttünk...

Baróti Kata előtt táncoltak a hópihék, kergetőztek, mint-ha apró angyalkák lettek volna. Dicsőség neked Istenem — suttogetta ajka...

— Nem haragszik hát?

— Nem. Nem is haragudtam, csak nagyon sajnáltam, de Isten meghallgatta imádságomat... Józsi, köszönöm magának ezt a szép karácsonyt. De el kell jönnie hozzánk, hogy édes apámat is megörvendeztessük a jó hirrel... és...

— És... — szólt bátoritanul a fiú — elkérjem feleségül...

A lány nem szólt semmit, csak az arca pirult el, amit a hópihék simogattak, mint ezüstös fehér angyalszárnyak...

Az almatolvaj.

Kerék Gergő a kapuja előtti padkán nyugtatta vasárnap-i pihenésre rászolgált testét. Mert ha épen öregcsont számba nem ment, réges-rég elvástak csikófogai. De még az aztán következők is kidüledeztek, kiromlottak a helyükből. Jó formán öt se maradt a harminckettőből.

Az asszony egyszer szoba is hozta:

— Hallja-e, mért nem próbálja meg a csinált fogakat, amiket drága pénzen faragott ki szép sorjába a városi doktor...

— Az anyádét?

— Azt. Neki e földön már úgysem kellene. Tudhassa, hogy kivettük a szájából a temetés előtt. Szegény, nyugodjék, jó haszrát vette, még a csontokat is megropogtatta, olyan igen alkalmas fogak voltak. Hátha tanálnának...

— Az én számba osztán nem — szolt megvetőleg Gergő s pipája mellől jókorát sercintett jeléül annak, hogy hiába minden disputa, inkább ott rohadjon a ládafiókban. Még csak az kéne, hogy kitudódjék róla... no hiszen ezen a csuf-ságon holta után is imigy mulatna a község:

— Kibutorozta, mint Kerék Gergő a száját — anyós-foggal.

Gergő csendesen szemlélődött a padkán. Jődögéltek, mendegéltek az emberek az uton fel is, le is. A fiatalja begyeskedve, az öregje komótosan. Nézegette őket, némelyeknek visszaköszönt, vagy odaszólt a gyors lábunak:

— Lassan hé, vagy tán orvosságért szalajtottak?

Ilyenkor sok mindenre ráeszmél az ember a padkán. Mert áruló lehet nemcsak a menetel iránya, az ábrázat, de még a csizma fényessége is. Ugyan mostanság az ábrázatokkal együtt a csizmák is mintha fakóbbak lennének.

Teszem azt, amott jövőget Gyuri erősen hosszú orral. Alighanem baj van a vőlegénységével, pedig ez immár a harmadik, ha jól számolom. Meg aztán ha nem volna baj, Gyuri sem lenne honn, hanem a szomszéd faluban a menyaszszonyánál.

Gergőt eme okoskodásából az asszony érces hangja zökkentette ki:

— Hallja-e, gyűjjék mán, mert lopják az almáját, míg a kapuban henyél.

Az ember meghökken, de restnek se rest, hiszen az almákról van szó, az ő féltett, mostan érő, mosolygó almáiról. Azt ugyan ne lopják, mert letöri a derekát a gazfickónak. Besirül a kapun s nagy igyekvéssel a kertajtó felé tart, ahol Zsuzsanna asszony már a szepegő tolvaj fülét markolássza.

— Megcsiptem a jómadarat — büszkélkedik Zsuzsanna asszony. — Almára vásik a foga.

— Kinek hinak, hé? tudakolja Gergő.

— Marci — szífog az alig nyolcesztendőös gyerek.

— Marci, Marci, de ki az apád, te akasztófavirág?

— Nagy Mártony.

— No, Marci, a Nagy Mártonyé, hát almára ehültél s éppég az én fáin almámra?... Fékezd csak Zsuzsa, miglen bot után nézek, mert hát bot jár a tolvajnak.

Még csak most vette igazán szemügyre Gergő a gyereket. A Nagy Mártony fiát. Szegényt erőst rázogatta a félelem, mert vékonyka lábszárai úgy rezegtek, mint a Józsi cigány bőgő hurja. A szemei pedig éppég bocsánatért rimárokodtak. Ingecskéje alul kibarnult bőrén kiállogattak a csontocskák, példázva a Marci kosztjának hiányosságát.

Kerék Gergővel nem tudom, mi történt, de nem akarózt a fenyítő bot után, csak állingált, nézte, nézegette a Nagy Mártony fiát. Zsuzsa asszony rá is mordult:

— Mit bámul, hallja-e? Vagy estélig őrizzem ezt a vásott kölyköt?

Gergő fejében furcsa gondolatok motoszkáltak. Ha neki gyereke volna, most felküldené a fára, hadd lakják jól a fáin

almával. Dehát neki nemhogy Marcit, de cinege hangu leánykát se adott az Isten. Nem. Ő tudja mért, de nem adott. Pedig megbecsülte volna, fölnevelte volna tisztességesen, mint akárki más. Aztán most nem lenne olyan igen egyedül. Még nagyobbacska is lehetne almatolvaj Marcinál. A katonaságot is kiszolgálhatta volna idáig és segédkezne fiatal erejével szorgalmasan. Együtt járnának ki a földekre. Lopvást nézegetné már a szép lányok szemét is párkereső vágyakozással...

— Ember, mi lelte magát, mi a csudát bámul még mindéig, mint a beteg ökör — háborgott Zsuzsa asszony.

Gergő rá se hederített.

Marci még szipogott, de szeméből mosoly huncutkodott Gergő felé. Gyermeklelke megérezte, hogy elmarad a bot, megszabadul a — mi tagadás — megérdemlett veréstől.

Gergő rákiáltott.

— Hun a lopott alma?

A gyermek nyelve feloldódott.

— Nem hiányzik abból egy harapás se, fönn az ágon piroslik valamennyi.

— De hibázna, ha fülön nem csiplek — kardoskodott Zsuzsa asszony.

— No, Marci, hadd lám a tolvajtudományodat. Egy-kettő. Mássz fel a fára. Parancsolom! — kiáltott ismét Gergő.

Marci tanácstalanul nézte az öreget, nem tudta, hogy mért akarja a fára mászatni.

— Nem ugrasz, ha mondom, te csirizeskezü?!

A gyerek kelletlenül ölelgette a fát, s félszemmel az öreg felé sandított, hogy a kezéből hirtelen nem nő ki a suhogós mogyorófa vessző?

— Feljebb hé, meg aztán serényebben, ha ki akarsz tanulni ezt a mesterséget — biztatta Gergő, s a szeme hamiskásan villogott. — Szedjed mán az almát, a pirosabbját, az érettebbjét.

Marci végleg belezavarodott s pityeregve óbégatta:

— Eressznek haza, nem kell alma, soha többet nem kell alma, csak most eresszenek haza.

Gergő egészen közelállt a fához s úgy parancsolgatott felfelé, mintha világéletében zupás őrmester lett volna.

— Szedjed, ha mondom, mert ha nem, kirázom belőled a lelket. Marci próbából leszakított egyet s az öreg felé pislogott.

— Harapj belé nő, ha almára vásott a fogad. Ne szipogj hanem rágjad az almát.

Marci belekóstolt. Felséges ízű alma. Ijedtében meg is ette hamarosan.

— No most a másikat...

— A harmadikat... negyediket...

Mikor Marci már a hatodik almánál tartott s belenyugodott abba, hogy egyelőre jól lakik almával, aztán meglátjuk, mi lesz, Zsuzsa asszony ráfőrdedt az urára:

— Megbolondult, hallja-e? Tolvaj kölykét eteti? — Nem is nézhette emberét, hanem otthagya, hadd üzze a bolondját.

Marci most vigabban pusztította a jóféle termést. Le is kiáltott.

— Fáin alma, Gergő bá!

Az öreg mosolyogva nézte a fickót, aki most már válogatósabb lett s a legpirosabbak után nyulkált. Aztán egy sóhaj szakadt fel a kebléből. Hátha még azt mondhatná ez a gyerek: Édesapám!

Tán a legszebb almát tépte le most Marci, azzal macskaügyesen lecsuszott a fáról. Pont az öreg elé állt:

— Ezt magának hoztam!

Gergő elnevette magát.

— Jól van te betyár. De többet lopni ne merészkedj ide, mert összetörlek, kettéhasítom a koponyádat. Hanem eljössz a jövő vasárnap is, meg azután is, minden vasárnap. Megértted? Addigra majd a körte is beérik, meg a szilva is.

Kivezette az uccaajtóig.

— Itt kell bejárni hozzám, nem a kerítésen... Megértted?

Marci boldogan elizskolt, Gergő pedig visszaült a padkára s csendesén mosolygott, mint aki nagyon jót cselekedett...

Fukar Balázs álma.

Véri asszony kikapta az ura kezéből a félszál kolbászt.
— Adja már ide. Ne sajnálja el a dolgos kéztől. Azzal a kis csupor tepertyüvel szúrná ki a szemét?

Fukar Balázs belátta, hogy özvegy Sutáné egésznap fáradozásáért több járna csuporka tepertyünél, s hogy ugyan kéz alá dolgozott, hordta a vizet, öntötte ki a szennyes vödört Sutáné hajnaltól késő estig, amint ez disznóöléskor eléadódik. Azt is megforgatta elméjében, hogy három gyerek nagy nyűg a szegény asszony nyakán a mai inséges világban. Nem is meggyőződésből, hanem férfiúi tekintélyének megóvatolása irányában szaporította a szót:

— No hiszen könnyü ellabodálni azt a süldőcskét ennek a szerencsétlennek, annak a nyomorultnak.

— Ne féltse a kamráját, így is megtölti a két mázsás süldőcske, nem lesz hiányossága harapnivalóban. Hallhatta vasárnap is a tisztelendő úr prédikációját, hogy aki nem könyörül, az ne számítson könyörületre.

Fukar Balázs érezte, hogy hiába vitatná tovább a dolgot, az igazság ezuttal az asszony oldalán van. Elhallgatott. Még egy simogató pillantást vetett a teli zsiros bödönök felé, a besózott szalonnák és kívánatosan gömbölyödő sonkák felé, aztán lefeküdt.

Elalvás előtt nagy lelki megnyugvással gondolt komákra és egyéb atyafiakra, akik az idén hlába várogatták a disznótorra hívást. Ő biz nem etet senki emberfiát. Örül, ha valahogy megússza ezt a dobpergős nyomoruságot.

Elaludt. Hogy, hogynem arra ébred, hogy mintha nem abban az ágyban volna, amelybe este lefeküdt. Lepedő sincs alatta, csak a csupasz szalma. Keresi a paplant, csupa rongy

pokrócot húz magára. Vacog a foga a nagy hidegben. Éhes is. Föltápáskodik. Ejnye, a tegnapi ruhája is milyen rongyos, milyen kopott. A csizmáján felhasadt a bőr, kilyukadt a talp. Kimegy az udvarra. Csűrnek, pajtának sehol semmi nyoma, szép módos háza helyén pedig düledező vityilló. — Űristen — tör ki ajkán a keserűség — hová jutottam? — Mivé lettem? Hiszen tegnap még Fukar Balázs néven a falu legmódosabb gazdájának tudtam magam.

Zsebébe akart nyúlni, akkor vette észre, hogy az oldalán koldustarisznya lötyög.

Éhség kinozta, a tél hidege csontig marta, nem volt mit tenni, elindult az utcán, hogy fölkeresse az embereket, akik még tegnap megsüvegelték.

Elsőbben a szomszédjához zörgetett be, akinek pénzt adott jó kamatra. Visszaköveteli a szép summát, s akkor egyideig megszabadul gyötrelmes gondjaitól.

— Elhordd magad — ripakodott rá a szomszéd. — Elég kamatot uzsoráztál ki belőlem. Még te sopánkodol? Vedd elő eldugdosott aranyaidat, Fukar Balázs.

A szatócs engedte, hogy fűtőzzék kissé a kályha mellett.

— Hja, Balázs úr, mindenkire rájár a rúd.

A pulton friss kenyér kínálkozott, de hogy kérjen belőle, hiszen zsebei üresek. Majd a Varga ... — bizakodott — ott asztalt terítenek neki.

Keservesen csalódott. Vargáék rémulten tuszkolták kifelé, azt hitték, megháborodott. Már pedig bolond emberrel nem tanácsos egy fedél alatt lenni.

— Kihez menjek, hová forduljak — töprengett Fukar Balázs. Az éhség mind jobban emésztette, a hideg testét-lelkét megborzongatta. Nehány gyerek rábáméskodott, majd gúnyosan kiabálták utána:

— Fukar Balázs kódís lett, Fukar Balázs kódís lett.

Sutáné jött vele szembe.

— Tekintetes úr, tekintetes úr ... itt lakom pár lépésnyire, jöjjön csak, nézze meg a gyermekeimet, milyen kedvesek.

Sutáné kézenfogva vezette Fukar Balázst a szép tiszta

szobába, leültette a kályha mellé. Eléje rakta a csupor te-
pertyüt, meg a félszál kolbászt puha, fehér kenyérrrel s még
sziveskedett is eképen:

— Ne vesse meg, tekintetes úr. Fogyassza jó étvágy-
gyal. Gyuri te, hozz friss ivóvizet a tekintetes úrnak...

Ez álomlátás sok forgolódással, nyögődéssel, szussza-
nással járhatott, mert Fukarné megúnta a sok szöszmötölést
s oldalba bökkve férje urát, így költögette.

— Még aludni sem hagyja az embert? Mért tömi tele
magát vacsorára, ha nem bírja a gyomra.

Fukar Balázs ismét a pompás paplanos ágyban feküdt
jó meleg szobában.

— Ejnye, de furcsát álmodtam — ujságolta feleségének.
Véri asszony pusmogva fordult a fal felé.

Mégis furcsát álmodhatott az én emberem — gondolta
másnap reggel — mert szekérre való élelmet, lisztet, pityó-
kát, még szalonnát is küldött Sutánénak azzal az üzenettel,
hogy a Gyuri gyereknek csizmát akar varratni, ahogy ideje
lesz a fiúnak, jöjjön, hadd mérje meg a lábát a csizmadia.

S mikor a következő vasárnap a tisztelendő úr ismét
a szegények gyámolításáról predikált, Fukar Balázs nem vo-
nogatta a vállát, nem berzenkedett, hogy könnyü a papok-
nak, hanem gyönyörködve nézegette a Suta Gyuri csizmáját,
mely fényeskedve kandikált ki a minisztráns ruha alól...

Szenvedések útján...

Pavlovics Szergej, a festő, amint a ház elé érkezett, óvatosan körülnézett. Sohasem lehet tudni, hol rejtőzik besugó, honnan leskődnek a gyanutlan lépésekre éber szovjetkopók.

Moszkva e csendes, majdnem néptelen külvárosában alig jár valaki. A házak is széthuzódnak, mintha idegenkednének egymástól.

Pavlovics Szergej, miután semmi nyugtalanítót nem vett észre, sietve bekopogott az ajtón, mely nemsokára kinyílt, majd utána nyomban becsukódott.

A szobában már izgatottan vártak az érkezőre társai, Petroff és Csinojevics, akik Pavloviccsal együtt abból tenngették életüket, hogy hirtelen felkapaszkodott vörös nagyságok képeit festegették.

— Nos, Szergej, mi ujság — kérdezte Petroff.

— Semmi jó, semmi jó, — felelte komoran Pavlovics.
— Világosan és érthetően visszautasítottam a népbiztos ajánlatát, mire ő úgy nézett rám mint egy tigris és Szibériával fenyegetőzött.

Csinojevics apró szemeiben a gyűlölet tüze izzott.

— És te nem hozakodtál elő a legsúlyosabb érvel, hogy ha ez a szentségtörés megtörténik, az egész művelt Európa visszaborzad ettől a pokoli gonoszságtól? Moszkva dómjának híres Krisztus-képéből vörös agitátort festeni, át-mázolni, amint vörös ingben, kötélből font ostorral úzi ki a templomcsarnok burzsuj pénzváltóit... Nem gondol arra ez a meghibbant elme, hogy Jézus háromszázmillió szivben él ragyogó fehéren, mint a szeretet Istene?

— A szentírást is elferdítették, meghamisították, — szólt közbe Petroff — miért ne tennék meg ugyanezt a képpel is? Csinojevics dühösen csapott az asztalra.

— És művészet szabadsága? A művészet felségjogai? A művész becsülete hol marad? A művész istenadta tehetsége így lealacsonyulhat? Az a Pavlovics Szergej, aki a háboru véres borzalmai között, mikor a legádázabban dörögtek ágyuk és ropogtak a fegyverek, szelid, álmodozó orosz férfiszívének rajongó imádatával festette meg a Béke királyt, a szeretet diadalmas, istenemberi alakját, az a Pavlovics Szergej szétrombolja most remekművét? Én inkább letöretném a kezem.

— Lelketlen barmok ezek — mondta Petroff. — Hatalmi örületükből nem birnak kijózanodni. Mégsem szabad elharmarkodva cselekednünk. Mi nem festjük át a képet, de holnap ezer festő jelentkezik Mőszkvában szolgálatkészen. — Elhallgattak...

Lassan a szoba besötétedett.

Csinojevics begyújtott a teaőzőbe. Csészéket készítet az asztalra.

Pavlovics Szergej belenezett a kéken lobogó lángokba. Majd megvillant a szeme:

— Ahoz a képhez senki se fog nyulni.

Társai meghökkenve, magyarázatra várva lesték szavát:

— Én mondom, Pavlovics Szergej... Nem lesz bántódása annak a képnek...

És halkan beszélni kezdett.

* * *

Éjfél után három fekete, árnyszerű alak sietett a dóm felé. A három művész.

Pavlovicsnak kulcsa volt a kisajtóhoz, mert nemrég fejezett be kisebb tatarozást az egyik festményen. Nem okozott különösebb nehézséget tehát, hogy a templomba bejusanak. Elővigyázatból megforgatták a kulcsot a zárban, miután beosontak...

A főoltár előtt piros fénnel égett az örökmécs. Tapogatózva lépegettek előre a szentélyben.

Az oltár lépcsőjéhez értek.

Pavlovics oldalt felkuszott a kép mellé s feszítő vasal hamarosan kiszabadította a nehéz képrámát, majd együtt leemelték a festményt. A templom egyik zugában villamos zseblámpa mellett lefejtették keretéről a kép vásznát.

Pavlovics letérdelt a lépcsőre.

— Ne ródd fel bűnül békeség örök Királya, hogy kiszabadítunk a vörös poroszlók karmai közül, hogy nem engedjük megszentelteleníteni felséges képed mását. Te nem maradhatsz itt, ebben a posványban. Menj előttünk, vezess, hogy kijuthassunk a vörös rém országából...

Köpenye alá rejtette a vásznat.

Az volt a tervök, hogy még az éj folyamán elhagyják Moszkvát. Odamennek, ahol többre taksálják a művészetet. Megbecsülik. Nem alacsonyítják le ocsmány mesterséggé.

Félreeső mellékutcákon igyekeztek hazafelé kapumélyedéstől kapumélyedésig, hogy cirkáló őrséggel ne találkozzanak, ami ebben az esetben csöppet sem volna kellemes rájuk nézve. Nem a tolvajlás, hanem képrejtegetés miatt gyűlne meg a bajuk.

Szinte hangosan vert a szívük, midőn már csak lépések választották el Csinojevics házatól.

Éles fütty hasított a külváros csendjébe, majd mintha a földből bujnanak elő, csendőrök fogták közre a három festőt.

Szuronyok villantak meg.

Összeesküvést szimatoltak. Kémeket sejtettek. Pavlovics Szergej összébbvonta köpenyét.

— Előre uraim, — vezényelt az őrség vezetője. — Egy kis házkutatás révén megállapítjuk, hogy mit sütnek-főznek az urak.

Az urak szót gúnyosan elnyujtotta a vörös rendőrfőnök.

Pavlovics Szergej összeszorította fogát, keze ökölbe görbült. Csinojevics szemei villámokat szórtak.

— Nem mondhatná meg főnök úr, hogy milyen alapon rendezik meg ellenünk ezt a hajszát? Kinek a rendeletére?

— A titkos rendőrség rendeletére, barátocskám — ka-

cagott a főnök. — Felkérem az urakat, sziveskedjenek a megmotozást a rendőrség számára megkönnyíteni. Fel a kezekkel!

Pavlovics összefonta mellén karjait.

— Nos, önnek nem tetszik az én rendelkezésem?

— Nem! — dörgött a válasz.

— Nekem sem! — ismételte Csinojevics. — Nincs joguk ilyesmit tenni. Nem vagyunk gonosztevők, rablók, zsi-ványok.

Rávetette magát a főnökre, hogy kezéből kicsavarja a revolvert.

Petroff hatalmas ütésére két rendőr vágódott végig a padlón.

A kavarodásban Pavlovics köpenye alá nyult, hogy a képet biztonságba helyezze — nem találta sehol. Talán útközben vészett el.

Ha nincs meg a kép, kár lenne a rendőrséget maguk ellen ingerelni. Szétválasztotta a dulakodókat.

— Rendelkezésére állok főnök úr és tartozom azzal a kijelentéssel, hogy ebben a házban összeesküvést hiába szimatolnak, kissé fölhevített a vutki, amiből többet ittunk a kelletténél. Mi a művészeti népbiztosság megbizottjai vagyunk. Itt a megbízó levél.

Elővette a megbízó levelet és átnyujtotta az őrség vezetőjének. A népbiztos pecsétje és aláírása nem maradt hatás nélkül az alantas közegeknél.

— Elfogadom az igazolást, hanem botránnyos viselkedésüket megemlegetik az urak. Ez kérem hatóság elleni erőszak. Ezen a címen pedig eljárást vezetünk le önök ellen.

* * *

Reggel Pavlovics Szergej a kép keresésére indult. Pontosan azt az utat kutatta át, melyet a dómtól Csinojevics házáig az éjszaka megtettek.

A képet nem találta sehol.

Belépett a székesegyházba.

Megtántorodott... Mi ez? A lélekezete is elállt... A

kép ott állt a főoltár felett és a reggeli nap sugarai glóriát vontak Jézus alakja köré.

Térdei megroggyantak.

És ekkor mintha Jézus szemét érezné magán, mintha szavát hallaná:

— Kövess engem, aki a szenvedések útját járom...

Néhány hét mulva rabcsoportot indítottak Szibéria felé, köztük a három festőt is. Mentek a szenvedések útján. É mintha előttük fehéren, diadalmasan a lelkek békéjének királya ment volna új golgoták felé.

A szomszédúr.

Nem ismerem.

(Nem is vagyok kíváncsi rá.)

Lehet egészen jóra való, rendes ember.

(Egyetlen egy hibájáról mégis meggyőződtem, az engedelmesség nem tartozik erényei közé. Gyakran hiába küldöm, nem megy a pokolba.)

Jó módban élhet. Alapos okom van ezt róla feltételezni.

(Nyolccsöves rádiónál alább nem adja. Ebben a pénztelen, lecsúszós világban neki pont nyolc cső kell. Négy cső nem is elég. Nyolc lámpára van szüksége, hogy az én kicsi Philipsem bedögöljön.)

A sportot nem szereti, a kényelmet ellenben annál inkább. Későn kel, határozottan mormota természet.

(A reggeli tornát még nem zavarja.)

Délelőtt nem rádiózom, valószínűleg ő sem.

(Ennek valamelyik távolabbi léghorgász kollégánk örvendhet.)

Felekezetnélkülinek, esetleg Mózes vallásunak kell lennie.

(Vasárnap délelőtt sem kapcsol. Hiába is kapcsolna, izraelita istentiszteletet tudomásom szerint még Tel Avivból sem közvetítenek.)

A déli zenés műsor közben lép be hanyagul, előkelően és úgy túlköl, mint a mentőautó.

(No megjött a barom — dörmögöm anélkül, hogy viszaszaspolnék.)

Hangszórom elhalkul. Hja, a nyolc cső...

(A rádió néhány közmondást is alaposan elintéz. Így például aki sokat markol, sokat fog. Természetesen nem pénzt, hanem hanghullámot.)

Rajongok a cigányzenéért — ő utálja.

(Dzsesztért bomlik s ezért végig skálázza az összes állomásokat. A cigányzenének persze fuccs.)

Ha sejtésem nem csal, nősnek kell lennie, mert rádiózás közben összevesz feleségével, esetleg a nemsikerült ebéd miatt, s a készüléket bőgni hagyja.

(Ha most találkoznék veled, hasbarugnám.)

Annyi egészen bizonyos, hogy nem sokat ért a rádióhoz. Nem tudja, mi az a fading és a hangzavarokkal sincs tisztában.

(Szeretnék átkiáltani hozzá: Ökör, légköri zavar ellen hiába fütyülsz, fütyül az rád!)

Most elcsendesül. A szpiker tőzsdei árfolyamokat mond be.

(Végre ütött a leszámolás órája! csatakiáltással kiadós füttyversenyt rendezek. Nesze, te éterkalóz, te rádióbandita, életem megkeserítője. Nesze tőzsdei árfolyam, jegyezd ha tudod.)

Este más szórakozás hiányában ismét a rádióra fanyalodom. Átfutom a műsort. Nagyszerű. Kitűnő. 8 óra 15 perckor vidám est. No egy kis vidámság ugyan ránk fér. Bekapcsolom a készüléket. Jelez. Bemondják a szereplőket s már kezdődik a vidám est.

(Egy szereplőt kifelejtettek, a szomszédurat. Ugy fütyöl mintha az orient expressz mozdonyát vezetné. Visszasíplok: kuss, te fenevad.)

Néhány mondatnyi csönd, új állomás keresés.

(Nó, ennek az állatnak is annyi érzéke van a humorhoz, mint vakondnak a tűzijátékhoz.)

Persze vendégei vannak s táncmuzsikát akar.

(A viziló tudhatná, hogy ilyen korán sehol sem adnak dzseszt.)

A rádióm egészen halk, a vidám est nálam szomorújátékká értéktelenedett.

(Kétségbeesetten hangolok. Közben a szomszédúrnak őszintén kívánom, hogy akasszák fel a nevenapján saját antennájára.)

Ujabb böfögés, bugás, brekegés.

(Átmegyek és lelkiismeretfurdalás nélkül megölöm ezt a gazembert.)

— Majdnem elfeledtem — ujságolja a feleségem — a póstás felszólítást hozott, hogy fizessük be a rádiódíjat.

— Nem rossz. Még én fizessek azért, hogy idegeim teljesen leromlottak, hogy napról napra ingerültebb, gorombább leszek a legmosdatlanabb száju kocsisnál. Lopom én a pénzt?

(De előbb kettéhasítom ennek a nyolccsöves ember-
evőnek a fejét.)

No, hál' Istennek zavartalan a vétel.

(Megjött a szomszédúr anyósa s két hangszóró igazán fölösleges egy családban.)

Korai volt örömöm. A nyolccsöves dobhártyánk épségét veszélyezteti.

(Ugy látszik az anyóst kapcsolták ki.)

Én is kikapcsoltam. Nem érzek hajlandóságot arra, hogy rövid időn belül ideggyógyintézetbe kerüljek. Majd holnap reggel elintézem az ügyet a szomszédúrral.

(Magammal viszem a halottkémet is, nehogy félmunkét végezzek.)

Reggel kilépek az uccára.

Egy úr megszólít. Bemutatkozik. A szomszédúr...

— Nagyon örvendek...

(Már tudniillik annak, hogy néhány pillanat mulva leütöm, mint a kutyát.)

— Egyszerűen rémes — kezdi mondókáját.

— Persze, hogy rémes...

— A legnagyobb disznóság!

— Ugyvan! A legnagyobb disznóság...

— Kibirhatatlan állapot!

(Neked már nem lesz sokáig kibirhatatlan)

— Hajmeresztő hanyagság, amivel ennek az utcának tisztaság ügyét kezelik...

— Nem értem, miről beszél uram?

— Arról, hogy ebben az uccában már hetek óta nem öntöztek. Most vásárolt a város egy hatalmas öntöző autót, még sem locsolnak mifelénk. Maholnap belefutunk a porba. Nem gondolja, szomszédúr, hogy a köztisztasági hivatal védelmét kell kérnünk a por és piszok-özön ellen?

— Természetesen... természetesen motyogtam... De az ön rádiója... a nyolccsöves is türhetetlen...

— Az én rádióm? a nyolccsöves?

— Igen is, tisztelt szomszédúr, nem vagyok hajlandó...

— De kedves uram, nekem egyáltalán nincs rádióm, se nyolccsöves, se négycsöves.

— Nincs rádiója? És az antenna a háztetőn?

— Az még a régi lakóé. Nem szereltette le.

— Dehát akkor ki az a barom?

— Valószínűleg valaki más. Én semmiesetre sem.
(Szomszédúr helyett a rádiómat szedtem szét.)

Utolsó szerelem.

Nagy Jánost aznap délután nem fogta a munka. Bármilyen kezdett, bármint forgatta vésőjét, csak rontott készülő szobraira. Ahová nézett, mindenütt az a lányarc mosolygott feléje, melyet ma először látott életében és talán utoljára...

— Ej, mi közöm hozzá — hessegette el magától a munkáját zavaró gondolatokat. De a másik pillanatban azok ismét nyom követtek mint kopók a nemesvadat.

— Csodaszép — állapította meg, ki tudja hányadszor. Ma reggel látta villamoson. A Rókusnál szállt fel s az egyik Nádor-uccai megállónál hagyta el a kocsit.

Hátrasimitotta őszülő haját. Nem az a férfi volt, aki futó ismeretségekben, röpké kalandokban élte ki szerelmét. Művészi pályafutása alatt sok nővel akadt dolga, de csak egyszer lobbant fel benne hatalmas lánggal az igazi szerelem. A nők csak formát adtak művészetéhez. Szívét nem aprózta szét közöttük.

De ez a lány üdeségével, fiatalságával... Levetette munkakabátját. Ugysem megy a munka, emberek közé kíváncszott, sok ember közé, ahol talán elmosódik az álomkép. Ostobaság. A végén még szerelmes lesz hatvanhárom évével ebbe a huszévnél fiatalabb lányba, akivel a véletlen tizpercre összehozta.

A télutó langyos levegője, az eleven korzó felfrissítették. Ibolyacsokrot vett, vacsoránál kedves, figyelmes volt. Barátai csak azon csodálkoztak, hogy többször is megkérdezte, nem mennék valahová, valamelyik eldugott budai kis korcsmába, egy pohár borra? Az odujából kimozdithatatlan öreg. Aztán azon nevettek, hogy a porcukor hintővel szóta meg a csirkepaprikást. Az egyik lobogó söreányü ifjú titán meg is jegyezte:

— Szerelmes az öreg.

Másnap több gondot fordított öltözködésére. Megborot-

válkozott, holott máskor napokig járt borostás állal. Nyakendőjét figyelmesen kötögette. Idegesen nézte az óráját, mert ugyanabban az időben akart elindulni hazulról, mint tegnap. Izgatottan ment a villamos megállóhoz. A kocsiban ugyanarra a helyre ült, mint tegnap, türelmetlenül odaszólt a kocsivezetőnek:

— Kérem, még nem indulunk?

A Rókusnál ismét felszállt a fiatal lány. Nagy Jánossal szembe ugyanarra a helyre ült, mint előző napon. Ebben semmi célzatosság nincs és nem is lehet, hiszen honnan sejtene a lány, hogy pusztá megjelenésével milyen érzelmeket kelt akaratlanul is a vele szemközti öreg úrban. De a művész a sors tervszerűségét látta az egyszerű véletlenben. Ismét elébe hozta, mintha kérkedni akarna vele.

— Lásd, mit ér a te művészeted: gyurd, formáld az agyagot, kő marad az. Varázsolj mosolyt, szenvedést, vágyat, csüggedést a kőarcokra: élettelenek. Ide nézz: az arca rózsaszírom, a szeme szunnyadó szenvedély parazsa, minden mozdulata a legtökéletesebb báj... remekmű... költemény.

Mikor fölrezzent merengéséből, a lány seholsem volt s a kocsi a végállomás felé szaladt.

Igy ment ez nap-nap után. Minden reggel belemosolygott ez a lányarc az életébe és már nem mondta Nagy János, hogy mi közöm hozzá. Bárkivel beszélgetett, közjük toppant az üde leányalak, mint a napsugár, mely kőfalakon is áthatol s érezteti jóleső melegét.

Mütermében őt mintázta. Ilyen gyors alkotás se került ki keze alól. Nehány nap alatt elkészült vele, úgy hogy beküldhette a tavaszi tárlatra.

Meg kell személyesen ismernie. De hogyan? A villamoson nem mutatkozhatik be. Tolakodásnak venné.

A véletlen segítségére sietett.

Az egyik reggel a kalauz a jegyeket vizsgálta.

— Kérem a jegyet — állt meg a lány előtt.

Megszokott kézmozdulattal nyult retiküljébe, majd el-sápadt:

— Jaj, otthonfeledtem a bérletjegyet s pénz sincs nálam.

— Nem rossz — szólt gúnyosan a kalauz, ismerem én már az ilyen trükköket. Ha nincs jegye tessék leszállni.

Nagy János megvető pillantást mért a kalauzra.

— Ha megengedi, kisasszony, szívesen kölcsönzöm a jegy árát — szólt s pénzt vett elő tárcájából.

A leány elpirult, majd mosolyogva köszönte meg a férfi előzékenységét.

— Nagyon köszönöm. Holnap reggel visszafizetem... ha ebben az időben tetszik utazni...

— Csekélység. Szóra sem érdemes. Örülök, hogy igénybe vette apró szolgálatomat. Ön egy kis kellemetlenségtől szabadt meg, én pedig személyesen megismerhetem magát. Nagy János vagyok.

— A művész? Ez igazán szerencse. Alkotásaiban különben már régen gyönyörködöm. Az én nevem ugyebár nem fontos. Hiszen holnap ugyanis visszaadom a pénzét s akkor... vége az ismeretségünknek.

— Nem, nem, akkor inkább ne adja vissza... soha... riadt fel Nagy János. — Mondja csak meg szépen a nevét.

— Tóth Hajnalka — mutatkozott be a lány. Felállt s kedvesen elköszönt. A Nádor uccai megállóhoz értek.

A művész sokáig nézett utána. Hangjának muzsikája csengett a fülében. Mosolya megremegettette öreg szívét. Boldogan temetkezett ujságjába, melyben a tavaszi tárlat egyetlen nagy értékéről, Nagy János „Leánykafejéről“ számolnak be hasábos cikkekben a tudósítók.

Másnap Hajnalkától megkapta a kölcsönzött pénzt és apró ibolyacsokrot a — Leánykafejért.

— A Leánykafejért? — kérdezte gyerekes örömmel Nagy János. — Látta már Hajnalka?

— Igen. Már a képes lapok is közölték fényképét.

— Magának köszönöm a sikert.

Hajnalka elpirult. Lányos elfogódottsággal mentegetőzött.

— Nekem? Én talán mindössze modellje voltam, az érdem az ön művészetéé, kedves mester.

A lobogó sörényü ifjú titán kidüllesztett mellel kérkedett:
— Nos, nem volt igazam? Órülten szerelmes az öreg, az ám. De ép az ő érdekében tennünk kell valamit, ki kell ábrándítanunk, a karrierje miatt is. Mindig ezt a semmitmondó, köznapi szépséget fogja belevésni munkáiba, hatása alatt lesz, nem tud szabadulni tőle. Határozottan lejárhatja magát, ha közbe nem lépünk.

Elhallgatott.

Nagy János frissen, jókedvüen telepedett közéjük.

Szegedy, a piktor kezdte ki az öreget.

— Tegnap ibolyacsokor, ma gyöngyvirág. Nocsak nó, öreg ember nem vén ember, ugye bátyám.

— Vén az öregapátok! — Husz éves koromban sem éreztem magam fiatalabbnak, erősebbnek.

— Pedig háromszor is eltelt már az a húsz esztendő — csipkedte Horvát Pista, az ifjú titán — nem lehet azt letagadni, drága mester.

— Nó nem egyébért, hanem az ibolyák, meg gyöngyvirágok miatt. Meg a kislány miatt, — szabódott Szegedy.

Nagy Jánosnak vérbeborult a szeme, de állta a harcot, keményen, mintha csakugyan husz év tüzelné erejét.

— A kislány miatt? Hm. És ha azt mondanám, hogy szeretem, komolyan szeretem...

Megbánta elhamarkodott szavait.

— Az már más. Így másképp fest a dolog, bátyám — felhőzött be a Szegedy homloka. — Komoly szándék, ugyebár. És a kis nő?

— Ha szeret, a feleségem lesz és... és hozzám vénül.

Komor csönd fogadta az öreg bejelentését.

— Ej, de furán néztek rám. Én vagyok az első bolond talán, aki deres fővel lötyög az oltár felé vezető uton fiatal párjával? Ha szeret, találtok-e kivetni valót ebben a legkimondottabban magán ügyben?

— Nem találánk, bátyám — kegyetlenkedett az öreggel Szegedy — ha szeretné, ha szerethetné... Hozzámegy, mert Nagy János jó név, márkás név. Tetszelegni

fog a hirnév napsugarában, de hogy ez az összeerőszakolt élet milyen lesz, azt nem nehéz megjósolni. Érdemes ezért a valószínűtlen boldogságért kockáztatni egyéni függetlenséget, művészi szabadságot, s a múzsák kegyei helyett a kisnő szeszélye után futkosni?

Nagy János öklével rávágott az asztalra, úgyhogy csörömpölve ugráltak föl a poharak. — Elég!

Fejét öklére hajtotta. Lelkében borzalmas vihar dult. Mellét megrázta a zokogás.

— Nem érdemes... Magam is belátom...

Azután kitörülte szeméből a könnyet. Szó nélkül felállt. Hazament.

Nem érdemes... mondogatta maga elé révedezve, öszseroppanva... Ebben a pillanatban hatvanhárom évének egész súlya ránehezült... Nem érdemes... Igaza lehet Szege-dynek. Ha hozzá is menne Hajnalka, ő is csak nő, életet, boldogságot hajszólo teremtés... Nem érdemes...

*

Szanatoriumi ágyán, a fehér takarón illatos levélke hevert. Alig volt ereje elolvasni a vékonybetűs sorokat.

Becsöngette ápolóját.

— Egy kis rendet szeretnék, látogatót várok. Kérem, igazgassa meg párnámat, takarómat. Lesz szives a fésűt, tükröt ideadni. — Hátrahanyatlott, az ápoló simította el haját verejtékgyöngyös homlokáról. — Köszönöm, hogy eljött — szólt halkán, mikor Hajnalka belépett. A lány ibolyacsokrot hozott s részvéttel érdeklődött betegsége iránt.

— A tudóm, a rossz, az elcigarettázott tudóm kinez... Köszönöm, hogy eljött, még egyszer akartam látni.

Keze megreszketett a leány kezében.

— Szeretném, ha nagyon... nagyon boldog lenne.

Arcára sápadtan ült ki a közeli vég.

*

Reggel halott volt. Mellén összefont kezében a Hajnalka ibolyacsokra illatozott...

Ibike kosárkája.

A mennyország óriási raktártermében, melynek nagyságához képest a föld legnagyobb raktárhelysége is apró gyufásdoboznak számít, rengeteg kosár sorakozik egymás mellé. Szép ezüst szállal, arany vesszőből font kosarak. Minden újszülött gyermek számára ilyen kosárkát készítenek a serény angyalkezek.

Mindenik kosárkán ott csillog a név és ide raktározák el egy-egy emberélet imáját, jótettét, türelemmel viselt szenvedését, méltatlan megalázását, egyszóval azokat a lélekgyöngyöket, miket az emberek magukból kitermelnek.

Nem tudom, hogyan kaphattam engedélyt a kosárraktár megtekintésére, de ott őgyelegtem a hosszú, végeláthatatlan sorok egyikében és kíváncsian szemlélgettem a kosarak tartalmát.

Az egyik teltebb volt, a másikban alig csillant néhány gyöngyszem, de bizony akadt teljesen üres kosár is. Kis-érem szomorúan mutatót rájuk:

— Ez is üres... ez is üres...

Szorongó félelemmel töltött el az én kosaram állapota, az sem telhetett túlon túl, de talán félig se. Pedig életem felét már elkóborogtam a siralmak völgyében. Bárcsak ne kerülne szemem elé, hogy ne kelljen szégyenkezniem miatta.

— Nini, az Ibike kosárkája — szaladt ki számon a meglepetés. — Ibikéé, az én angyalarcu, csillogó szemü kis pajtásomé.

Az angyal mosolyogva állt meg.

— Valóban érdemes szemügyre venni ezt a kosárkát, szebbnél szebb gyöngyöt találunk benne. Ha érdeklí, szívesen megmutatok önnek néhányat.

Lehajolt s kivett egyet a kosárból. A gyöngyszem tűzpirosan izzott az angyal tenyerén.

— Egyszer a szeretet gyűlöletté keseredett az Ibike szülei között. Az édesapa és a mostoha anya között. Pedig az édes se lehetett volna édesebb a mostohánál. De a halott asszony rokonságának semmi sem izlett. Ha csinosan öltöztette — kisasszonyt nevel Ibikéből. Ha keményebben, rövidebb marokra fogta — kinozza az anyátlan árvát. Végre sikerült a rokonságnak Dézsy Jánost, az Ibike apját megvadásítani s a mostohának nem volt maradása. Feldúlták a kis család békéjét. Ibike csak hullatta imagyöngyeit az égi kosárkába. Jól látta ezt Dézsi János, hogyne látta volna. Valatóra fogta kislányát.

— Nem édesed, mért bőgsz utána?

— Nekem édes — riadt Ibike könnyes hangja.

Árván, szomoruan teltek a napok, de mindennap szóesett arról, aki nincs itt, akinek pedig itt van a helye.

— Aztán mit szeretsz benne?

— Szeretem, szeresse apuka is... mért nem szereti... mit vétett?

Hát vétni épen nem vétett semmit — zördült maga elé Dézsi János. Dologtalan se volt... préda se... Csakhogy a rokonsággal nem tudott egyezni... Az is igaz, hogy a feleség főz neki, mos rá, nem a rokonság, a felesége neveli a gyermeket, ami nem kicsi dolog, nem a rokonság, a felesége esküdt meg vele, nem a rokonság.

— Ne búsulj, nó, hazahozzuk anyukát.

Ibike feltáncolt az apja ölébe, ölelgette kemény nyakát, csókolta borostás arcát.

— De többé nem engedjük el soha, úgye édesapám?

És ez a tűzpiros gyöngy az Ibike égi kosarába hullt... Az angyal más gyöngyöt vett ki a kosárból.

Idegen kopogtatott be Ibikékéhez. A szobaaajtóig előmerészkedett gunár méltatlankodó sipitózással nyújtogatta méltóságos nyakát, a fekete cica pedig a kerítésig meg sem állt s onnan meresztette vissza sárgászöld szemeit.

Az idegen nem volt koldus, mégis kéregetett. Nem könnyörgő, rimáncodó szóval, hanem szeretet után sóvárgó lé-

lekkel, szemében a szomorúság befelé csorduló, szivre pergő könnyével. Olyan révedező tekintettel bámult maga elé, mintha nagyon nagy, pótolhatatlan kincset veszített volna el. Fájt egyedülvalósága, bár megszokta, hogy az emberek ne álljanak szóba vele, kerüljék, mint a ragályos beteget, elnéznek a feje fölött. Vagy az is lehet, hogy ez a borongós hangulat úgy ülte meg a lelkét, mint a köd az őszi tájat és a váratlan eseményektől megtorpant, elveszítette tájékozódó képességét, nem tudta, merre kell lépnie, hogy tovább haladjon. Bármint volt is, lbike nagyon megsajnálta a szomorú embert. Melléje lopakodott és a fülébe suttogta.

— Imádkozom, hogy ne legyen szomorú a bácsi...

Télből tavasz fordult, éjszaka sötétjéből rózsaszín hajnal, bizonytalanságból bizonyosság, könnyből mosoly fakadt lbike szavai nyomán. A szomorú ember nem érezte már az egyedülvalóságot, önző emberek körülötte törtetését, a megbántásokat, az igaztalanságot, csak azt, hogy valaki őszintén melléje állt és imádkozni fog, elimádkozza lelke nagy szomorúságát. Figyelme elterelődött önmagáról, mindig magába nézéséből, önsorsán kesergéséből kilendítette ez a gyermeki jóság, őszinteség, önzetlenség, másokon segíteni akarás.

A sipitózó gunár és a kerítés mellé óvakodott fekete cica megbékélten mosolygó férfit láthattak eltávozni lbikééktől, de azt már nem látták, hogy lbike égi kosarába hullt ez a szép, fehérén izzó gyöngy.

A kosárban még sok gyöngy csillogott s az angyal sem únta el mondókáját, de jövőt fürkésző kérdések bukkantak elé. Meddig telik meg a gyöngyös kosárka? Életvégződésig? Vagy erre a szép jóságvirágzásra is rázuhog a jégverés? Rávigyorog a semmi sem szentet vallók torz-fintora? Az örök rombolás ezt a kosárkát is felborítja és kipergeti belőle a lélekgyöngyöket?

Az angyal látta töprengésemet s mosolyogva válaszolt:

— A jövő, lbikéék sorsa Isten kezében van. Isten kezében, aki lbikéket küld a földre, hogy az egymást keserítő, önmagukat emésztő, önző emberekért imádkozzanak...

TARTALOM:

Klárcsi kisasszony — — — — —	3
A pokol üzen... — — — — —	8
A tészta-recept — — — — —	11
Csikász a trónon — — — — —	15
Péterke hazajön — — — — —	20
A tűz — — — — —	26
A névnap vacsora — — — — —	29
A mintaférj — — — — —	34
A székvári ütközet — — — — —	39
Alice bárónő — — — — —	42
Máté a mennyországban — — — — —	46
Babák — — — — —	50
Fordul a kerék — — — — —	53
Mese a meséről — — — — —	58
Hangjáték — — — — —	62
Kövesdy Klára síremléke — — — — —	65
Nevető múmiák — — — — —	69
Az árdásádi rab — — — — —	74
Könnyvirág — — — — —	80
Pipszi — — — — —	85
Bözsike — — — — —	89
A csillagjáró ember — — — — —	95
Fekete farsang	
Rózi .. — — — — —	101
Vörös Kati meggyógyul — — — — —	103
Pierette utolsó tánca — — — — —	105
Lukullusz lakomája — — — — —	107
A virágdrus fiú — — — — —	109

A Krisztus-hordozó	— — — — —	112
Elásott kincsek	— — — — —	115
Liliomlelkek		
<i>Margit testvér</i>	— — — — —	119
<i>A gyűrű</i>	— — — — —	121
<i>A királyfi halála</i>	— — — — —	123
Örvényszélen	— — — — —	127
Baróti Kata karácsonya	— — — — —	131
Az almatolvaj	— — — — —	135
Fukar Balázs álma	— — — — —	139
Szenvedések útján...	— — — — —	142
A szomszédúr	— — — — —	147
Utolsó szerelem	— — — — —	151
Ibike kosárkája	— — — — —	156

Nihil obstat. *Dr. P. Fortunatus*
 Boros. No. 985-1934. Imprimatur
 Albae Juliae die 12 aprilis 1934.
 Daniel Zomera vicarius eppalis.

1961 OKT 20

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

